

LÊ VAN TRUONG

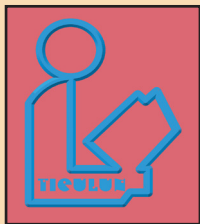
CHẶT XÍCH

TIỂU-THUYẾT

NHA XUẤT - BẢN
ĐOÌ MỎI - HÀNƠI

CHẶT XÍCH

LÊ VĂN TRƯỜNG

MỤC LỤC

Phần Thứ Nhất	5
Phần Thứ Hai	55
Phần Thứ Ba	84
Phần Thứ Tư	147

Phần Thứ Nhất

Chuyên cúi gằm mặt, tay cầm bút chì vạch sạch xuống giấy. Cứ trông cái môi mím chặt, mắt gườm gườm, tay nổi gân vì vạch quá mạnh, người ta biết ngay chàng đang phẫn chí. Kể có hàng mấy tháng nay, hàng gần năm nay, bà Ký hề bực mình chuyện cửa chuyện nhà, chuyện họ chuyện hàng, chuyện gạo chuyện nước, lại lôi con ra rĩa rách :

- Chả chịu làm ăn gì, rồi đến chết đói. Đòi thuở nhà ai, con bằng đầu bằng cổ vẫn ở nhà ăn bám mẹ. Tôi mà chết đi, chẳng biết cậu làm gì nên ăn ? Rồi cũng đến cung rạ nhà này một bữa, rạ nhà kia một bữa, hết đòi thôi.

Bà Ký ngừng tay sũa răng, uống một ngụm nước, súc súc, rồi đứng dậy, cầm cái ống nhổ, nhả hụm nước vào đấy. Rồi giơ cả ống nhổ ngang mặt, bà hỏi con :

Đấy, anh cứ xem, tôi nói ra mang tiếng riềc móc, «ghẻ lạnh» anh. Con giai từng ấy tuổi đầu, ru rú xó nhà, chẳng chịu nhờ chúng nhờ bạn, xem có công việc gì mà làm.

Rồi chĩa sang Chuyên :

- Thế tôi hỏi anh, ngộ tôi không chạy được nuôi anh, anh làm thế nào ? Chẳng nhẽ anh to xác thế kia lại đi ăn chực mỗi nhà một bữa à ?

Rồi lại cười khẩy như sữa vào mặt Chuyên :

- Thời buổi này, cũng chả ai thừa cơm thừa gạo mà ăn chực.

Chuyên, mặt tím bầm, dẫn dỗi đứng dậy :

- Mợ để rồi con đi làm, việc gì mẹ phải nói con thậm tệ thế. Sao hồi tháng giêng, con xin mợ ra Hòn-gay làm, mợ lại không cho.

Bà Ký đứng lặng người mặt chua như giấm, bà héch nhìn con, trong cái nhìn có cả một câu hỏi :

- Mặt tôi mặt anh, tôi giữ anh làm gì ? Anh có chân thì anh đi.

Để rồi lại tự trả lời bằng một cái nhìn nó cắt nghĩa cái nghĩa : Ông Hạng chữa, ườn xác ra, lại còn... Nào ai cấm anh ?

Chuyên phần chí, nói liều một câu :

- Được rồi, từ giờ giờ đi, con không ở nhà để làm phiền lòng mợ nữa.

7 | Chặt Xích

Bà Ký chẳng những không sợ câu dọa ấy, còn câu kinh thách thức. Nhưng thách thức cái lối «cao thượng»:

- Hừ, thế thì còn gì bằng; còn gì tốt bằng. Phải đấy, con giai cũng nên tức khí xem nào.

Tức khí, bà Ký đã dùng chữ không ở nghĩa của nó. À, nếu là con giai thì lại càng không nên tức khí theo lối hiểu của bà Ký.

Chuyên dẫn dỗi :

- Mợ cứ để mặc con, con đi ngay hồi tháng giêng có phải mợ đỡ phải lo lắng...

Chuyên gần muốn ứa nước mắt, chàng nuốt đánh ực chất chua đưa lên cổ :

- Con không muốn ăn hại mợ đâu. Con đã cạy cục mãi không được. Giá mợ chạy cho con thì đâu đến nỗi...

Bà Ký ối chào một cái, rồi thở phào :

- Anh cứ nói như trạng ấy. Tôi vay ở đâu ra của, bảo chạy cho anh ? Anh tưởng tôi sung sướng lắm đấy. Thầy anh cho tôi một tháng bốn chục, anh liệu xem có đủ không ? Anh chẳng thương tôi đầu hôm ban sớm, lại còn oán tôi. Nếu tôi có tiền chạy việc cho anh thì tôi đã chẳng đến nỗi... Anh như người ta, biết bố mẹ nghèo, cố

van ông lạy bà, nhờ người này người khác, may ra cũng có việc đấy. Nhưng anh khên khang như ông Hạng, anh có chịu nói khó với ai. Chỗ nào đứng đắn, anh lang lang như chó phải dùi, anh có dám bèn mảng đến đâu.

Thịt muốn vỡ ra từng mảng, Chuyên bị mẹ riết móc, uất. Chàng nghĩ bụng giá có can-đảm đập ngay đầu vào cột nhà cho tan óc thì liệu ngay. Còn hơn sống, ngày nào cũng như ngày nào đi thì chớ, hễ về nhà là bị mẹ «gây-sự», «diễn thuyết». Ngày nào cũng như ngày nào, chàng bị đay nghiến bằng đủ thứ nhời, đủ thứ tiếng. Nhời nào cũng có tính-cách lưỡi dao mỏng dính lướt vào thịt. Tiếng nào cũng có trọng-lượng một miếng chì gieo vào ngực chàng. Chàng biết thâm ý của mẹ, bà Ký chủ trương - điều này bà vẫn nói với hàng xóm và coi như đặc sách - cứ nói bắn máu mắt nó ra là tự khắc nó phải đi tìm việc. Biết thế, cho nên chàng khổ sở lắm, khi chưa tìm được việc, khi vẫn phải ngày hai bữa ăn nhờ mẹ.

Nhưng người ta ở đời chỉ đau những cái biết, đau ở chỗ biết đấy mà chết đấy. Chuyên muốn, giả lúc ấy có tài của Đậu-Nhất-Hổ, chàng độn thổ để khỏi chịu những nhời cay đắng của mẹ. Vì không có tài của Đậu Nhất-Hổ, chàng đành phải ngồi lì để chịu «mưa sa gió áp». Cái nghề con người ta khi đã thất thế, nhất cái thế

9 | Chặt Xích

ấy xây trên đồng tiền, còn dám nói gì nữa. Mà cái mặt của anh chàng bám, phàm bị sỉ vả không thể há miệng, mới đáng ghét làm sao. Gần như không phải là cái mặt nữa, cho nên người mắng nó mới không tiếc nhời ! Tiếc nhời, đã không «hạ độc thủ» đến thế.

- Mợ cứ yên tâm. Trong tháng này, thế nào con cũng cày cục...

Bà Ký cười chua chát, sau một cái cười chết người, cái cười siên vào ruột :

- Được, tôi xem phen này anh cày cục thế nào.

Rồi bà thủ thế ngay :

10

- Những anh cày cục thế nào thì cày cục, chi tiền thì tôi không có đâu.

- Vâng con biết ạ.

Chuyên gieo câu ấy với một thứ tiếng chết chóc.

Một giờ đồng hồ sau, trò «tùng sảo» lại diễn một lớp nữa. Vì là bữa cơm, cô Mỹ - con gái bà Ký, em gái Chuyên - so dưa xong, mời :

- Cậu mợ lại xơi cơm.

Ông ký Huyền, bà ký Huyền đều đứng dậy ra mâm. Chỉ có Chuyên, chàng vẫn ngồi lì ở bàn. Bà Ký chắc lười :

- Có sang ăn nhân thế không, cậu Chuyên. Hay còn mãi nghĩ ?

Trong câu nói này, Chuyên nhận thấy có một cái gì ghẻ lạnh ở trong, chàng thấy rục lên, bụng thót lại. Giá có thể giả nhời phải không ăn, chàng đã nói ngay. Nhưng coi chừng, nếu thế, mẹ chàng sẽ cười nhạt như mọi ngày, và nhắc lại câu chết cây gậy cành :

- Không ăn thì ăn ở đâu ? Thôi, làm tạm vài lưng, rồi có nhờn nhơ mới nhờn nhơ được.

Cho nên dù chết cay chết đắng, chàng cũng phải lê lại mâm. Phải nói lê mới đúng. Chỉ từ bàn ra mâm, một «con đường» dài không đầy ba thước mà là cả một đoạn trường. Phải được chứng kiến tên cướp bị đâm sể thịt, nằm chết giấc vẫn phải cố cắn răng bò dậy, lê về phía bụi rậm để tránh tuần tráng sức tìm, mới hiểu được tâm trạng Chuyên lúc ấy.

Bà Ký đã cầm đũa lại bỏ xuống, bảo Mỹ :

- Ngồi xê vào cho cậu ấy ngồi.

Mỹ ngược nhìn anh, ái ngại :

- Anh ngồi trong để em ngồi ngoài, em xới cơm.

Chuyên định vào trong, nhưng, vừa rón chân lên giường, bà Ký đã gắt Mỹ :

- Thì cô cứ để anh cô ngồi ngoài đã làm sao. Anh cô không xới được à !

Chuyên khổ sở lắm, chàng chịu điều đứng từ ngày mất việc ở một sở buôn. Từ ngày tay ngại lỏng, lĩnh tháng lương cuối cùng, chàng bị bà Ký trừ tợn. Không phải bà Ký không thương chàng. Có người mẹ nào lại chẳng thương con. Nhưng bà Ký thương cái lỗi của bà. Nghĩa là phải nói cho bản máu mặt, nói cho thật tủi nhục, con bà mới chịu đi tìm việc. Mà có tìm việc thì rồi mới tính đến chuyện vợ con được. Hai mươi ba tuổi đầu rồi, liên biên không vợ con, định làm «ma-cà bông» à ! Không biết bà đã hiểu nghĩa chữ «ma-cà-bông» thế nào, bà lại gán nó cho kẻ không có vợ.

Cho nên ngồi đâu, đứng đâu, cứ thấy mặt Chuyên là bà bắt đầu cái công việc đẩy tàu ra đà. Bà nói, nói ghê lắm, càng tìm được những câu như sĩa vào ruột con, bà càng thích. Thích ở chỗ đã làm được con phần chí. Vì

theo bà, người ta bắt phần bắt phát là vô tích sự, là suốt đời không mọc mũi xúi tăm.

Những bữa cơm, bao giờ cũng thế, là thì giờ thuận tiện nhất cho sự «tấn công» của bà. Tuy bà chẳng đọc những sách triết lý phân tách lòng người, song bà hiểu sâu xa cái nhục của miếng ăn. Bà cho chỉ có sỉ nhục về miếng ăn mới chóng kết quả làm cho Chuyên phần chí.

Cho nên khi Chuyên vừa và được một miếng, bà nói ngay :

- Đi đến đâu, các ông các bà ấy cũng hỏi thăm cậu cả làm đâu. Mình rõ bề cả mặt. Chả nhẽ lại nói dối.

Rồi bà chép miệng :

- Dối người ta thì được đấy, nhưng lúc người ta đến nhà, người ta thấy «cậu cả» ngồi lù lù, người ta cười cho. Cho nên, dù xấu hổ cũng vẫn phải gượng đáp : «Cháu vẫn ở nhà ạ».

Chuyên biết giờ hành hình sắp đến, chàng buột ruột quá. Cơm rẻ là thế, mà chàng tưởng như và sỏi. Chàng lại nghe cả thấy tiếng kêu lạo sạo nữa. Giá có thể ăn xong bát ấy đứng dậy được, chàng đã chẳng còn ngồi. Nhưng không, dấu hiệu phản kháng ấy sẽ làm cho bà Ký thịnh nộ ngay. Chàng đã bị mãi rồi.

Bà Ký tiếp luôn mũi dùi nữa :

- Ấy, ông anh cứ ở nhà đuổi gà mãi, cô em rồi đến ế chồng. Lấy vợ kén tông, lấy chồng kén giống (?). Ai người ta đại gì, người ta hỏi em ông thất-nghiệp.

Rồi bà vừa cười, vừa bảo con gái :

- Cô có phải ở nhà đến già, đừng có oán anh.

Ông Ký biết điều hơn, ông nhìn vợ mấy lần để bà Ký im đi. Nhưng bà Ký có im cho đâu. Lòng thương con (!) buộc bà phải nói, nói mãi. Nói kỳ cùng cái ngứa, cho đến khi nào «tìm» được việc cho con thì thôi. Thấy vợ không ngớt cơn mưa đá, ông Ký bèn «can thiệp». Nghĩa là ông «đàn giải» để bệnh vực con :

- Công việc, mỗi lúc tìm được đâu. Phải dần dà chứ. Đến ngày tôi, làm sở mấy chục năm cũng không tìm được cho nó nữa là.

Khi người ta đã chủ tâm làm một việc gì, ai hơi chạm vào, người ta chu chéo lên ngay. Bà Ký đời nào chịu để chồng bà «dung túng» cho con thế. Bà liền áp ngay, áp thẳng thùng :

- Hừ, ông lại nói giáo cho giặc thế thì chết. Ông lại rướn cậu ấy lên, cậu ấy lại nằm ăn vạ tôi hàng năm. Tôi

lấy gạo đầu tôi nuôi.

Chuyên biết trước thế nào mẹ chàng cũng bỏ cho chàng một búa lớn, khi thấy cha nói đỡ hộ. Ý chừng ông Ký biết nói nửa chỉ tổ làm ngòi cho vợ châm, đành phải thôi. Nhưng ông sợ vợ ông chưa tha, bèn hỏi bà một câu để dắt câu chuyện về phía khác :

Mơ xem có ai bán «sa-lông», mợ bảo tôi nhé.

Bà Ký đặt bát, ngẩng nhìn ông một cách ngạc nhiên :

- Cậu mua «sa lông» ?

Chắc ông Ký cảm thấy câu hỏi ấy nó có tính cách châm biếm, bèn đầu dụ :

- A, bác Trung bác ấy nhờ đấy chứ, tôi thì mua làm gì !

Bà Ký à một tiếng lạnh gáy :

- Lại tưởng cậu định mua nữa. Thôi để khi nào cậu cả đi làm, rồi hãy tính đến những việc ấy. Chứ bây giờ, giá có «sa- lông» cũng chẳng có chỗ bày.

Cái tài của bà Ký là không cứ trường hợp nào, bà cũng có thể lợi dụng để «dạy» con. Chuyên ăn vội cho có thể đứng dậy một cách nhanh chóng. Chàng thấy

nếu không thoát ngay nơi «chiến-địa», sẽ phải ngã gục bây giờ. Hết bát thứ hai, chàng đứng dậy. Bất-hạnh cho chàng, cô em gái lại hỏi một câu đề đến nỗi chàng lại bị một búa nữa. Mà bao giờ chả thế, búa cuối cùng vẫn nặng hơn.

- Sao anh ăn ít thế ? Mới có hai bát.

Bà Ký mắng con gái để vùi con trai :

- Lên đồn xuống phủ gì mà chẳng ăn ít. Thử đi làm xem, lại không đánh thùng bát chi thành. Cái nghề không làm ăn gì nó trệ người, không ăn được.

Bà đả động cả đến luật vận động. Bà cắt nghĩa sự không ăn được để nhả ra cái nghĩa vô công rồi nghề của con bà.

Cái khổ vô cùng chi khổ của Chuyên là ăn xong mà đi thì bị mẹ mắng : «Vơ vào xong dăm ba bát, mắt trước mắt sau là rảnh». Gian nhà hẹp lòng quá, thành thử đứng đâu, ngồi đâu cũng chần chần, không thoát được phải đối diện với mẹ. Mà mỗi khi để bà Ký trông thấy thì lập tức bà nói. Miếng đá nam-châm ấy cứ thấy sắt là hút. Chả lẽ chàng lại xuống bếp cho khuất mắt. Nhiều bận, không thể chịu nổi, chàng cũng đã xuống bếp đấy. Nhưng bà Ký có tha đâu, bà gọi móc lên để lại nèn cho

một câu :

- Con giai, cái lệ đầu lại cứ chúi xuống bếp. Chẳng trách được, suốt đời...

Không biết người xưa đã hiểu sâu xa đến thế nào về hai chữ rủi may để có thể nói : «Phúc bất trùng lai, họa vô đơn chí». Chuyên, chàng hiểu lắm, hiểu hơn ai hết, vì cái họa chàng chịu với mẹ không «đơn chí» mấy khi thật. Nhiều bận lắm rồi, nhiều lắm rồi.

Đã tưởng con sấm chớp nhời tắt sau khi Mỹ bung mâm xuống bếp. Ai ngờ một bà béo phục phịch lại chơi. Bà cầm nải chuối tây, quả to bằng... cổ tay bà. Bà cười sị đôi má :

- Thầy cháu bảo đem sang biếu ông bà.

Kéo ghế cho bạn ngồi, bà Ký hỏi

- Ở đâu có của quý thế này, bà chị ?

Một nụ cười hóm hỉnh, bà ta trả lời :

- Ấy, anh cháu xin việc hộ người ta, người ta đem biếu đây ạ.

Thôi thế là chết, chết không còn kịp ngáp ! Chuyên, trống ngực đập thành thịnh. Tai họa sắp đến cho chàng

đây. Quả nhiên đúng, bà Ký không giữ thể diện cho con, nói đốp ngay :

- Đấy cậu xem, cậu «xếp» bên ấy cũng bằng tuổi cậu mà danh-giá thế đấy. Rõ thật mua tiếng mua tăm cho bố mẹ. Còn cậu thì sì sì suốt ngày... Chẳng chịu thương chịu khó...

Bà bạn đã không biết nổi khổ tâm cho Chuyên, chêm thêm một câu làm cho bà Ký nhìn con một cái nhìn không còn có chữ để tả nữa; chua như giấm, đắng như mướp đắng, cay như vỏ quýt.

Ấy, anh cháu, từ năm ngoái đến nay, giúp được khỏi đám ra đây.

Bà Ký đưa trầu vào tận tay bạn, bợ đỡ

- Tôi bảo hôm nào cho cháu sang đề nó nói với cậu «xếp» bên nhà xem có việc gì, giúp cháu.

Đã cực nhục chưa ! Chuyên tái mặt. Mẹ chàng đã «làm lòng» chàng ghê quá. Mẹ chàng không từ một khoảng nào. Đòi thừa nhà ai, trước mặt khách, mẹ cũng «hạ nhời» như thế không. Lần này : lòng tự ái bị bung rứt quá, chàng nghiến răng, ghen ngào :

- Con đã có chỗ rồi ạ. Con đã gửi đơn mừng chỉ tháng sau người ta gọi.

Bà Ký còn lạ gì thứ giọng ấy, bà phát tức. Bà không nể nang có mặt khách, nói luôn :

- Này, thôi đi cậu, cậu thì một trăm đơn-mừng rồi. Tháng nào cũng đơn-mừng, mà tháng nào cũng thất nghiệp.

Rồi quay sang phân vua ngay với bạn :

- Đây bà xem, cứ dở dở ương ương thế bà bảo làm đâu. Thấy ai là người tử tế, có dám dấn mặt đâu.

Bà bạn tỏ sự tử-tế bằng một câu hỏi có tính cách một cái tái :

- Thế cậu có đỗ đạt gì không, để tôi bảo cháu giúp cho.

Khi cổ đã bị chen bởi uất ức, ai còn có thể nói được. Giá dĩ người hỏi lại tổng thêm một chùy vào gáy. Chuyên chưa kịp đáp, bà Ký lườm con, giục :

- Kìa nói đi, bà hỏi.

Rồi theo luôn hàng chục cái chép miệng. Vẫn không thấy con «khai-khẩu», bà Ký nén giận, đáp hộ :

19 | Chặt Xích

- Cháu đã đồ «sép phi ca».

Bà bạn đưa tay ngoặt môi :

- À, thế thì được.

Đưa tay lên trán, bà nghĩ :

- Cái cậu gì... gì này... con bà Cai Tùy, chẳng đồ đạt gì cả, cháu cũng xin cho chân coi kho.

Bà Ký vỗ ngực ngay :

- Vâng, trăm sự nhờ bà, bà nói hộ với cậu cháu xem có thể giúp cháu.

Bà bạn, tuy không vênh mặt ta đây kẻ giờ, nhưng trả lời rất hóm :

- Vàng được, đến người ta cha vợ chú vào, cháu còn «tác thành» cho nữa là cậu ấy đây.

Rồi quay bảo Chuyên :

- Hôm nào rồi, cậu cứ sang chơi, tôi bảo cháu cho. Chỗ anh em, chẳng giúp nhau, giúp ai. Cậu mà kiếm được việc làm, chúng tôi cũng mừng.

Rồi lại phủ-dụ :

- Chịu khó đi làm giúp đỡ cha mẹ, cậu ạ. Tôi thấy bà chật vật, lắm lúc cũng thương, Chị em, cái thể không làm thế nào được, đành phải chịu.

Chuyên nẩy đóm mắt, quả tim muốn nhảy ra khỏi ngực, máu gần như sắp xé thịt vọt ra. Trời ơi, người ta lại chửi chàng đến thế này ư ! Người ta lại bêu riếu cảnh túng thiếu gia-đình chàng quá lắm thế này ư ! Chàng tưởng chừng bức tường chàng đứng gần xụp, ngói trên mái liệng xuống từng viên nhọn hoắt. Một chút nóng, nóng cái nóng của viên gạch, áp vào má. Nhưng đã bảo khi con người đã thất thế, nhất thất thế vì không kiếm được tiền, còn dám há miệng. Chuyên chết lặng cả, đầu gối run bần, mồ hôi sau lưng ướt đầm. Cái sơ-mi lụa của ông anh rẻ thải cho, mà em gái chàng vẫn chế là «sơ mi thừa tự», lúc này dán chặt vào thịt bởi lượt mồ hôi. Chàng lừa lúc mẹ chàng tha thiết với bạn, lên ra ngoài, miết thẳng một mạch về đầu phố.

Chuyên đi một quãng thì có tàu, chàng nhảy lên. Chàng đưa một hào chỉ đề lấy vé. Người bán vé, tay luôn vào tập vé định xé một cái, nhưng mặt vẫn ngẩng chịu chuyện người đàn bà quen. Chuyên nghe thấy bác sơ-vơ đáp trong một cái chặc lưỡi :

- Ở nhà mãi túng lắm, cô ạ, đành phải làm vậy. Chứ tìm đâu được chân ký bây giờ.

Và chàng lại còn thấy người đàn bà đáp :

- Ủi chào, thời buổi này, cứ làm gì có tiền thì thôi. Tốt ông, không tiền cũng vớt di.

Bác sơ vợ lại nhăn nhó :

- Tôi cũng đã tìm mãi đấy, có được đâu. Ở nhà mãi, ngượng với nhà tôi quá.

Việc, việc, ở đâu cũng việc, xó nào cũng việc. Tiếng bác sơ vợ nói có đôi căng cao của con cò đồng, chạy miết vào vành tai Chuyên. Chàng thấy rợn gáy. Không phải nghĩ đến những dằn vặt của mẹ, nhưng nghĩ đến chỗ nếu một ngày kia, bắt buộc dĩ chàng phải làm một việc tương tự như việc bán vé của bác sơ-vợ, chàng sẽ xấu hổ chết mất.

Tàu đỗ ở Bờ Hồ. Một chàng âu phục, đầu chải bóng, đến trước mặt chàng với một câu tiếng pháp :

- Tôi là trí thức thất nghiệp, xin ngài giúp tôi món tiền nhỏ.

Không ngần ngại, Chuyên đưa cả tám xu bác sơ vợ vừa trả lại. Chàng âu phục cúi đầu chào rất lịch sự (!), rồi đi. Nghĩa là đứng lại trước mặt người bên cạnh Chuyên. Và cứ như thế cho đến hết toa tàu.

Khi chàng ta xuống rồi, một ông mặt gần guốc, có tí xanh đỏ ở ve áo, đánh riêm kêu đánh xòe, đưa lên điều thuốc lá cắm ở cái bót ngà, nhìn theo bình phẩm bô bô :

- Người như thế đi ăn xin, không biết nhục. Tôi không bao giờ cho những hạng ấy. Để cho họ chết đói. Sao có tay, không ôm đầu tàng tật, lại phải đi ăn xin.

Một bà, mặt tròn như cái nắp chap để trên đùi, nói gộp :

- Người ta không có mới phải đi ăn xin. Trông mặt mũi cũng sáng sủa.

Tức thời vấn đề chàng âu phục lên xin tiền trên tàu được hành-khách thi nhau bàn luận. Có phái ủng hộ, nghĩa là dựa vào lòng thương. Và có phái đả đảo, nghĩa là công-kích kịch liệt chàng kia, tặng cho những danh-từ : đồ ăn bơ làm biếng, đồ đại lãn, đồ ăn mày.

Đặc sắc nhất, một ông áo sa, khăn nhiễu, giấy véc-ni, ngồi ở phía giữa, khôi hài một câu thâm thía :

- Chuyện, thời buổi này, nghề gì cũng tiến, sao nghề ăn mày lại không. Công tử ăn mày thế mà «pho» đấy.

Ông ta nói xong, cười một chuỗi cười kêu lột sột.

Phái phản đối, một người rêu rao :

- Nó là thằng nghiện đày. Cho nó lắm, nó chỉ hút thuốc phiện hết thôi. Cứ bộp tai cho cu cậu dăm chiếc là bận sau cạch. Cho chúng nó thế để chúng nó hư đi. Những quân ấy, phải «sỉ» vào mặt nó mới kiềng.

Một bà đàn giải :

- Người ta có khôn lắm mới phải đi xin, ai muốn thế. Chắc lại quan viên thất nghiệp chứ gì. Ai không có công ăn việc làm mà chả thế.

Trời ơi ! Cái lưới thất nghiệp nó chẳng khiếp quá. Câu «thiên vông khôi khôi, sơ nhi bất lậu», lúc này chàng muốn đổi ra «thất nghiệp vông khôi khôi, sơ nhi bất lậu» (Lưới thất nghiệp tuy thưa mà không thoát). Ở đâu, xó nào tai cũng phải nghe cái tiếng ác-hại ấy.

Rồi không biết tại sao, bỗng chàng thấy ngượng. Tay đang khuỳnh vào háng, bỗng thông xuống. Chàng có cảm tưởng như mọi người nhìn vào chàng. Con mắt mọi người đang chu du trên bộ quần áo tàng tàng của chàng. Đến khi cúi xuống nhìn hai miếng vá ở hai bên cạnh sườn mũi giày nữa thì ôi thôi, cái chứng chỉ thất nghiệp bày lù lù ra kia rồi. Chàng nghĩ giá lúc ấy có thể ngồi thu chân vào gầm ghế thì đỡ ngượng. Khôn

nổi chàng lại đứng, mà người xuống vơi rồi, thành thử càng lờ lợ. Tiến lên một bai bước, lại sợ phải cất chân lên, bốn miếng và sẽ trình chính với thiên hạ sự tang-thương của nó. Mặt chàng đỏ rừ, chàng then. Then cái then của anh chàng thì trượt phải đến «yết kiến» bố mẹ vợ.

Tàu đỗ ở hàng Đậu, Chuyên xuống. Chàng đi lủi thủi về phía Bến Nứa, đến nhà bạn ở bãi Phúc Xá. Chàng gặp trên vỉa hè hai, ba người trạc tuổi chàng, trông cũng bơ phờ như chàng, tay cầm tờ giấy trắng cuộn tròn. Rõ ràng họ cầm đơn đi xin việc. Chàng trong bộ diện họ, anh nào đi cũng rón chân. Thật đúng với câu «chân không đến đất, cật chẳng đến giờ». Và, ma quỷ ơi là ma quỷ, giày anh nào cũng sút sẹo như giày chàng, áo anh nào cũng mất nguyên sắc như áo chàng. Cái mâu tàu tàu, ở đâu chẳng tổ cáo sự túng thiếu. Chàng thở dài nhìn họ, rồi nghĩ bụng :

- Việc đâu bây giờ, vác đơn cho nó mới.

Quả nhiên, cái anh chàng đi đôi giày trắng, vì mặc quần ngắn mất một gấu, hở chân cho chàng biết không có bút tất, rẽ vào một nhà. Chưa bước vào, mới đến cửa, anh chàng đã vội đưa tay lên nhắc mũ, úp vào ngực với bộ mặt kính cẩn. Thôi đích rồi, anh ta đi xin việc chứ gì. Tò mò, đi đến nơi, Chuyên dừng lại ngoài tủ kính.

Chàng tảng lờ như xem hàng. Chàng khẽ đưa mắt lên nhìn xem anh chàng làm gì. Chàng thấy anh ta khúm núm đưa tờ giấy cầm tay cho một ông ký già, râu hình cánh chim vỗ sắp bay. Ông ký già liếc qua, rồi đưa trả, lẩm bẩm nói mấy câu gì, chàng không biết. Rồi thấy anh chàng bẽn lễn đi ra.

Chuyên lắc đầu, chàng thương anh chàng đi xin việc quá. Giá lúc này, chàng có vài đồng bạc trong túi, quyết... ngay. Không có tiền, chàng cũng gọi thiếu-niên lại để an-ủi một vài câu. Không biết trường hợp này, đưa câu : «Đồng bệnh tương lân» có được không.

Thiếu niên đứng lại :

- Ông hỏi tôi ?

- Vâng.

- Ông có việc gì ?

- Không, tôi không có việc gì cả. Ông đi tìm việc làm phải không ?

- Phải, tôi thấy người ta mách nhà vừa rồi muốn mượn thư-ký, tôi đến xin không được.

- Người ta bảo ông thế nào ?

- Người ta bảo không thiếu người.

Thấy thiếu-niên cầm quyền sở, Chuyên hỏi :

- Trước ông làm ở đâu ?

Thiếu-niên giở quyền sở, đưa cho chàng xem một tập giấy nhận thực của các sở thiếu niên làm qua. Tất cả sáu cái. Và cuối cùng, giở nốt quyền sở :

- Đây là quyền «livret scolaire» của tôi ở trường Bưởi. Tôi học đến năm thứ ba thì thôi.

Ghe chưa, học đến năm thứ ba trường Bưởi, nghĩa là sắp đỗ «đíp-lôm». Nghĩa là giá học thêm một năm nữa, sẽ đủ tư cách thi vào Toàn quyền, Thống-sứ, tòa Xứ. Nghĩa là có hy vọng ông Phan và nếu có chí ra, ông Tham. Nghĩa là hơn Chuyên một trăm rùng, một giờ một vực. Thế mà cũng thất nghiệp, cũng vác đơn vào cái cửa hàng không lấy gì làm bề thế lắm ở một phố An-nam. À, cuộc đời, biết thế nào mà nói. Chữ nghĩa như thế, cũng phải lê đều, làm vệt hè thành phố. Người thế mà còn thế, mình chắc gì ! Mình đã làm gì có những chứng-chỉ của sở nọ sở kia, lại chứng chỉ có chân đánh máy, tóc ký, cả công táp nửa. Tài ba như thế không kiếm nổi cơm, mình rồi đến chết đói. Thật không lúc nào bằng lúc này, Chuyên cảm sâu xa câu : «Thấy

người nằm đó, biết sau thế nào ?»

Có học, có nghề trong tay còn không kiếm được việc. Mình, cái anh tay trắng, học hành chỉ đáng học trò người ta thì...

- Ông nghỉ việc đã bao lâu nay ?

- Tôi nghỉ từ tháng sáu năm ngoái.

- Một năm nay cơ à ?

- Vâng, ngày nào tôi cũng đi xin việc, mãi bây giờ cũng chưa được.

Khi thiếu niên từ già, Chuyên bước đi thấy vương vưng. Hình như có cái gì bằng sắt kết thành những vòng liên tiếp móc ở cổ chân. Chàng nhìn thiếu niên, thở dài. Không chắc đã phải thương người gấp khúc đâu, có lẽ Chuyên thương mình thì đúng hơn. Thương cái thân hèn mọn của mình, rồi tìm đâu được việc.

Những tiếng riếc móc của bà Ký từ đâu đến đập vào tai. Chàng nghe rõ mồn một :

- Không chịu cạy cục, rồi đến chết đói.

- Cứ sùn sọt nằm dài ở nhà, rồi khỏi việc ra đây.

Đầu chàng bị những ý tưởng đen tối đè sập. Chàng muốn ngẩng lên quá, mà không thể. Nó làm sao ấy, hình như bàn tay bí mật nào dìm đầu chàng xuống.

Tần thấy bạn, reo to :

- À anh Chuyên ! Sao độ này lâu đến thế ? Bạn à ?

Chuyên giờ tay bắt :

- Bạn quái gì đâu, lười đi thì có.

Tần gọi vợ tíu tít :

- Đun nước anh xoi, mình !

Vợ Tần trong nhà bước ra, cầm chai chè đặt trên bàn

- Kìa anh Chuyên, sao lâu anh không lại chơi ?

- Có đi được đến đâu.

Vợ Tần nhăn nhó :

- Đã đành anh đi làm thì bạn, nhưng chủ nhật nghỉ cũng đi được chứ ?

Chuyên không muốn nói dối, thú ngay :

- Tôi nghỉ đã lâu rồi, chị ạ. Có đi làm nữa đâu.

- Ô thế sao anh không lại chơi

Tần vỗ vào vai bạn đánh sấm :

- Rõ thật con mèo, nghỉ sao không bảo cho người ta biết. Tháng trước vừa khuyết một chân, người ta mách con bác Thảo bên cạnh, nó xin được ngay. Ký kho, «son» hai mươi một đồng,

Chuyên ngẩn mặt, tiếc :

- Khổ quá, thế có chết không ! Nào ai biết đâu.

Vợ Tần cười, bảo chồng :

- Cậu rõ thật... Chắc anh Chuyên không không muốn đi làm, ở nhà buôn bán chứ gì.

Chuyên nhăn nhó :

- Khốn nạn, thế đã nên chuyện. Chạy sút trán không tìm được việc đây, chị a.

- Thật không anh ?

- Tôi lại dám dối chị nữa hay sao ?

Vợ Tần nhìn chồng để chia sự tiếc rẻ với bạn :

- Hoài của, biết thế mách anh ấy, có phải anh em cùng làm một sở, đi về có nhau không.

- Nào ông ấy có nói đâu mà biết.

- Thôi thế từ nay, anh để ý giúp tôi xem nhé. Nghỉ nhà mãi, chán lắm rồi. Lại túng chết người nữa chứ.

Vợ Tần cười :

- Gớm, anh lại sợ chúng tôi vay mượn hay sao, đã phải kêu trước.

- Thật đấy, chị ạ.

Vẫn không tin, vợ Tần tiếp :

- Có điều anh ở nhà buồn, muốn đi làm thì có. Chứ làm thì được bao nhiêu. Chắc đã đủ cho anh tiêu vật chưa.

- Chị cứ tưởng thế. Tôi không đi làm, mợ tôi nói lời thôi khiếp lắm.

- À, các cụ muốn anh đi làm đi lụng cho nó ra vẻ chứ các cụ cần gì.

Câu ấy càng làm cho Chuyên nghĩ đến những sự mẹ riết móc. Chàng thần thờ :

- Có đi làm cũng có hơn chứ.

Một tuần lễ sau, bà Hảo hấp tấp trở lại. Gặp bà Ký, bà vui mừng nắm tay bạn :

- May rồi, may rồi, tôi đến báo tin mừng cho bà chị đây.

- Gì thế à ?

- Cậu «xếp» nhà tôi bảo tôi đến ngay tìm cậu cả. Có việc rồi.

Nói xong, bà lau mồ hôi, kể công :

- Góm giò nằng chang chang, mặc cả một hào xe, nó lại bắt bí, nó không đi. Tức mình, cuốc bộ cho cu cậu tro mắt.

Bà Ký vội vàng lấy quạt, quạt phành phạch cho bạn :

- Đây, tôi đã bảo cậu cháu nhà tôi, thế nào rồi bà cũng tìm việc cho cháu mà. Tôi bảo ngay cậu cháu, bè bạn của tôi là thương tôi lắm, không như người ta.

Bà Thảo được nịnh, ghé vào tai bạn thì thảo :

- Ấy, khe khẽ chứ, không thiên hạ họ sôn sao. Chán vạ người cầu cạnh cháu mà cháu nhất định không nghe.

Thật ra, bà Ký không thể tin được cái lý gần như vô lý của bạn, cũng đáp xuôi :

- Vâng, tôi đã hiểu ạ.

Lại kéo tay bạn, bà Hảo nhìn trước nhìn sau như xem không có ai mới nói, bà héch mắt :

- Mấy tháng trước, đã có đứa nó ghen ghét, nó bỏ giấy. Cháu về nói chuyện thế.

Bà Ký tuy vẫn biết tính bạn hay làm ra to chuyện, nhưng cũng làm ra bộ lo lắng :

- Ấy chết, để tôi phải dặn cháu, đừng nói với ai rằng cậu «xếp» cất nhắc cho, kéo tiếng-tăm vỡ lở, người ta đồn đại.

Như được tưới vào ruột gan một bồn nước, bà Hảo nở một nụ cười kiêu hãnh, bà lại níu tay bà Ký :

- Không giúp được cháu là tôi đứng ngồi không yên. Hàng xóm kia cũng còn đùm bọc được nữa là con cháu trong nhà.

Cái thói kênh kiêu của những kẻ đắc thế là một thứ gì chẳng thể không có ở trần-gian, bà Hảo đã dùng những danh từ không đúng chỗ. Bà đã tự cho mình cái quyền đùm bọc gia đình bạn. Bà lại cũng tự cho quyền gọi

phăng con bạn là con cháu trong nhà.

Bao giờ chẳng thế, loài người là giống hay vu-khoát, khi được việc cho ai. Công lệ này đã cai trị cả những hạng «tai to mặt lớn», chứ đừng thềm nói đến bà Hảo. Bà Hảo dẫu sao cũng chỉ là đàn bà. Mà đàn bà, nghĩa là khi lòng tự ái được nịnh, nói vang tứ linh, coi giời cũng không bằng vung.

Giá như những khi mua họ, hay họp nhau ở cửa đền của phủ, bị ai trịch thượng, bà Ký đã bắt bẻ ngay. Nhưng bây giờ, bà yên lặng. Chẳng những đã không méch lòng, bà lại còn sung sướng được bạn khi thị mình. Bà làm ra bộ vồn vã, hơn nữa bợ đỡ :

- Giá bà không giúp cho cháu thì chưa biết đến bao giờ, cháu mới có việc làm.

Rồi kéo tay, nói nhỏ vào tai :

- Ấy thế rồi mà thiên hạ cũng biết cả đấy. Rồi lại chả chán vạ người... cầu cạnh mình ấy à.

Như cái bánh cao-su đã căng lại được bơm thêm, bà Hảo sướng rơn, nhưng còn làm bộ xua tay :

- Chết, chết, đừng có cho ai biết. Ghen vợ ghen chồng, không lòng bằng ghen ăn. Nhỡ lúc họ ghen ghét, lại rầy

rà.

Không còn gì để trưng nữa, bà Hảo bèn tiếp :

- Thế cháu đâu ? Gọi nó về đây chứ.

Bà Ký nhìn trước nhìn sau, rồi gọi vọng vào trong nhà :

- Mỹ đâu ! Ra mợ nhờ một tí, con.

Mỹ đang mặng sơ mi cho ông Ký, vội chạy ra. Nàng lễ phép chào bà Hảo :

- Lạy bà ạ.

Bà ký hỏi ngay con :

- Thế nào, Chuyên nó đâu ?

- Anh con vừa đi đâu ấy ạ.

- Cô chạy đi tìm nó về cho tôi.

Rồi nhìn bạn, bà chép miệng :

- Ấy, khổ thế đấy, bà ạ. Công việc chả có, cứ đi lang thang cả ngày. Tôi lắm lúc cứ nảo cả ruột về nó. Không đi làm thì túng đã đành, lại còn xấu hổ với ông cả bà nhón nữa chứ.

Một lát sau, Mỹ chạy về. Nàng thở hồng-hộc :

- Con sang nhà anh Bích, anh ấy bảo đi đánh cò ở đâu ấy.

Thế là tự nhiên cái mặt tròn xoe của bà Hảo rúm lại :

- Lại cò với quạt nữa cơ à !

Bà Kỳ thở dài, iu mặt như để cho bạn thương mình :

- Tôi thật cùng là cái thân tội, được ông con chẳng chịu làm ăn gì, chỉ rông rài quanh năm. Có nói thì bỏ lại bệnh chàm chập.

Bà Hảo nói đỡ.

- Thôi, từ mai trở đi thì chả lo nữa. Giăng đến rằm giăng tròn. Cứ đi làm là mát rong chơi.

Rồi bà cười hềnh hếch :

- Tôi phải mua cho cháu cân lập sường. Chúc cháu có về, bà bảo cháu lại đăng tôi, để cậu xếp nó dặn cách thức.

Bà Kỳ cho cái sự con đi vắng như thế có lỗi với «ân nhân», bà liền nịnh thêm một câu. Bà trở con gái, cười bảo :

- Còn cháu bà nữa đây, bà xem có đám nào nên ông nên bà thì đánh tiếng cho cháu.

Câu nói ấy làm cho bà Hảo được dịp lên câu :

- Được rồi, lo gì ! Cậu xếp nó khỏi bạn, rứt những người danh giá cả, đề rồi tôi gióng giả cho.

Quay lại nói với Mỹ :

- Cứ là cháu bác thì khỏi đám dòm dỏ.

Rồi oang oang :

- Nào, thế cô muốn kén Ký Phán hay Tham nào ? Cháu bác muốn gì nào.

Mỹ then đỏ mặt, lúi mắt.

Chuyên thất thểu đi về. Chàng có vẻ mệt nhọc, ngồi phịch xuống ghế. Bà Ký ở trong bếp chạy ra. Giá mọi khi thì bà đã hỏi mấy câu :

- Nào, cậu đi đâu về nào ? Có được cái tích sự gì không ?

Nhưng lần này, thường lệ ấy bị tước hẳn, chỉ vì Chuyên bây giờ không thất nghiệp nữa. Chỉ qua đêm nay, sáng mai con bà đã «hiển vinh» rồi.

Bà ngọt ngào hỏi chuyên :

- Con đi đâu về ? Đi những đâu mà cỏ may bám đầy quần thế kia ?

Chuyên ngạc nhiên về chỗ mẹ để ý đến mình; về chỗ mẹ không hạch sách mình; về chỗ mẹ dịu dàng, không lời đình như mọi khi ; và về chỗ mẹ gọi mình bằng con.

Hỡi ơi ! Sự ngạc nhiên của Chuyên mới nào lòng làm sao ! Người con lấy làm lạ khi được mẹ gọi bằng con! Thật là trên sự quái gở, thật là trên sự mỉa mai, thật là trên sức tưởng tượng của loài người ! Tình mẫu tử, cổ nhân vẫn ca tụng, trong trường hợp này đã mất cái nghĩa đáng ca tụng của nó.

Chuyên vừa nhặt cỏ may, vừa đáp :

- Con xuống bãi thuốc Lá tìm người bạn cũ để nhờ xin việc. Anh ấy làm ở sở nước đá, anh ấy hứa chỉ nửa tháng sẽ kiếm được việc cho con.

Câu trả lời của chàng cỏ cả cái nghĩa của sự biện hộ. Chàng sợ nếu không nói rõ cái có «xuất hành» của mình, mẹ chàng sẽ mắng cho một trận nên thân như mọi ngày.

Nhưng không, cái áo giáp chàng tưởng cần để hứng những tiếng chì tiếng bác, vô dụng cho chàng. Bà ký Hảo đã thay đổi số phận cho chàng rồi.

Bà Ký làm bộ thương hại con :

- Giời nắng nôi thế này, đi làm gì cho khổ thân, nhỡ ốm một cái thì làm thế nào ?

Không biết anh chàng đi săn bị hổ vô không ăn thịt, cảm giác thế nào, chứ Chuyên thì chàng không thể không giật mình về sự không bị mẹ mắng. Lá bùa chân-trạch bà Hảo yểm cho chàng, chàng đã biết đâu.

- Con phải đi tìm việc, chứ không ngồi nhà thì việc ở đâu mà làm.

Bà Ký không muốn «bắt tội» con mãi, bảo ngay :

- Có việc rồi, không phải tìm nữa. Tôi đã chạy cho cậu rồi. Mai cứ việc đi làm thôi.

Chuyên há hốc miệng, chàng nhìn mẹ một cái nhìn báỉ phục :

- Mai đi làm, phải không mẹ ?

Bà Ký chữa vào tận mặt con :

- Phải ạ, cậu sửa soạn quần áo cho tôi. Cậu lại ngay đàng bà Hảo cho tôi.

- Lại bà Hảo làm gì, hả mợ ?

- Lại đi làm, chứ lại làm gì !

- ???

- Cậu xếp xin việc cho con mà lại. Con lại ngay xem cậu xếp bảo gì. Có giấy má gì thì đem theo, không lại phải về lấy, mất công.

Nói xong, bà Ký bảo Mỹ :

- Con dọn cơm cho anh con ăn ngay đi, anh con còn phải đi nhận việc cơ mà.

Bữa cơm hôm ấy thiếu hẳn một món : Riềng móc. Suốt bữa, bà Ký vui vẻ hỏi con gái một câu, lại hỏi con trai một câu. Nụ cười luôn luôn đậu trên môi bà Ký.

Bỗng bà dừng đũa, chỉ vào quần Chuyên, bảo Mỹ :

- Dọn dẹp xong, con giặt ngay cái quần cho anh con đi, lấm be lấm bết thế này. Từ mai giờ đi, cô phải trông nom quần áo anh cô cho cẩn thận. Ở nhà thế nào xong thôi, đi làm phải cho nó thơm tươm tất, không người ta cười cô đấy.

Khi Chuyên đi khỏi, bà Ký gọi Mỹ lên, Bà ngồi tì tay vào cái cháp, nhai trầu bồm bồm. Cái dáng ngồi của bà khác hẳn ngày thường, trông rõ ra phết mẹ ông ký tương lai. Bà chỉ ghé, bảo con :

- Cô ngồi đây, tôi hỏi cô vài việc xem nào.

Mỹ vừa ngồi xuống, bà đã lại chỉ cái ống nhổ, lúng búng. Mỹ đưa ống nhổ cho mẹ, hỏi ngay :

- Mẹ hỏi gì con ?

Bà Ký rón miêng trầu ở lưỡi, đưa ngang mắt xem có đỏ hay không, rồi mới đáp :

- Có phải hôm nọ, cô hàng gạo cô ấy rủ chơi họ không?

- Vâng ạ.

- Họ bao nhiêu ?

- Họ bốn trăm ạ. Mỗi tháng đóng hai mươi đồng.

- Bà Phán, bà Xếp, bà Thuận-Thái, có ai chơi không ?

- Bà Phán, bà Xếp không chơi ạ, nhưng bà Thuận-Thái lại chơi hững hai bát. Bà ấy giàu nhỉ, mẹ nhỉ ?

- Chuyện, phi thương bất phú, buôn bán lại chả giàu nữa thì vừa.

- Sao bà Phán, bà Xếp không chơi, mợ nhỉ ?

- Không có tiền thì không chơi chứ sao. Cô tưởng mỗi tháng đóng hai chục ít à ? Lương tham biện cũng chưa chắc đã ngồi được một bát.

- Thế mợ định chơi à ?

- Cũng định chơi một bát, nhưng không biết có được đứng đắn không. Hay lại lươn khươn như vợ ký Nền thì chết.

- Góm, mợ nói, ai cũng như nhà cô ký Nền ấy thì vừa. Cầm cái họ lại chỉ định ăn không của người ta thì người ta kiện cho.

Bà Ký chặc lưỡi :

- Chơi họ thì phải chọn mặt mà chơi chứ, mỗi lúc thừa kiện thì còn gì là tiền.

Nghĩ một lát, bà tiếp :

- Để mợ hỏi bà Thuận-Thái xem, nếu còn thì mợ chơi một bát. Thằng Chuyên nó đi làm rồi, phải chơi bát họ, chứ không cần đến tiền thì vay ai ?

Mỹ ngây thơ hỏi :

- Nhà ta thì bao giờ cần đến bốn trăm mà phải chơi họ ?

Bà Ký lườm yêu con một cái, rồi cười :

- Cô rõ thật có lớn chẳng có khôn. Chỉ sợ không có tiền. Chứ lại lo không có việc tiêu.

Rồi bà lộ trên khuôn mặt một nét ưu tư :

- Rồi còn phải xem đám nào con nhà tử tế, hỏi cho anh cô chứ. Long bông mãi thế nào được.

Mỹ cười, then :

- Anh ấy mới có hai mươi mấy, lấy vợ làm gì sớm hả mợ.

Bà Ký mắng yêu con :

- Không lấy vợ cho nó thì ai rước cô đi.

Mỹ ngẩn mặt, không hiểu mẹ nói thế nào, nhưng cũng không dám hỏi. Nàng nói sang chuyện chơi họ :

- Mợ biết lương anh ấy bao nhiêu mà mợ định đóng tháng hai chục ?

- Cậu xếp lương những sáu chục một tháng, nó lại không được một nửa lương của người ta à.

- Nhưng biết anh ấy có làm được lâu không ?

Đang vui vẻ, bà Ký sầm mặt, mắng ngay :

- Ăn với nói, chẳng nghĩ trước nghĩ sau gì cả, chỉ được cái bạ miệng.

Mỹ tiu nghiu, cúi gầm mặt.

Bà Kỳ bồi luôn cho nàng một câu :

- Thôi, xuống giặt quần cho nó đi, chẳng được tích sự gì cả.

Bà Ký giận con gái đã làm gở bà. Rõ thật có nhón không có khôn. Ai lại đi quở quang công việc làm của anh bao giờ không. Nếu là đi buôn đi bán, có lẽ đã gặp sự không hay.

Bà Ký bực mình một lát, chỉ thoáng thể thôi, bà lại phục hồi ngay. Bà sang bên bà Thuận Thái, hỏi thăm về bát họ.

Ngõ Tân-Quỳnh có tất cả mười bốn mái nhà. Bà dọn đến sau người ở trước trên hai năm. Nghĩa là bà là tay kỳ cựu của ngõ đấy. Mười bốn gian nhà cùng một kiểu, cửa sổ giống nhau, màu sơn giống nhau, cửa chính giống nhau, sân sửa giống nhau, nghĩa là một cái là cả mười bốn cái. Lượng-phẩm hòa đồng. Có khác chẳng là

cái «lòng» của những gian nhà ấy,

Vài gian của những gia-đình phong-lưu một chút, có xập, tủ khảm, quạt máy. Và một gian, của cậu «phán kèn nói». Danh từ này, ngõ Tân Quỳnh đặt riêng cho cậu ta. Vì cứ chập tối, dân ở ngõ cơm nước xong, cậu phán vắn kèn nói cho dân «ngõ» nghe nhờ. Cái đĩa cười của cậu đã làm cả những ông cả bà nhón cười như nắc nẻ, cười đến mất hình thù nguyên thủy của con người.

Cậu «phán kèn nói» sở dĩ chiếm được cái danh này, không phải hoàn toàn trông cậy ở cái máy thu thanh, ở cái vật vô-tri-giác này. Cậu còn do tài năng mà chiếm được mỹ tự ấy. Tài nói nhanh, nhanh gần bằng kèn nói. Dân ngõ Tân-Quỳnh đã phải bảo nhau :

- Giá ngõ ta cãi nhau với ngõ Lý Hòa, có cậu «phán kèn nói», chắc không thua.

Tay cự-trào nhất là cụ xếp Bích. Cụ đến ở đây từ lúc chưa ai thuê lấy một gian. Năm ấy, ông Phán Xuân hãy còn học ở «ke», cô «thông nó» mới mười mấy. Chính tảng đá ở cổng ngõ đi vào là cụ chôn ở đây. Vì chẳng biết xem sách nào, cụ nảy ra ý kiến yểm tảng đá cổng ngõ cho dân ngõ làm ăn được yên ắng. Thâm ý của cụ, đáng nhẽ không ai biết, nếu không có một hôm, bà chủ mười bốn gian nhà, gọi là bà «Sà-Sê» (gọi theo tên

chồng), hỏi cụ xếp, để cụ cười rung râu mà đáp :

- Tôi chôn tảng đá ở đây, bao nhiêu tà ma không dám bén mảng đã đành. Lại còn có nghĩa ai đã dọn đến đây, không bao giờ đi nữa. Cứ ở cho đến khi chết. Vàng đá mà lì, hiểu chưa ?

Thế là cụ chủ với cụ thuê cùng cười tít, sau một cái nhìn đăm thắm.

Ngõ Tân-Quỳnh kém ngõ Lý-Hòa bên trước cửa ở chỗ ngựa xe rộn rịp, vì cả ngõ, chẳng ai có cái xe nhà nào. Nhưng hơn ở chỗ không hay có người dọn đi. Chẳng biết có phải kết quả của tảng đá hay không ?

Ngõ Tân-Quỳnh lại hơn ngõ Lý-Hòa ở chỗ hoạn nạn đồng tương cứu, nghĩa là nếu nửa đêm một người trúng-phong, có thể đập cửa hàng xóm xin tí dầu Đại Quang hay Nhị Thiên Đường, và quan, hôn, tang, tế, được dân xóm thành thực chia buồn hay chia vui. Chứng có : mấy đám xác các con ông Phán, con bà Thuận-Thái, con ông Đội Nghi, đám cưới cô Thành và đám khao Hàn Lâm ông Phán Bửu gian cuối. Tang ư, dân ngõ cũng đôi trưởng, vòng hoa. Hôn ư, dân ngõ cũng nước hoa, chia vui. Dân ngõ quý nhau đến bậc ông Phán Bửu được Hàn-Lâm trước khi về làng khao, khao ngay «ngõ».

Nhưng không phải vì những lễ trên, dân ngõ được tiếng hoạn nạn đồng tương cứu. Những vụ bà nọ thiếu tiền giết lửa bà kia, những vụ cho nhau vay gạo, những vụ cứu sống nhau ở chỗ đưa một vài đồng bạc. Đây, những vụ ấy đã làm cho dân ngõ kết thân với nhau hơn tất cả.

Sở dĩ dân ngõ có cảm tình với nhau như thế, là vì ở với nhau lâu. Người mới đến là ông Đội Nghi cũng được nửa giáp cơ mà.

Bà Ký ở nhà bà Thuận-Thái ra là cái tin «cậu Chuyên mai đi làm» bung ngay. Bà Đội, bà Phán, bà Thông, nhao nhao mỗi người đến hỏi một câu, mừng một câu. Bà Ký chọn câu ưng ý nhất của bà Đội :

- Xóm ta thế là không còn ai thất nghiệp.

Bà Ký hài lòng về câu ấy, bởi lẽ nó không còn tính cách bêu riếu gia đình nhà bà có con «ma-cà bông».

Cái tin «mai cậu Chuyên cậu ấy đi làm» nổi dậy xóm Tân Quỳnh như men rượu. Bà Ký hớn hở, sung sướng lắm.

Sung sướng ở chỗ từ nay bà không phải nghe những câu hỏi thăm, dù thế nào cũng không được dễ nghe lắm.

Chuyên đi về. Trong bộ không được nhanh nhẹn của con, bà Kỳ hỏi ngay :

- Hôm nay, chắc cậu nhọc lắm. Vừa về đã phải đi ngay.

Rồi niềm nở :

- Thế nào, cậu xếp bảo mai đi làm chứ ?

Lạ chưa, Chuyên không đáp ngay. Mặt chàng lại thất sắc đi thế kia. Hay con bà đi đường ngộ gió ! Hay... hay làm sao thế này ?

- Kìa, tôi hỏi cậu mai cậu đi làm hử ? Cậu xếp đã bảo lương cậu bao nhiêu chưa ?

- Vâng ạ.

Chuyên giả nhời bất trúng bất viển. Bà Kỳ hất hàm, bảo ngay con gái :

- Vặn cái đồng hồ đánh thức lên cho nó, không mai lại nhớ giờ đấy.

Rồi bảo Chuyên :

- Ấy, tôi đã chơi cho cậu bát họ bốn trăm rồi đấy. Mỗi tháng đóng có hai chục thôi. Chịu khó đóng một vài

năm là có dăm ba trăm ngay đấy mà. Từng ấy tuổi đầu rồi, lông bông mãi được à. Đừng lấy vợ lấy con nữa. Cậu xếp có hỏi giấy má không ? Mai cứ lại sở, hay cùng đi với cậu xếp ?

Chuyên thần mặt. Chàng thất ruột. Khổ sở đến thế này thì thôi ! Loong-toong thì làm thế nào được, hờ giờ? Tưởng cậu «xếp» xếp cho chân gì. Ai ngờ chân chạy giấy, tháng vền vền có mười hai đồng. Chạy giấy, nghĩa là loong-toong, nhĩa là không thể kham được. Nhưng làm thế nào bây giờ ? Im đi thì cũng chẳng được, nói ra biết mẹ có hiểu nỗi khổ tâm cho không ?

Nghĩ không còn đường nào khác. Chuyên đành phải thú thật :

- Con không đi làm đâu, mợ ạ.

Bà Ký nhìn vào tận mặt con. Mắt bà bình nhật bé thế mà bây giờ to bằng hai mắt Chuyên. Bà gắng :

- Thế nào, anh bảo thế nào ?

- Con không đi làm.

- Anh không đi làm ?

- Vâng.

Bà Ký đập tay xuống bàn đánh sầm :

- Anh muốn vô phúc đồn đời, có phải không ? Anh muốn ăn báo cô mãi, có phải không ?

Những danh từ, tế nhị, nể nang, không được đặc dụng ở đây. Bà Ký đã vô hồi ký trận vào mặt con :

- À, ra cơm không muốn ăn. À, ra quán ăn bơ làm biếng ?

- Nhưng mợ bảo làm loong-loong, còn làm thế nào được ?

Bà Ký cười nhạt :

- Sao không làm được ? Sao không làm được ! Làm gì có tiền thì thôi chứ ! Rõ thật «kiếm củi ba năm thiêu một giờ» (?) Mẹ lấy sút trán, người ta mới xin việc cho, con lại ông hạng, không làm.

Rồi bà gõ xuống bàn, hỏi riết róng :

- Nào, thế anh định làm ông gì nào, anh bảo tôi.

Chuyên sợ hãi, nhả nhỏ :

- Con cũng định đi làm, chứ ở nhà làm gì. Nhưng loong-toong, con chịu.

Bà Ký hắt luôn cho chàng một cái vào mặt :

- Cái thứ anh, không làm loang toang anh làm gì ? Anh định làm vương, làm tướng gì ? Ở nhà báo hại à ?

- Mợ cứ cho con một tháng nữa, thế nào con cũng có việc làm. Mợ bắt con làm loong-toong, con chịu thôi. Mợ giết chết con, con cũng chịu.

Bà Ký nghiêng răng kèn kẹt

- Anh nói cho ch... nó nghe. Có việc, lười, trốn không làm, lại còn khát một tháng nữa. Thôi, anh có đường có nẻo, anh cút đi. Tôi không chứa anh nữa đâu. Anh đi đâu, ăn được thì đi. Anh đừng bêu xấu bêu hổ tôi.

Thấy Chuyên yên lặng, yên lặng cái thứ chịu chết một bề của con giun, bà Ký tưởng con chuyển lòng, bèn phủ dụ. Bà nghĩ làm quá cũng thế, thà dễ dàng xem sao

- Anh phải thương bố mẹ chứ. Nhà một đồng miệng ăn. Anh không thương tôi nợ khắp mặt các ông, các bà ấy trong ngõ này à ? Anh phải nghĩ mới được chứ. Anh phải thương cha, thương mẹ mới được chứ.

- Làm loong-toong, con không làm.

Đáng nhẽ bà Ký gằm lên võ nhà, những bà cố nén; nén để dụ con :

- Làm gì thì làm, quý hồ kiếm được tiền. Nhà bây giờ túng lắm. Con không thương mợ à.

Rồi xòe bàn tay :

- Anh xem, cậu anh đưa về mỗi tháng được bao nhiêu? Máy chục đồng bạc, ăn hồ không đủ.

Cái tài của các bà vợ những công-chức, «tu-chức», là không kiếm ra tiền, lại cứ đi kêu ầm : chồng đưa không đủ tiêu.

Mỗi khi cần đốc thúc con, bà Ký vẫn đem sự túng thiếu gia đình ra làm cớ.

- Trước nhỏ sau to, chịu khó làm đi con ạ, rồi dần dà, cậu «xếp» cất-nhắc cho chứ. Thời buổi này, ai cười ai. Vói lại, đi làm, chứ đi xin đâu mà cười.

Chuyên vẫn khăng khăng :

- Con xin mợ để con tìm việc khác.

Đã gần muốn bật lên lắm rồi, bà Ký còn cố nhịn :

- Cứ làm đi, con ạ. Lúc nào tìm được việc tốt hơn lại bỏ, cần gì.

- Con chịu thôi.

- Anh không đi làm, nhà túng lây...
- Tháng sau, con đi làm.
- Con phải nghe mẹ
- Nhưng ê lắm, con không...
- Ai người ta biết mình làm...
- Nhưng trong sổ họ sai, bức lắm !
- Cố đi, con ạ.
- Con chịu.

Một tiếng thét làm rung tất cả bàn ghế. Mặt kính, tủ chè đập đập kêu leng keng. Đôi câu đối sơn then cơ hồ như lệch lạc cả. Bà Ký nhảy chồm lên, bà sủa sói vào mặt con :

- Đồ khốn nạn ! Đồ ăn bơ làm biếng ! Đồ vô nhân bạc nghĩa (!)... Đồ cu-ly ! Mày chỉ quý cái thân mày thôi, ai chết mặc ai. Tao cho suốt đời, mày không thể mọc mũi này tắm được.

Lần đầu tiên, Chuyên bị mẹ mắng gắt như thế, thậm tệ như thế. Chàng không thể ngờ đã là mẹ con, lại nói nhau đến cạn đầu ráo máng. Chàng không ngờ bà Ký

đang ngọt nhạt là thế mà giờ... mặt ngay đấy. Chàng gần muốn oà khóc, cho mộng đời của chàng tan tác. Tan-tác giữa những tiếng chửi rửa của mẹ.

Mặt chàng tím bầm. Giá lúc ấy không có ai, chàng có can đảm đập đầu vào cái đỉnh con trên tủ. Uất quá, không thể nào chịu được nữa rồi.

- Con không làm được, mợ chửi rửa con mãi cũng đến thế thôi. Mợ không nuôi con nữa thì thôi, con đi tìm việc vậy... Chứ ở nhà với mẹ, khổ lắm !

Có lẽ sự khổ sở bốc bùng ngút trong lời Chuyên, bà Ký nhận thấy, bà trợn. Xưa nay bà xem báo, bà thấy bao nhiêu vụ tự sát, bao nhiêu vụ bỏ nhà đi. Hừ, nếu bà làm quá, rất có thể. Rất có thể nếu Chuyên quá chí, Chuyên liều.

Bà Ký hạ hỏa :

- Người ta ở đời cũng nên tùy nghi chứ. Gặp lúc gặp khúc, ta hãy chịu vậy. Rồi sau vùng vẫy cũng vừa cơ mà. Bảo không nghe, cứ khải, khải được mãi à ? Nhà thì nghèo, ta phải phiên phiên thế nào xong thì thôi chứ.

Thấy Chuyên hơi dụi, bà lại dỗ :

- Chịu khó, con ạ. Chịu khó đi làm cho có tiền. Bao giờ chạy được việc khác thì thôi. Ở đời, ai giàu ba họ, ai khó ba đời (?) làm loong-toong mãi đâu mà sợ. Thế nào, chịu khó làm vậy, con nhé ? Làm lấy dăm ba tháng đỡ nợ.

Chuyên bị dòn vào tình thế không thể từ chối được nữa rồi. Nếu chối nữa, mẹ chàng sẽ thốc cho vô hồi kỳ trận. Thôi thì ngộ biến tòng quyền, Chuyên hãy nhận liều cái đã, rồi muốn ra sao thì ra. Chứ không, ầm cửa ầm nhà, cũng quá tội.

- Vâng, thưa nợ, mai con đi làm.

Bà Ký đang dữ dội như hùm tinh, thu nanh vuốt ngay. Bà nhìn tận mặt Chuyên, xem có phải chính con đã nói câu ấy. Khi biết không thể nhầm, bà mới nói :

- Phải thương nợ mới được chứ, cứ làm tạm đi. Rồi sau, nợ xem có việc gì khá hơn, nợ tìm cho.

Phần Thứ Hai

Cơn giông-tổ của đời Chuyên đã qua. Chuyên bây giờ không phải là Chuyên một năm về trước. Khác từ đầu đến chân, khác từ ngoài cửa vào trong nhà.

Đầu, chàng không có cái đầu tóc và cổ áo dính vào nhau. Chân, chàng không có cái chân thò cả ra ngoài giày. Ngoài cửa, cái nhà mới sơn vàng cửa sổ là nhà Chuyên đấy. Và bộ sa lông kê xích vào nhau trong nhà, Chuyên mua đấy.

Thì đã bảo đời Chuyên khác lắm rồi mà. Chuyên bây giờ không phải Chuyên một năm về trước mà.

Cái anh chàng Chuyên ngõ Tân Quỳnh, mặt lúc nào cũng râu như dưa, cổ áo sồn, giày «dẫn thủy nhập điền», vứt đi. Anh chàng Chuyên ấy nhập hư vô rồi.

Anh chàng Chuyên bây giờ là Chuyên «sì-bo». Chuyên mặt mũi nở nang, sáng sủa, mặc quần ngắn, sơ mi màu, tay lại đeo đồng hồ.Ồ, thật là phong-lưu mã thượng, thật là trẻ trung, thật là oách !

Cái xe đạp «cuộc» của Chuyên, phải biết, nhất xóm. Lá cờ xanh xanh con con có thêu chữ S F, cắm ở đầu xe đạp phấp phới đập trước gió, đã làm cho trẻ con trong

ngõ reo âm lên, mỗi khi Chuyên về.

Chuyên bây giờ mỗi tuần-lễ hai lần si-nê, đầu chải mượt, đi đứng ra phết ông. Kỳ đá bóng nào, Chuyên cũng có mặt trên bãi Mangin. Nghĩa là Chuyên của tất cả Hanoi hội hè. Chỗ nào có hai người hò reo là có Chuyên. Chuyên sang lắm. Mùa nực này, Chuyên có những một bộ tô-pi-can hai chục, bộ đũi cũng hai chục, và một bộ «toan-phiu» mười lăm đồng. Và hai cái quần «cá kì ăng lê» cụt. Có bút máy, có đồng hồ. Nghĩa là tây sang, nghĩa là đúng công tử bột.

Nghe đâu người ta mách mợ Chuyên, Chuyên đi hát máy lượt với anh em, mợ Chuyên đã «can-gián» mãi.

Chuyên khác tất cả. Điều này, không có gì lạ. Khi người ta không có tiền, người ta nghèo; người ta có tiền, người ta giàu. Số mệnh con kiến cũng không cần phải thay đổi, đời thế là thế. Điều này mới ai-oán làm sao ! Chuyên bây giờ khác hẳn Chuyên ngày xưa, không bị mẹ đay nghiến nữa. Và cái điên đảo của cuộc đời, lại là bà Ký lúc này nể Chuyên hơn là Chuyên nể mẹ.

Luôn luôn, có những sự hỏi ý của bà Ký :

- Mợ định mua chục bát mẫu, con nghĩ sao ?

- Mợ định «đi» bốn chai rượu với nghìn vàng là được rồi.

- Mợ cho cứ biểu ngay một cân bánh nướng, một cân bánh dẻo, thế mà hóa hay.

- Mợ cứ nghĩ giản dị thế này này, sang hỏi cho anh, bà ta nghe thì chớ, không nghe, lúc ấy lại liệu.

Nghĩa là nhất cử nhất động, cái gì cũng «mợ định thế này». Ai cười, ai khóc, cưới xin hay chết tróc, cần phúng viếng bà Ký còn hỏi ý con.

Trong nhà đồ đạc kê thế nào, bà Ký cũng hỏi ý con. Bao nhiêu «con nghĩ thế nào ?» đến tai Chuyên.

Bao nhiêu cay đắng qua đi, đem lại một chút yên ả, yên ả của hồn.

Cầu gò còn cho có hôm nay, đúng ôi là đúng ôi ! Người anh hùng lúc bĩ vận còn nói làm gì cho khổ tâm. Sự ngang dọc của Chuyên trong gia đình của Chuyên bây giờ, do chàng tạo ra. Nếu chàng không liều làm ký kho lúc trước, bây giờ làm gì có cuộc đời sán lạn (?) như ngày nay ? Làm gì có những kẻ tung người hứng như ngày nay ? Trước kia, Chuyên vượt mặt không kịp cơ mà.

Bà Ký đang chọn cà chua, quay vào hỏi con :

- Mợ mua cả mẻ này nhé, con nhé ? Có bấy hào mấy thôi mà ! Để mợ mua, mợ để dành cho con, kéo hết mùa lại bói chẳng có.

Chuyên đang lau đồng hồ, không nghe tiếng bà Ký. Bà Ký lại hỏi thêm một câu :

- Mua nhé, con nhé ?

Mỹ đang khâu, thấy mẹ hỏi, bảo anh :

- Kìa anh Chuyên, mợ hỏi.

Chuyên quay ra :

- Mợ bảo gì con ?

Bà Ký tươi cười :

- Có mớ cà chua hơn bấy hào. Mợ định mua để trữ cho con. Con bằng lòng không ?

- Vâng ạ.

Bà Ký vừa chuyên cà chua sang rổ, vừa khoe với cô hàng rau :

- Cậu «xếp» nhà tôi, không có cà chua không ăn được cơm. Bữa nào cũng phải nấu «sốt» mấy quả.

Chẳng biết nghệ thuật bán hàng của cô bán rau cao, hay là sự thực, mà cô vội đáp ngau :

- Vâng, bà Tham cuối phố cũng thế. Hôm nọ, cháu bán cho bà ấy một mẻ ba đồng rưỡi. Gần một gánh cơ mà.

- Bà ấy mua làm gì nhiều thế ?

Cô hàng rau cười xinh xẻo :

- Bà ấy bảo ông Tham hay ăn cà chua. Canh gì không có tí cà chua là ông Tham không sôi được.

Bà Ký nói ngay :

- Ấy, cậu «xếp» nhà tôi cũng thế. Rõ các «ông» ấy giống nhau cả, sành ăn cả.

Cậu «xếp», bà Ký đã mệnh cho con bà danh ấy. Bà gọi thế, nếu ai biết để làm gì, người ấy quả là thần-minh trên trái đất. Gọi cho nó oai chẳng ? Cũng có lẽ. Nhưng chưa phải lý tuyệt-đôi. Đây, nguyên ủy của nó lại sâu xa đến thế này thì đến giờ cũng phải sợ đàn bà.

Bà Hảo, từ hồi năm ngoái giúp Chuyên một việc, Chuyên không làm, bà đâm bực mình. Đi đâu, bà cũng bô bô :

- Nó vẫn dốt vũ dất, không làm loong toong thì làm gì. Con nhà lính, tính nhà quan. Thứ ấy, rồi đến chết đói.

Ai ngờ đến tai bà Ký, bà thâm gan tím ruột. À, nếu bà bảo con bà là thế này, thế khác thì được. Chớ bà Hảo là cái thứ gì, lại mặt sát con bà, mặt sát gia đình bà ? Thế là từ đây, bà tuyệt giao với bà Hảo. Cho đến ngày con bà áo gấm về làng, con bà tìm được chân ký kho, bà nhất định gọi Chuyên bằng cậu «xếp», xem kém gì ai nào. Xem đã ai «ăn thịt» mình nào. Xem đã kém gì cậu «xếp» nhà bà Hảo chưa nào.

Danh-vị ở xứ mình đã có cái gì gọi là chính thuận. Ai muốn gọi thế nào thì gọi. Ai muốn đặt thế nào thì đặt. Miễn đừng cho cái chức to quá, to nhất, mới không được thôi. Giời thương thế nào, Chuyên làm ăn khá, cứ khá vổng lên. Thế là tên cậu «xếp» Chuyên được dân ngõ Tân Quỳnh thừa nhận.

Thói quen thật đã ác hại. Nó bắt khớp cả những thói trắng nõn. Đến Mỹ là cô con gái thơ ngây, không biết khoe khoang là gì, «trung xướng» là gì mà cũng

gọi «anh xếp», «anh xếp», thì loài người quả đã đáng tha thứ trong mọi tội lỗi.

* * *

Bà Ký đang ngồi dựa vào tường, ruỗi thẳng chân, để đầu gối lên đùi, thì bà Mùi vào với một cậu bé chừng mười bảy, mười tám.

Chẳng đứng dậy, chẳng rút chân, bà Ký hất hàm hỏi trống không :

- Kia, bà đã đến đây à ?

- Lạy bà ạ.

Bà Ký chỉ cái phản

- Ngồi đây, bà.

Bà Mùi sẽ ghé vào ngồi. Bà Ký hỏi đồng dục :

- Thế nào, cậu ấy đây phải không ?

- Vâng, thưa bà cháu đây ạ.

Bà Ký lại chỉ ghé :

- Ngồi kia, cháu.

Rồi bảo bà Mùi :

- Bà cứ ngồi đây, chờ cậu xếp nhà tôi về, nói với cậu ấy, rồi tôi nói hộ cho. Để nó ở nhà, nó chơi bời lêu lổng, hư thân đi.

Bà Mùi cúi đầu kính cẩn như tín đồ nghe giảng thập điều. Bà nói rất khẽ :

- Vâng, mẹ con cháu đem đầu lại kêu cậu xếp và bà. Xin bà thương mẹ con cháu, tác thành cho. Từ ngày thầy cháu mất đi, nhà thanh bạch lắm. Mẹ con cháu lần hồi hôm sớm nuôi nhau. Cháu đã được cái bằng Sơ học vừa rồi, không thể học được nữa, cháu phải kiếm công việc làm. Xin bà nghĩ tình mẹ già con cô của cháu, giúp cho.

Rồi bà tủi thân, sụt sịt.

Bà Kỳ an ủi :

- Tôi đã bảo được là được mà. Chỗ ông nhà ta với cậu cháu, người cũ với nhau, thế nào tôi cũng bảo cậu xếp nó giúp bà.

- Vâng, xin bà thương cháu.

- Tôi chỉ sợ cháu còn ít tuổi quá, sợ người ta không nhận.

Bà Mùi đã mừng được một chút, lại lo. Bà thần mặt, van-vỉ :

- Xin bà cố thương mẹ con cháu.

Bao giờ chẳng thế, sự vất vả là thói quen của những tâm hồn thấp kém, khi đắc thế. Sự kêu van tha thiết của bà Mùi không đủ làm cho bà Ký bớt kênh kiệu. Bà chép miệng một cái, nói rất tự nhiên, sự tự nhiên «nhân tạo» của người mẹ nhờ con được người ta quy lụy :

- Bà đây chẳng nói làm gì. Tôi rõ thật khổ, mất ăn mất ngủ về những lời oán thán của các ông, các bà ấy lại đây nhờ vả. Không giúp được người, không đành tâm. Mà giúp các ông, các bà ấy, chỉ sợ thiên-hạ người ta ghen ghét.

- Bầm bà, ai dám ghen ghét.

- Úi chà, bà không biết, những người họ nhờ vả không được, họ đồn đại cháu tây-vị, đưa người của người nhà vào làm. Rõ thật khổ !

Sự thực, «cậu xếp» của bà Ký cũng chưa đến nỗi bị thiên hạ ta thán. Và một lẽ rất giản dị, «cậu xếp» đã đưa ai vào làm, đã giúp được ai ? Chân ký kho của cậu chưa cho cậu đủ quyền thế làm việc ấy, chẳng qua bà Ký học được vai trò ấy của bà Hảo, nên diễn lại cho bà Mùi,

thế thôi.

- Nhưng xin bà, chuyện này bà cố nói giúp với cậu «xếp» cháu. Cháu không dám quên ơn bà.

Thế là cái điều gặp gió, bà Ký thả hết dây :

- Ô, ơn với huệ gì. Người ta kia cũng chẳng kể ơn huệ nữa là bà.

Rồi bà làm ra bộ bí-mật, chỉ cái đồng hồ dạ quang Chuyên mới mua :

- Ngay hôm nọ, một người được cháu cho việc, đem chiếc đồng hồ kia lại biếu. Tôi nhất định bắt đem về, không cho cậu «xếp» nó nhận. Sau người ấy khóc rung rức, nhất-định xin cho được đưa hầu để làm kỷ niệm. Không làm thế nào được, tôi đành phải chịu.

- Bẩm bà, người ta lòng thành.

Khoa bỏ đạo nghĩa đã đến độ thiện mỹ :

- Đã đành, người ta lòng thành thật đấy. Nhưng giúp người mà mình lấy thế nó không đang.

Giá chiếc đồng hồ biết nói, nó phải minh-oan «thân thế» nó. Nó sẽ kêu rầm lên là chủ nó đã đại ngôn, đã loè, đã trưng, làm hại «thanh-danh» nó.

- Nhưng cậu «xếp» cháu và bà có muốn đâu, bảo không đành.

Bà Ký nhăn mặt một cách thành thực hơn. Thành thực hơn cả những lúc bà bị chứng đau bụng kinh-niên hành hạ :

- Ấy thế mới bảo khổ mà lại. Lắm lúc bị các ông, các bà ấy biểu sén, tôi phải đóng cửa, nói thác là đi vắng.

Nói xong, bà lại làm bộ nhân từ. Cũng vẫn là nhân từ đúng hiệu mới chết chứ :

- Nhưng làm thế, lại sợ các ông, các bà ấy cho là mình không thương cho trót.

Hỡi ơi ! Hạnh phúc của loài người rẻ thật. Nếu không để mua lấy một vài phút sướng khoái, người ta ai đã mất công đặt chuyện như thế. Triết-lý sâu xa của những kẻ hay lên mình, có lẽ là : «Không được hưởng bằng việc, hưởng bằng tưởng tượng».

Giữa lúc bà Ký đang lên «râu» với người đến cầu cạnh mình thì một hồi chuông inh ỏi báo tin con bà về.

Bà Ký vội xua tay ra hiệu cho bà Mùi im. Rồi nghiêm trọng, bà chỉ tay ra ngoài, nói khẽ. Bà làm như các tổng lý suyt nhau, khi quan sở tại đến :

- Cậu «xếp» nó đã về.

Bà Mùi vội đứng dậy. Bà khép nép như người vào cung đường.

Chuyên, đầu bóng nhẫy, trên yên xe nhảy xuống. Bà Ký gọi vang :

- Bếp, ra đón xe cậu !

Một thằng bé chưa đủ «tư cách» làm thằng nhỏ, tóc mai hình râu liềm xuống gần cằm, chạy ra đỡ xe cho Chuyên.

Bà Ký đã mạ cho thằng nhỏ lượt kền thằng bếp. Thực ra, bà nhặt được nó ở máy nước. Và nó cũng chỉ đến với bà với «chức - phận» thằng nhỏ. Nhưng ở nhà giàu, hầu quan lớn, bà Ký nhất định bắt nó phải chịu cái tiếng bếp để cho nó sang. Không phải bà muốn «thành nhân chi mỹ», phong-chức cho nó, để nó mở mày mở mặt với bạn đồng nghiệp. Không, không phải thế, bà lên chức cho nó để lên chức cho bà, lên chức cho cậu «xếp» nó.

Gọi thằng bếp, bao giờ nó chẳng oai-vệ hơn gọi thằng nhỏ. Bà Ký, ngoài sự khoác cho nó cái tên to, lại còn khoác cho nó cái áo to tướng của cậu «xếp» nữa. Và bà đã thành công, khi trông thấy thằng nhỏ nhà bà ra phết cậu bếp lắm.

Chuyên vừa bước chân vào cửa, bà Mùi vái chàng như vái vị đại thần :

- Lạy... ông ạ.

Bà Ký giới thiệu :

- Đây là bà Mùi mà tôi nói chuyện với cậu hôm nọ. Bà ấy có thằng cháu...

Chuyên gật lấy gật để.

Bà Mùi từ tốn :

- Thừa ông, mẹ con cháu lại nhờ ông, xin ông nghĩ tình... thương cháu...

Chuyên chỉ ghé cho bà Mùi ngồi :

- Vâng, mẹ tôi đã nói chuyện, tôi đã hiểu.

Rồi chỉ Thọ :

- Cậu ấy đây phải không ?

- Bẩm ông vâng.

Chuyên bảo :

- Được rồi, thế nào tôi cũng giúp cậu.

Bà Ký hỏi lòng, vì con bà ra dáng ông xếp lắm. Bà ba hoa :

- Này, chỉ ít lâu là có việc ngay đấy mà.

Bà Mùi, vì đã gọi Chuyên bằng ông nên lúng túng mãi mới thốt được :

- Bẩm... cố, xin... cố thương.

Ngày xưa, có anh đánh xe cho thừa tướng vênh vang khi thấy người ta chào chủ mình.

Ngày xưa, lại có con lừa mang hòm sặc, hí hửng khi thiên hạ lễ hòm sặc.

Tất nhiên phải có bà Ký, tục danh là Huyền, dám nhận tiếng cố không một chút e lệ, không một chút ngượng ngập. Vì nếu e-lệ, ngượng ngập, bà đã chẳng dám nói tiếp ngay. Lần này, tự nhiên giọng bà khề-khà, già đi :

- Ấy, rồi cậu «xếp» nó cất nhắc cho chẳng mấy nổi thành người. Gặp thầy, gặp bạn, mấy chốc mà nên... ông.

Bà Mùi vụt một nét mừng :

- Bẩm... cố và ông «xếp», sau này cháu «hiền đạt», cháu xin kết cở ngậm vành.

Bà Ký xua tay :

- Cứ thấy cháu có cơm ăn là tôi mừng rồi.

Nhà thi sĩ muôn thuở Nguyễn Du đã hiểu nhân tâm thế đạo lắm mới đặt nổi câu : «*Khác màu kẻ lịch người thanh*» để đánh cái dấu ô-trọc vào đầu những kẻ làm ra «ta đây».

Bà Ký, dù phút này nhất tợ cách trùng lên chức cố, nhưng cái ruột của bà là ruột mèo thì không thể nào thẳng như ruột ngựa được, nên bà đã nói đến chữ «cơm» một cách sống sượng như thế. Bà Mùi thấy bà Ký gọi thẳng bếp giục hâm canh, biết ý ngay, vội chấp tay vái «cố» và vái «ông xếp» một vái, xin cáo từ.

Đưa bà Mùi ra tận cửa, bà Ký cố ý nói to cho hàng xóm nghe tiếng :

- Được, bà cứ yên tâm mà về, thế nào cậu «xếp» nó cũng giúp cháu. Bà là người cũ, chẳng giúp bà, giúp ai.

Hôm sau, vừa đúng mười hai giờ trưa nghĩa là Chuyên đang ăn cơm, bà Mùi lại đến. Bà vội nói ngay :

- Thừa ông, khi trước thầy cháu mất đi, có để lại cái bút máy quý lắm. Sáu bảy năm nay, tôi không đưa cho ai viết cả. Bây giờ xin đem dâng ông. Gọi là thế, xin

ông chấp nhận cho.

Bà Ký phồng mũi, không phải vì được lễ-lạt. Bà phồng mũi vì bà Mùi đã dùng những danh từ quá kính cẩn đối với «cậu xếp» nhà bà.

Chuyên thoảng trông cái bút, mừng rơn, nhưng còn làm bộ xua tay, nguây nguẩy :

- Tôi đã bảo bà mà, sao bà lại vẽ vờ thể này ?

Bà Mùi lại có dịp tán tụng :

- Bẩm, ông chẳng thiếu gì, gọi là thể, của thầy cháu để lại, xin ông thu nhận cho.

Chuyên thích cái bút lắm rồi, nhưng lấy ngay sợ không tiện. Mà từ chối, thành ra khách-sáo quá cũng ngượng. Chàng bèn nghĩ ra một cách, quay với cái bút màu hung đỏ của chàng, chàng giơ cho bà Mùi xem :

- Đây tôi đã có rồi, nhưng bà đã thành tâm cho, tôi xin nhận.

Bà Ký hòa theo :

- Không có bà lại bảo là chê.

Rồi giao hẹn ngay :

- Nhưng chỗ... Tôi nói trước cho bà biết, nếu lần sau, bà còn cho gì nữa, tôi không bằng lòng đâu.

Đáng nhẽ bà Kỳ nói «chỗ chị em» song bà sợ nó giảm mất oai đi, bèn để lửng.

Khi bà Mùi đi khỏi, bà Kỳ bèn bảo Chuyên :

- Cậu xem có việc gì kiếm được tháng mười lăm đồng, giúp cho nó một việc.

Chuyên làm bộ nghĩ ngợi, vồ vồ trán :

- Việc thì khó lắm.

Bà Kỳ thừa hiểu khó lắm rồi, nhưng bà cứ hỏi thế. Thói quen của lưỡi cũng là một thứ gì ghê gớm lắm. Chẳng thế đã có kẻ viện người bên cạnh để thề cho người ta tin mà kỳ thực, cái người đứng bắc cầu ấy cũng biết là dối trá.

- Đành khó rồi, nhưng giá cậu nói với bạn bè xin cho nó thì tốt quá. Nhà nó cũng nghèo. Bà ta buôn cam ở chợ Mơ đấy mà. Ông ta trước bạn với cậu đấy mà.

Chuyên chặc lưỡi :

- Đành thế, nhưng làm thế nào được ?

Thấy mẹ tần ngần, Chuyên lại nói đỡ :

- Để con xem, may ra biết đâu !

Hoàng thiên không phụ người tốt. Không biết phúc nhà bà Mùi đến hay may cho bà Ký, một hôm Chuyên đi làm về, chàng vênh váo, gọi mẹ âm ỉ :

- Mợ, mợ ra con bảo cái này. Hay lắm, hay lắm !

Bà Ký đang kho cá dở, ở trong bếp chạy ra :

- Gì thế cậu, được tăng lương phải không ?

- Không, làm gì mà tăng lương. Còn tìm được việc cho thằng Thọ rồi. Tháng mười lăm đồng. Ký hòm, ký hòm, mợ ạ.

Bà Ký xoa tay nọ vào tay kia, chùi nhọ nôi dính tay :

- Thế à, may nhỉ ! Để cho gọi mẹ con nhà bà ta lại.

Rồi bà hỏi nhỏ con :

- Thế cậu xin được, hay ai ?

Chuyên chỉ vào ngực :

- Con chứ lại còn ai nữa.

Bà Ký nghiêng mặt :

- Thế cơ à ? Đây, mợ đã bảo mà. Nói có sai đâu. Thế nào cũng được mà lại. Để bảo thằng bếp nó lại tìm bà ấy.

- Chân này nhàn lắm.

- Chân gì, con ?

- Ký hòm.

- Ký hòm là thế nào ?

- Ký nhận các hòm thợ mộc bên xưởng đóng xong đưa sang.

- Thế để cho gọi bà ta lại nhé ?

- Vâng, mợ cho gọi đi.

Bà Ký gọi bếp luôn, bà dặn nó rất cẩn-thận, dặn đi dặn lại mãi :

- Nhớ thưa gửi cho lễ-phép, nghe không ?

Bà dặn nó lễ phép đây là lễ phép với «ông xếp» nó chứ không phải với khách. Mà phải nói thế này này : Bà con và «cậu xếp» con cho con lại mời bà.

Rồi vỗ vào đầu nó :

- Nếu bà ấy có hỏi việc gì, khai là không biết, nghe không ? Mày đi đến đâu, phải ăn nói cho ra đũa ở nhà tử tế. Chứ đừng có các lác, người ta cười tao đấy. Nhập gia tùy tục, ở nhà sang, phải thưa gửi tử tế.

Bây giờ bà Ký không sợ gì mà chẳng nhận công-khai danh-giá (?) của bà, của con bà nữa. Chính bà, bà không thấy ngượng mồm khi nói đến «cậu xếp», «tác thành», «nhờ vả». Bà nhận từ trong lòng sâu, phẩm giá(!) của bà.

Thằng bép đi được một lúc, bà mới sực nhớ đến nó không mặc cái áo tây vào. Bà vỗ đùi đôm đốp :

- Thằng khốn-nạn thế ! Có cái áo lại chẳng mặc vào cho nó ra vẻ con người.

Vẻ con người, bà có thiết gì đến cái vẻ của thằng «trời đánh» ấy. Sự nó không mặc cái áo tây vào thiết đến «quyền-lợi» của bà. Bà tức sôi, thằng «trời đánh» đã «bêu xấu bêu hổ» bà.

Cho nên khi nó về vừa thấy mặt nó, bà chu-tréo ngay:

- Thằng khốn nạn kia, trời đánh mày hay sao, mày đi đâu như thằng ăn cắp !

Thằng «bếp» há hốc miệng, nó giương mắt :

- ???

- Mày lại trợn mắt lên với bà à !

Rồi bà xông lại, đập vào vai, vào mũ chan chát :

- Này trợn mắt này, này hỗn này !

Nó ôm đầu, kêu ầm nhà :

- Lay bà, con làm gì đâu ạ ?

Bà Ký mặt đỏ rừ, thở hồng hộc :

- Mày đi ăn cướp à, sao áo tây mày không mặc ?

Bị đòn, nhưng thằng bếp không kêu nữa, nó có cái khoái của kẻ được «yêu», tuy được «yêu» cái lối ấy, khí thiết-thời.

- Thừa bà, áo con đưa thợ giặt a.

Bà Ký «nghi» tay, bà hôn hễn :

- Thói phép nhà ai, mày lại nhà người ta mày ăn mặc như đồ ăn cắp. Mày không biết, «chó gầy hổ mặt người nuôi» à ? Người lại bảo tao nghèo, không cho mày ăn mặc ở lành lặn, có phải không ?

Chĩa vào tận mặt nó :

- Mày xem thằng bếp bên ông Phán mười hai, nó ra ngoài có ra dáng con người không nào. Mà mày, áo có, mày không mặc, mày bơi gio bỏ cháu.

Thằng bếp «tĩnh» người sau những cái tát nẩy lửa. Nó «tĩnh» người, vì lòng mát rượi. Nó không ngờ chủ nó lại thương nó quá như thế. Nó không ngờ trên đời lại có người muốn cho nó «sang trọng» như thế. Chả bù với chủ nó, hồi nuôi nó, ngày nào cũng như ngày nào, luôn san sát với nó, vì hay «diện». Ờ, ra họ hàng thân thích, hồng, có người nào thương nó, lo ăn lo mặc cho nó đâu!

Cho nên mắt nó ráo hoảnh ngay, lùi lũi xuống bếp, không hề sục sục như mọi khi. Nó đi gần đến bếp, bà Ký còn quát theo :

- Muốn sống; chốc nữa ra thợ giặt lấy áo về, không tao băm xác mày ra !

Bà Mùi hấp tấp đến với con :

- Lạy bà ạ.

- Không dám, bà ngồi.

Lúc bảy giờ Chuyên còn ngủ trưa, nên bà Ký nhìn vào buồng :

Cậu xếp nó còn nghỉ.

Bà Mùi cúi đầu :

745

- Vâng.

Nhặt một miếng giầu đưa bà Mùi, bà Ký cười bảo :

- Số bà và cháu may thật. Cậu «xếp» nó vừa bảo tôi, đã tìm cho cháu được một chân.

- Dạ.

Bà Ký gật gù :

- Lại chân ký cơ đây nhé !

- Dạ, vâng ạ.

- Thôi, chịu khó đi làm giúp đỡ mẹ, cậu nghe chưa ?

- Thưa bà vâng ạ.

- Rồi có cậu «xếp» đấy, cậu «xếp» cất nhắc cho. Cậu cháu dắt díu nhau.

- Dạ, vâng ạ.

- Nhưng đi làm, phải cho nó ngoan ngoãn. Ai nói đông nói tây gì cũng mặc. Cứ việc mà làm. Và thứ nhất đừng có táy máy, đừng có gian tham, của đâu bỏ đấy.

- Vâng ạ.

- Người ta cứ ngay thật, của ai vớt ra đấy cũng mặc. Không rồi lại để khó cho cậu «xếp» nó, không được đâu.

- Vâng ạ.

- Người ta ai cũng thế. Thế gian chuộng của chuộng công, nào ai có chuộng người không bao giờ. Phải chăm chỉ làm ăn, thực thà, ngay thẳng. Chủ nào chả phải yêu.

- Vâng ạ.

- Gọi dạ bảo vâng, cái nghề ma cũ hay bắt nạt ma mới, mình sinh sau đẻ muộn (!), mình phải trên kính dưới nhường.

- Vâng ạ.

- Ai bảo gì cũng phải nghe. Đừng có bướng. Đi làm mà bướng thì về đuổi gà cho vợ sớm.

- Vâng ạ.

- Thứ nhất, ai người ta làm gì mặc người ta, đừng có lời thôi.

- Vâng ạ !

Chưa chi bà Ký đã dạy «luân lý» Thọ. Bà nói như cái máy, nói rất những luân thường đạo lý cả. Nhưng sa-lông, cái tủ «búp phê» mới, cái đồng hồ để bàn, cả đến đôi hoa tai sệ xuống ở tai bà, cả đến cái áo the la cả nữa tất cả từng ấy thứ đã phản đối bà. Vì hỡi ơi ! số lương ba mươi đồng bạc của Chuyên lại đóng hộ mất hai phần ba, làm gì cho bà Ký được những thứ ấy ? Đời ký kho của Chuyên cần phải cải chính lời bà.

Thọ chỉ biết vâng, tuy nếu có con mắt tinh vi, con mắt của thiên-ly-kính, ta sẽ nhận thấy phớt một màu hồng trên khuôn mặt bầu bĩnh của Thọ. Màu hồng ấy không phải màu sung sướng. Đây là tí hồng của kẻ ngay thẳng khi lòng tự ái bị giày vò.

Bà Mùi để bà Ký nói một tràng, nhỏ nhẹ :

- Thừa bà, cháu chỉ phải tội nghèo thôi. Chứ cháu, từ bé đến giờ không gian tham của ai cái gì cả. Tôi không như người ta ạ. Tôi mà thấy ai ăn cắp ăn nẫy của ông cả bà lớn nào đem về nhà là tôi đánh cho chết, tôi đem giả tặn nhà ngay, không dung túng được những sự sằng

bậy.

- Phải thế mới được chứ bé không vin, cả gây cành.

- Thừa vâng ạ, bà và ông «xếp» đã thương xin việc cho cháu, đời nào cháu lại dám để tại để tiếng cho ông «xếp» cháu.

Có tiếng sột soạt trong buồng. Bà Ký vội né mình ra chỗ bàn uống nước, khẽ gọi, gọi trong cổ họng :

- Bếp !

Thằng bếp chạy lên, bà Ký chỉ cái thau. Vẫn bằng một giọng rất khẽ, bà bảo :

- Lấy nước, cậu rửa mặt. Cậu đã dậy đấy.

Chuyên ngồi bắt chân chữ ngũ, hỏi :

- Bà lại bao giờ ?

- Bẩm ông, cháu vừa đến hầu ông.

Chàng nhìn sang đồng hồ, rồi đưa chân kêu giày, vừa xỏ, chàng vừa nói :

- Tôi đã xin được việc cho cháu rồi đấy. Lương tháng mười lăm đồng. Chân ký này, có người đã chạy tôi trăm bạc, nhưng nghĩ tình bà và thương cháu, tôi không nhận

nhời đằng kia, tôi giúp cho cháu. Bà bảo cháu sắm sửa đi. Mai lại sở tôi, tôi đưa vào với ông xếp.

Quay bảo Thọ :

- Mai đem cả cái bằng đi, nghe không ?
- Thưa ông vâng.
- Đem cả cái bằng đi, để tôi nói cho dễ.

Bà Mùi lại lo :

- Trưa ông, thế ông đã nói... cho cháu rồi ạ.
- À, nói rồi, nhưng cũng phải đem bằng chứ. Làm ký chứ có phải cai cu, bảo không cần bằng.

Bà Mùi quay dặn con :

- Mai phải nhớ nhé !
- Vâng.

Chuyên mở ngăn kéo, lấy đồng hồ đeo vào tay một cách oai vệ, Đeo xong, chàng lại đưa lên tai nghe :

- Gần hai giờ rồi, tôi phải đi làm. Thôi, cứ thế.

Bà Ký như tiếng còi, hét vang :

- Thằng bếp đâu, lấy xe cậu.

Thằng bếp lại nghêu ngهن vác cái xe «cuộc» của chủ ra.

Khi Chuyên đi khỏi, bà Ký chề môi, chỉ theo :

- Hôm nay, thế là đi chậm mất nửa giờ đấy. Không phải tay «tai mặt» trong sở, cứ đến thế là có chuyện đấy.

Lại chỉ Thọ, bà bảo :

- Cháu có đi làm, phải đi cho đúng giờ. Mình là chân mới, mình phải chăm, không thể bì với cậu ấy được. Sau này, sống lâu lên lão làng, mới có thể «ngang dọc» được, nghe chưa.

- Vâng ạ.

- Bảo thì phải nhớ. Thời buổi này, tìm được việc khó lắm, không dễ đâu. Việc thì khối đấy, nhưng ai tìm cho mới được chứ ?

Rồi chỉ tay sang bên cạnh, hạ giọng :

- Nhà cậu tú bên này, thân danh tú-tài mà nằm nhà hàng năm đấy, tưởng dễ đâu. Ấy là nhà người ta cũng «danh-giá», con ông cháu cha đấy, chứ kém ai. Cũng chú tri-huyện, bác tham-tá cả đấy, mà có cậu cháu đành

thúc thủ đây.

Bà Mùi thấy thế. càng khúm núm :

- Thừa bà, thật phúc nhà cháu.

Cho nên, tôi vẫn bảo cậu «xếp» nó thế nào cũng phải tìm cho cháu một việc để nó độ cái thân. Chứ phi tay cậu xếp nó, ai là người có thể đương nổi việc này.

Bà Mùi xuýt xoa :

- Bà tác phúc cho cháu, thật nhà cháu đội ơn bà vạn bội.

Phần Thứ Ba

Nếu cuộc đời không có những cảnh đang thăng lên ông, ông xuống thẳng, người xưa đã chẳng tặng cho những tiếng : vân cầu, tang thương.

Khốn khổ cho kẻ nào tưởng cuộc đời là đế vương, khi bị té nhào mới thấy sự và phúc của số-phận. Có canh bạc nào đỏ từ tối đến sáng hay đen từ sáng đến tối. Cái lẽ giàu đầu hôm, khó sớm mai là thế.

Phù-vân chi sự ! Những bộ tóc trắng như cước, khi đã chín sự đời, đóng vào trần gian một cái đanh, muôn thừa không thể thay đổi.

Voi hay chó, chỉ là vấn đề của chữ thời. Thời-gian đã hủy được Đế Thiên Đế Thích, thời gian hẹm gì không bẻ gãy cái thế của thế nhân.

Cái may của hôm nay là cái rủi của ngày mai. Nằm trong tay muôn vạn tinh binh, bóng cờ rợp đất đầy, nhưng chỉ một cái cựa mình của số kiếp một cái chơi khăm của tạo vật, một mảnh giáp cũng không còn.

Một năm sau, ông Ký đã hưu. Còn Chuyên từ ngày chủ khám phá được cái vấn «ngờ ngộ», Chuyên đành thúc thủ. Chàng không giở trò gì được nữa. Đang đỏ

như vòng đồng như tiết, lương để ra ăn tiêu mỗi tháng hàng trăm, Chuyên như con mèo thu hình, đành thu hẹp số chi. Vì bao giờ chẳng thế, khi số thu không có cửa thì số chi cũng khóa ngay.

Không có bổng nữa, nghĩa là không ăn cấp được nữa, gia đình bà Ký bớt hẳn những món tiền thừa. Món trứng la-coóc buổi sáng của ông Ký và của Chuyên tước hẳn. Món lạp-sưởng mua trữ từng cân để ăn đêm và ăn sáng cũng «súp» đi. Những món «si-nê» thứ bảy thứ năm, bây giờ không còn là thứ không có không được nữa. Nhất nhất từ bữa cơm, cho chí điều thuốc lá, thứ gì cũng «kém» đi nhiều. Một tháng hai tháng, ba tháng, bốn tháng nửa năm, bụi bắt đầu bám tử, mạng nhện chằng các kẽ tường. Thằng «bếp» giao lại bếp, cho bà Ký, ra với một câu lưu-luẩn :

- Con làm đầu, thỉnh thoảng con lại chơi nhé.

Cái đèn cồn để đun nước đêm, bây giờ xếp xó trong tủ chè, bụi ngùi cái thời hết ra lửa của nó. Đèn măng-sông, tên lính bị ban, những khi đèn máy tắt, hai ba tháng rồi không được một mồi lửa. Cái xe từ ngày thắng bếp ra, ít ai tu son điểm phấn cho nó, bắt đầu han rỉ.

Nghĩa là gia đình bà Ký, lại «thô lai hoàn thô». Không có những hoa hoè hoa sỏi.

Người cũng như đồ vật bà Ký kém sắc hẳn. Xưa lúc còn có tiền, bà mua bán đã có tiếng khinh người như rác. «Này người kia bán không ? Người này bán không?» Bà Ký chỉ gọi họ thế là nhiều lắm. Có khi bà cấp tiến quá trên đài danh vọng sính chí, bà gọi họ : «Nhà mày thế mà đắt hàng đấy». Hay «Để ta mở hàng cho».

Bà Ký sộp hẳn, trước trông bà đẹp là thế, đẹp cái đẹp cong cớn của những bà hợm hình. Bây giờ bà ăn nói không sặc sụa mùi «mẹ cậu xếp» nữa. Bà dịu dàng, nhẹ nhàng lắm. Bà không hay đứng của như trước là phải. Vì con người ta, khi đồng tiền đã kém, ai có thừa thì giờ ra hóng mát. Còn phải vá áo cho chồng, vá áo cho con, cạp lại cái rỗ, buộc lại cái phát-trần.

Hôm kỵ nhật thân sinh ông Ký, bà «giản tiện» lắm. không dềnh dàng như năm ngoái, mời cả xóm ăn từ hôm tiên thường và tổ tôm, thuốc phiện hai tối liền. Không, năm nay các cụ «chước» cho. Các cụ bận, chỉ về có một ngày, nên buổi tiên thường chỉ hương hoa thôi.

Hàng na, hàng nhĩ, chênh mảng không thiết tha mời mọc như trước nữa. Họ kháo nhau «Độ này bà Ký không «đét se» nữa rồi».

Cho đến một ngày xấu giờ gần đây, ngôi sao chiếu mệnh Chuyên bị lu hẳn. Sao mờ trắng lặn, cảnh gia

đình bà Kỳ bắt đầu vào thời kỳ từng thiếu. Chuyên phải đuổi. Sở nghi, chỉ nghi thôi, Chuyên đã ăn cắp của sở.

Chuyên ở nhà, được cái không có gà và không có vợ, nên cũng không đến nổi bệu rạch lăm. Cái tiếng của nồi đồng nó có khôn nạn như nồi đất đâu. Tiếng thề, gõ vào nó vẫn «coong coong».

Nhưng sự đời không thể chẳng đến chỗ tận cùng của nó. Có đầu tất có cuối. Vật gì mài mãi chẳng đến xương, đến cốt. Bà Kỳ bòn mót mãi, rồi cũng phải hết chứ.

Ngày hết là ngày hôm nay đây. Mặt rầu rầu bà Kỳ bảo Chuyên :

- Đôi hoa tai bán hai mươi năm đồng tháng trước đây. Tiền hết rồi đây. Nhà túng bán thế này, bộ «sà lông» để làm gì nữa mà không bán đi. Trước kia, «sà lông» ở đâu ?

Chuyên nhăn nhó :

- Không được, mợ ạ. Bán đi, người ta cười cho. Ai lại khiêng lù lù...

Bà Kỳ lườm con :

- Cậu cứ nói... Đến cửa hương hỏa, lúc bán cũng phải bán nữa là... Cậu chỉ được cái khệnh khạng !

- Ô hay ! Con làm gì, mẹ bảo con khệnh khạng ?

Bà Ký cà :

- Lại còn phải làm gì nữa ! Lúc có tiền thì sắm, nghèo túng thì bán đồ. Có thể, cậu cũng sợ người ta chê bai, thế là khệnh khạng chứ gì.

Chuyên nói dối :

- Đấy thì mẹ bán, con giữ làm gì.

- Bán thì ăn, thì tiêu, tôi ăn một mình đâu mà tôi bắt cậu bán.

Đồng tiền không cho phép ai rồn với nó, không cho phép ai «lơ mơ» với nó. Khi nó đòi, thì ghê khiếp thay, đòi rất ráo riết. Bà Ký, Chuyên, hai mẹ con cứ soát mọi đồ đạc. Rút cục, Chuyên phải gạt nước mắt bán cái xe đạp «cuộc» của chàng.

Ngày giao nó về chủ mới, mới nảo nùng làm sao ! Chuyên tưởng như chàng tự cầm dao sẻo thịt. Tai ác nữa là ông đội gian bên cứ suýt soa, tiếc cơ-hội :

- Hoài của, giá tôi sẵn tiền, tôi lấy phăng ngay. Daring ấy, ít nữa lên hàng trăm ngay đấy. Cậu bán bốn chục rẻ quá.

Cái xe đạp ấy đi được một tháng thì đến chiếc đồng hồ treo. Sự bán đồ cũng như bệnh gà toi. Một con đã phải «từ trần», những con cùng chuồng khó lòng bảo toàn tính-mệnh.

Đồ té nhuyển của riêng tây, bán, bán hết. Bán cả đèn chậu thau, ống nhổ, bán lao bánh cờ hiệu, bà Ký không để sót thứ gì. Nhiều lúc tiếc của, bà thở dài :

- Mua thời một đồng tiền đấy, bán thì được bao nhiêu!

Trước Chuyên còn hăng, nghĩa là còn tin ngày mai, chàng bảo mẹ :

- Rồi con đi làm, lại sắm, cần gì mợ. Mợ lo làm gì cho nó ốm người.

Nhưng sau, một ngày lửa càng tàn, một năm sau thì thôi, tia lửa hy vọng tắt hẳn. Chuyên không nghĩ đến sự đi làm lại sắm nữa.

Trông chàng lớp này má hóp, xanh, và khắc khừ thế nào. Đầu đã thấy biếng chải tóc mai đen ngòm, và râu lún phún. Lưỡi dao «Gillette» hơn hào một lưỡi, tiền đâu. Gia dĩ làm ăn gì mà cạo cho nó tốn tiền. Còn khối cái cần hơn...

Hai đôi giày chàng đóng từ độ phát tài, một đôi đã «tã» rồi, không thể thương được nữa. Còn một đôi thì nung như nung trứng, gượng nhẹ là thế, cũng chẳng tránh được nạn vỡ òa. Nghĩa là đi giờ mưa, nước làm ủng chân như thường.

Còn cái mũ «phót» nữa, rõ thật giậu đồ bìm leo, trước chẳng làm sao, dè lúc «bô» công việc. Ông chuột gặm ngay cho một miếng ở vành, trông như anh sút môi, đành bỏ xó.

Câu «Họa vô đơn chí», Chuyên được hiểu thâm thúy hơn ai hết.

Gia tài còn độc cái kính râm, kính thuốc đáng mười đồng, một hôm lập cập thế nào, giáng ngay xuống đất, vỡ cả hai mắt.

Bút máy bán, đồng hồ tay bán, còn cái kính vỡ nốt. Thiên trường địa cửu có thời hết. Hận của «cậu xếp» Chuyên dài có mà đến hơn Vạn lý trường thành.

Cái khổ của Chuyên khổ ở chỗ hết các thứ không cần lắm. Cả đến thứ rất cần cũng không thể có, mới nguy sao : Cái khoản thợ giặt. Tháng trước có năm hào hai, bà Ký đã kêu như cháy đôi. Nhịn thuốc lá, được, đắng miệng một tí có sao. Nhịn ăn quà, được, về càng ăn

được cơm. Nhịn hớt tóc, đưa giặt, chịu, vì Chuyên còn phải đi lung việc. Để tóc lộn sòng với lông mi, với râu, lẫn xuống tận xứ «gáy» thì chết, còn dám vác mặt đi đến đâu. Đã chẳng sang trọng thì chớ, có cái áo mạng lại còn cháo lòng, giò mới dám mặc. Vì giò có cần phải giao thiệp với ai để cần bộ mã. Chứ còn phải hàng ngày lê đôi giày nát đến các chỗ quen thuộc cầu cạnh, đừng có nói chuyện lùì sùi.

Vấn đề này, Chuyên «triết lý» bao nhiêu lần với mẹ nhưng đều bị bác cả. Cái lý của bà Ký cũng góm lắm chứ có vừa đâu :

- Thi anh kiếm ra tiền, tha hồ mà cúp đầu, tha hồ mà giặt là, tôi dám nói gì đâu.

Chuyên khổ tâm lắm, khổ-tâm ở chỗ mẹ bắt chẹt không kiếm ra tiền. Nhưng khổ tâm, mặc, bà Ký cứ thẳng thừng. Nghĩa là bà Ký chủ trương cái thuyết : Tôi nuôi anh ngày hai bữa cũng đã nhọc rồi, lấy đâu tiền cho anh diện.

Hỡi ơi ! Đến thế này, Chuyên còn dám nói năng gì nữa ! Mẹ chàng đã mệnh cho chàng cái danh «diện», nghĩa là ăn mặc vào để mà đi chơi, đi chơi phiếm, chứ không phải đi «dò» đất. Đến thế xin mẹ cũng chẳng cho nào. Chuyên bèn bán đến cái «ca-vát» này, «bơ-ten»

này, rồi dần dần cả những pho tiểu-thuyết đã xem rồi. Anh thợ giặt, từ ngày biết Chuyên thất-nghiệp, không thừa gửi như trước nữa. «Ca-vát», mùi xoa đưa ra là nhờ, không chóng như trước nữa.

Bạn hữu xem ra cũng chẳng còn ai. Lúc Chuyên khá, Chuyên tử tế với họ thật đấy, Chuyên cho họ súc miệng bằng bia, nước chanh thật đấy. Nhưng bây giờ, Chuyên không thể đòi họ được, vì lẽ lúc uống không có giấy má gì.

Loài người, có chứng, có cố, có vết, có tích, có giấy, có má, lại có cả cái chết sắc như nước treo ở cổ, mà cũng vẫn nuột lờn như không nữa là. Những vụ thê ở đền Bạch-Mã, đền Bà Kiệu, vụ thê nào chẳng có một kẻ lật lọng.

Những ngày lần mò đến các bạn hữu đã cho Chuyên một từng trải. Khi anh nghèo, đừng nên đến nhà ai. Từng trải ấy khi đau một chút, nhưng tránh được nhục nhã. Ngày xưa cơ, mới có những người hiếu hữu, chấp tay cúi đầu trước một người ở xa đến, quần áo rách như tổ địa.

Không, thời này không phải thời Chiến-quốc. Thời này là của câu ngạn-ngữ «Chén tôi, chén bác mới bền». Anh ăn của tôi, đừng nói đến mười bạn, chỉ một bạn

thôi, nếu bạn sau anh không thể có mời lại tôi, tốt hơn xin anh biết điều đừng ăn. Vì nếu ăn như thế, tức là anh nuốt tôi, tức là anh mất tôi đấy. Chuyên hiểu cái lẽ đơn bạc ấy của loài người, nên Chuyên giữ mình khiếp lấm. Cùng lấm, cần lấm, không thể đừng được, Chuyên mới ra đường. Và điều cần thiết là tránh mặt các người quen.

Chuyên dừng trước một hiệu tạp hóa. Chàng chăm chú nhìn cái bật lửa kiểu mới bày cạnh hộp thuốc lá sợi vàng ngon quá thể. Thử thuốc lá ngoại quốc này, hồi chàng còn đi làm, chàng đã mua năm ba hộp một lúc là thường. Hút vào, thở ra nó mới thơm làm sao, khoái làm sao ! Cầm nó mới sướng tay làm sao ! Hồi ấy, hạng thuốc lá một hào một gói, chẳng bao giờ chàng thèm để ý, chứ đừng nói đến mua.

Bây giờ, một điều thuốc bẻ làm đôi, cái mẫu đôi ấy lại rui đi rấm bấy bạn. Phân tam, phân tứ, phân ngũ, điều thuốc cũng điều đứng lậy.

Chàng nhìn, nhìn mãi, nhìn đến tí nữa chúi mũi vào kính. Nhưng cái gì chẳng có thời hạn, cho rằng cái ấy là sự nhìn không mất tiền nữa. Nhìn chán, ước vọng chán, chàng lại thất thểu đi. Hai tay chấp đàng sau như nhà nho đi tản bộ.

Đi đến đầu Hàng Đào, chàng gặp Thọ ở hiệu bán vải tây đen bước ra, tay cầm một gói tương.

- Cậu đi đâu ?

- Thưa ông, tôi đi mua vải.

- Nghe anh Chí nói cậu cũng thôi ngay, sau tôi độ ba tháng, phải không ?

- Vâng, ông thôi một cái, đến tôi.

- Bây giờ cậu làm đâu ?

- Tôi chẳng làm đâu cả.

- Độ này có khá không ?

- Thưa ông, cảm ơn ông, cũng đủ tiêu.

Chuyên trông bộ diện Thọ, cái áo tây vàng, cái quần tây trắng, đôi săng đan trắng, bộ cánh này tuy không sang nhưng rất sạch sẽ. Chuyên để ý nhận kỹ Thọ. À, trông đen, khỏe hơn trước, linh lợi hơn trước.

- Nhà cậu ở đâu ?

- Thưa ông, ở Hàng Nâu ạ. Mời ông lại chơi.

Đi một quãng nữa, ra đến hàng Hải, Chuyên lại hỏi :

- Chắc cậu cũng có làm ăn, buôn bán gì đấy chứ ?

Thọ nhanh nhẩu :

- À, thưa ông vâng, tôi buôn «búp bê».

- ???

- Tôi buôn «búp bê» An nam làm, đem ra bến ô-tô bán.

- Bán cho ai ngoài bến ?

- Bán cho các hành khách.

- Cậu bán à ?

- Vâng.

- Cậu mời người ta mua à ?

- Vâng.

- Sao cậu lại làm nghề này ? Ai mách cậu ?

- Thưa ông, chẳng ai mách tôi cả. Còn sự buôn bán thì, thưa ông, đôi đầu gối phải bò chứ ạ.

- Cậu làm nghề bán rao này từ bao giờ ?
- Tôi làm từ hồi thôi việc.
- Hai năm nay ?
- Vâng.
- Cậu có đi làm đâu không, hay đi bán hàng ngày ?
- Tôi đi bán hàng ngày ạ.
- Có kiếm được không ?
- Thưa ông, có làm thì có ăn.

Chuyên khen Thọ một câu :

- Hừ, cậu thế mà giỏi đây nhỉ !
- Thưa ông, giỏi gì ạ, ai lúc đói chả phải làm.

Không biết Chuyên nghĩ thế nào, chàng lại hỏi thăm bà Mùi :

- Bà vẫn khỏe mạnh đấy chứ ?
- Cảm ơn ông, mẹ tôi bình yên ạ.

Đáp xong, Thọ xin phép Chuyên vào trong hiệu một lát để lấy cái ảnh truyền-thần.

Khi ra, Thọ hớn hở như người bắt được của. Chàng vui mừng :

- Ông xem ạ.

Thọ giở bức ảnh.

Chuyên đỡ xem, rồi khen :

- Giống hệt bà nhà ta, cậu nhỉ !

- Vâng ạ, tôi nghĩ mẹ tôi cũng chẳng còn sống được bao lâu. Tôi truyền cái ảnh này, nhớ sau mẹ tôi...

- Bà khỏe khoắn cơ mà ?

- Mẹ tôi cũng quặt quẹo luôn đấy ạ. Vì thế, tôi phải lo.

Chuyên trạnh lòng, chàng tủi thân về chỗ Thọ có thể lo được cho mẹ mà mình thì cha có bệnh thập đầy cũng chịu, chả biết làm thế nào.

- Cái ảnh này truyền, họ lấy bao nhiêu ?

- Mười hai đồng ạ.

- Đắt quá nhỉ ! Những mười hai đồng cơ à ?

- Có thứ mười đồng họ vẽ chóng phai, tôi không bằng lòng.

- Bà có buôn bán thêm cặp gì vào không ?

- Me tôi mở cửa hàng bán nân.

- ???

- Mới mở năm nay. Tôi lo cho mẹ tôi được cái vốn

Chuyên cười :

- Nhiều không ?

Thọ nhũn nhận

- Cũng không mấy tí ạ. Tôi dốc ống bát họ ba trăm, với lại nhà có hai trăm. Năm trăm bạc, mẹ tôi xoay sở thế nào không biết, mở ngay cửa hàng.

- Thế tôi mừng cho cậu đấy nhé.

- Cảm ơn ông ạ.

- Giá cứ đi làm một xương cũng chẳng có cái vốn như thế.

Rồi chặc lưỡi :

- Phi thương bất phú. Đi làm ba cọc ba đồng, bao giờ giàu được. Như tôi đây, cậu xét, lúc còn đi làm «hét ra lửa» diện nhất sở. Thế mà mới nghỉ vài năm giò, đã thiếu thốn ngay. Thà cứ đi buôn như cậu lại xong.

- Ấy, cũng vì nghĩ thế nên tôi mới xin thôi phăng. Để khi nào tôi sẽ thuật những chuyện buôn bán của tôi cho ông nghe. Tôi không ngờ, giò thương gia đình tôi, cho kiếm nên làm ra.

- Phải rồi, phi thương bất phú. Thời buổi này, chỉ có buôn bán mới chóng nổi thôi chứ.

Thọ gọi hai cái xe, rồi bảo Chuyên :

- Mời ông lại chơi nhà tôi đã, chẳng mấy khi..

Chẳng lại chơi với Thọ cũng biết làm gì hơn, Chuyên gật đầu. Chàng bước lên xe, ngã mình, mặc cho xe kéo đi.

Bà Mùi thấy Chuyên lại chơi, mừng tíu tít. Bà hớn hở, gọi pha chè :

- Thưa ông, mấy lần cứ định xuống hầu «cụ» với ông, lại nhỡ. Xin ông thứ lỗi cho.

Chuyên đưa mắt một lượt gian nhà. Chàng đâm hoảng. Nhưng chàng nghĩ ngay có lẽ nhà này là của họ

hàng, hay con nhón bà Mùi, chứ Thọ làm sao gây dựng được một gia đình thế này.

Chàng bèn hỏi một câu để dò :

- Bà thuê cái nhà này bao nhiêu ?

Bà Mùi xum xoe :

- Thưa, bầm ông hai mươi năm đồng.

- Bà có cho thuê lại một ít hay ở cả ?

Bà Mùi chỉ ra ngoài cửa hàng, rồi lại chỉ vào trong nhà :

- Ông tinh choen hoén có thể này lại còn cho thuê lại, ở vào đâu ? Tôi ở một mình đây ạ.

- Cậu Cả cũng ở đây với bà ?

- Không, tôi có một mình cháu đấy thôi.

Nghi ngờ tan theo mây khói ngay, khi Chuyên thấy Thọ lấy ấm chén, rút ngăn kéo lấy diêm, mở tủ lấy thuốc lá, có cái vẻ : ta là chủ lắm. Nhất lúc Thọ sai đưa ở. Câu «Xem bạn một người biết tâm-tính người ấy» đúng vô cùng. Nhưng cũng chưa đúng bằng xem cách sai bảo quân hầu, đầy tớ, biết tính một người. Thấy Thọ

sai thằng nhỏ đi mua bia, Chuyên hiểu ngay nhà này của Thọ và Thọ hiện đương phát tài. Những đồ đạc bày biện trong nhà có lẽ quý và sang hơn nhà Chuyên. Tuy không có bộ «sa lông» lùn tịt, nhưng có đôi trường kỷ lim đen bóng và mát rượi.

Khi Thọ đưa tiền cho thằng nhỏ đi mua bia, chàng đưa mắt thấy Thọ rút cái ví, dày cộp và những giấy bạc một đồng, năm đồng thừa đầu, mọc lên tua tủa. Chuyên nghĩ bụng : «Hà ! thằng bé con này nó loay hoay thế nào lại có thể chóng «phát» thế này ? may nó được bạc, hay nó trúng số ? Tuy nó chẳng có tiền nghìn bạc vạn gì, nhưng ít nhất nó cũng hơn mình những lúc này chứ!»

Chàng hỏi qua loa về sự buôn bán của bà Mùi, rồi cáo từ. Bà Mùi nhất định không nghe. Bà giữ chàng lại :

- Trước sau cũng thế, bao giờ tôi cũng nhớ ơn ông đã tác thành cho cháu.

Cũng là chữ tác thành, cũng vẫn cái lối nói khiêm tốn, với bộ điệu khiêm tốn của bà Mùi, thế mà lần này Chuyên thấy ngượng tai. Thực tế, chỉ có thực tế mới làm cho người ta vút đi được những kênh kiệu vô ý thức, những cử động thừa.

- Cảm ơn bà.

- Ông đã chiều-cổ đến nhà cháu, xin thế nào cũng mời ông ở chơi xơi chén rượu nhạt.

Lòng chân thành của bà Mùi khiến Chuyên không thể từ chối.

Bà Mùi vui mừng :

- Có thể chứ, nếu ông không rộng cho nhà cháu...

Bà Mùi bây giờ chủ cửa hàng nâu, dần vốn, đồ đạc ít ra cũng phải một hai nghìn, với bà Mùi lúc trước không khác tý nào cả. Lại có phần khép nép hơn. Một phản động lực tâm lý làm Chuyên nghĩ đến mẹ chàng. Bà Ký, lúc chàng đắc thế đã hống hách một thời, đã coi gười bằng vung, đã ăn nói chông lỏn, đã khinh người bằng nửa con mắt, đã... nhiều lắm !

- Tôi biết bà ở đây, thế nào tôi cũng bảo bà tôi lại chơi.

Bà Mùi xua tay :

- Ấy chết, để tôi lại hầu cụ mới phải chứ !

Như bị con kiến đốt đánh nhói, Chuyên giật mình. Chàng giật mình vì bà Mùi đã nhũn nhặn quá, hạ mình quá :

- Bà bận buôn bán thế này, đi đâu được. Để tôi mời bà tôi lại chơi.

Cái tiếng cụ, tự nhiên Chuyên thấy mĩa mai vô cùng. Có lý nào một người đàn bà mới bốn mươi năm đã được hưởng đại danh từ ấy. Sợ phải nghe nữa, Chuyên bảo ngay :

- Chỗ bà tôi với bà là tình cố cụ, bà đừng gọi bà tôi bằng cụ, nó sai đi.

Rồi muốn cho bà Mùi không gọi nữa, chàng bèn hỏi :

- Bà năm nay cũng trạc tuổi bà tôi chứ gì ?

- Bẩm, tôi bốn mươi tám ạ.

- Bà hơn bà tôi sáu tuổi đấy.

- Vâng, thưa ông kể gì tuổi. Tuổi mà như chúng tôi thì tuổi làm gì ạ.

Nói xong, bà cười một cách nhũn nhặn.

Bữa cơm thịnh soạn tỏ lòng hậu hĩ của bà Mùi. Trong khi ăn, Thọ kể lại những gì «thăng trầm» trong mấy năm thôi việc gần đây.

Chuyên nghe thú lắm. Chàng bái phục chí làm giàu

của Thọ. Chàng hỏi, hỏi nhiều lắm, để rút cục kết luận :

- Cậu khá thật, nhưng tôi chịu. Đói thì đành, chứ chào mời người ta mua cho mình, nó thế nào ấy. Xấu hổ lắm!

Thọ cười thẳng thắn :

- Ông tính lúc cần tiền, làm lấy mà tiêu chẳng hơn ngựa tay xin người ư ? Mà xin, vị tất người ta đã cho. Xin người ta mới xấu hổ, chứ làm mà tiêu, tôi cho là sự thường. Mà còn đáng khen nữa.

Một trường hợp ác nghiệt đến làm cho Chuyên không thể nào tránh được phiền nhiễu Thọ.

Chuyên bị bắt thẽ. Chàng biết nếu đưa về nhà cũng chẳng có tiền, mà không có tiền, tất nhiên phải về bóp nắn. Chàng lo, lo quá, sau nghĩ chỉ còn cách viết mấy chữ nhờ tên phu xe đưa về hàng Nâu cho Thọ để vay tiền. Tên xe ngần ngừ :

- Nhưng không lấy được tiền thì tôi mất công không à ?

Bất đắc dĩ, Chuyên phải nói dối :

- Ô hay, anh này, nhà tôi ở đây, lại không có tiền là thế nào ?

- Thế ông cho tôi bao nhiêu ?

- Tôi giả bác năm hào.

Được món bỏ, tên xe chỉ xe ở bờ hè :

- Thế ông trông xe cho tôi nhé ! Tôi chạy ù, trở lại ngay.

Tên xe đi, Chuyên thấp thỏm. Chỉ sợ không gặp Thọ. Chỉ sợ Thọ không bằng lòng đưa.

Mười lăm phút sau, Thọ theo tên xe lại. Chàng chạy ngay đến cạnh Chuyên :

- Ông phải bắt thẻ đây à ?

Chuyên thấy Thọ, mừng rỡ. Chàng nói với người đội xếp đứng đây :

- Ông làm ơn cho tôi về Cẩm, tôi lấy thẻ.

Ở sở Cẩm ra, Chuyên nắm tay Thọ :

- May quá, không có cậu thì tôi nguy.

Thọ ngạc nhiên :

- Làm sao mà nguy ! Không có thẻ thì lấy thẻ.

Cảm động về sự tử tế của Thọ, Chuyên thú ngay :

- Nói giấu gì anh (lúc này Chuyên không lên mặt nữa), anh không giúp tôi, tôi đành chịu, chứ đưa về nhà, mợ tôi cũng chả có tiền đâu.

Lời thú của Chuyên mới thiếu nảo làm sao ! Cảnh-trạng của chàng mới điều-đứng làm sao ! Có thể nào một «ông xếp» mới ngày nào «lên xe xuống ngựa» vung-vinh, bây giờ không có một xuất thể hai đồng rưỡi được. Thọ không thể nào tưởng tượng nỗi cảnh túng thiếu của Chuyên đến thế. Chàng ngùi ngùi :

- Sao ông không đi làm ?

Chuyên thỉu mặt :

- Anh đừng gọi tôi bằng ông. Tôi hơn anh có dăm tuổi chứ bao nhiêu. Chúng mình còn trẻ cả... Tôi muốn đi làm lắm, chứ ai muốn ở nhà chịu túng thiếu. Nhưng anh bảo chạy vào đâu làm bây giờ ? Thời buổi này khó lắm chứ anh.

Đi được một quãng, Thọ ngừng lại. Chàng nghĩ một lát, rồi bảo :

- Ông đi xơi cơm với tôi đi.

- Kìa, tôi đã bảo anh đừng gọi tôi bằng ông mà lại.

- Vâng, anh đi xơi cơm với tôi.

Hai người vào một tửu lâu khách. Thọ gọi những món ăn một cách thành thạo khiến Chuyên biết ngay ngay thường Thọ vẫn lai-vãng những nơi này. Chuyên ném một cái nhìn lên sang người bạn trẻ tuổi, mới hồi nào ngờ nghịch chẳng biết gì. Thọ quay hỏi Chuyên :

- Anh xơi rượu Thanh mai hay Mai-quế-lộ ?

- Một tí Mai-quế lộ anh ạ.

Bữa cơm hôm ấy nữa làm cho Chuyên hiểu Thọ hơn. Thọ chẳng những là tay tháo vát, còn là người có lòng dạ. Thọ luôn luôn khuyên Chuyên nên ra buôn bán như mình :

- Tội gì chịu túng, anh. Anh đi làm được tháng ba bốn chục bạc, bao nhiêu. Anh nghe tôi, anh cứ đi với tôi, thế nào tôi cũng tính cách làm cho anh kiếm được mỗi tháng bảy tám chục, trăm bạc. Chưa biết chừng hơn cũng nên. Đây nhé, tôi cứ nói thế này anh nghe : Búp-bê nhỏ tôi mua ba hào một con, bán sáu hào. Con nhỡ năm hào, bán tám hào. Con đại một đồng, bán hai đồng, hai đồng rưỡi. Một ngày bán mười lăm con, ít ra cũng lãi vài bốn đồng. Tội gì phải đi làm cho khổ thân.

Chuyên cười :

- Cảm ơn anh, anh có lòng tốt muốn bảo tôi cách kiếm tiền. Nhưng tôi không theo anh được đâu. Tôi phải mời chào người ta, tôi ngượng chết mất. Nó thèn thẹn thế nào ấy.

Thọ đỏ mặt, cổ diễn giảng :

- Anh không nên nệ quá. Chúng ta sống trong đời chỉ cần tránh có một thứ : sự bần thủ. Đừng phạm điều đó là được rồi. Còn làm ăn buôn bán, có gì là lạ. Không có tiền, đào bới ra tiền, tôi tưởng đó mới là sống chứ, đó mới là anh hùng chứ. Tôi xin anh cứ nghe tôi. Làm thử một vài lần, quen ngay. Ở đời, nếu mình không tự tìm được cái lý đứng lên nó mà sống thì nguy lắm. Tôi thú thật với anh, tôi rất trọng những người tự lập. Trông vào ngoài là chết. Phải trông ở sức hai bàn tay của mình. Cái lễ khinh trọng, không ở nghề mà ở kẻ làm nghề. Người phu xe, kể về thứ bậc là hạ lưu, nhưng biết đâu về thứ bậc thiêng liêng, thứ bậc vô hình, họ có thể là thượng đẳng, nếu người phu xe ấy có một tâm hồn đẹp, có những đức tính tốt.

Chuyên cười nhạt :

- Tôi nghe anh nói, tôi cũng biết là phải đẩy nhưng chịu, tôi không thể theo được. Đưa con búp bê vào tay người ta mời chào, tôi có cảm tưởng như mình đi ăn xin.

- Anh nhầm lắm. Tôi đòi một thứ lấy một thứ, sao gọi là ăn xin. Ông chủ một hiệu kim-toàn to tướng đăng quảng-cáo âm tứ xứ cho thiên hạ đổ đến mua, kể về một lối, có khác gì đưa hàng trực tiếp vào tay khách không? Thế cũng là ăn xin à ? Chúng ta còn trẻ, đời còn phải xông pha nhiều, anh phải nghĩ cho thật chín, trông cho thật rõ mới được. Đây nhé, tôi ví dụ thế này anh dễ hiểu hơn. Anh có trăm vạn, anh chế tạo. Anh có chục vạn, anh bán buôn. Anh có hàng nghìn, anh buôn đi bán lại. Anh có hàng đồng, anh không có cửa hàng để người ta đến mua, tự tay anh đem bán cho người ta, có sao! Bạc triệu, bạc vạn, bạc nghìn, bạc đồng, thủy-chung anh cũng là anh bán hàng lấy lợi chứ gì.

Sao thiên ta lại trọng cái anh lái buôn bạc triệu trong khi khinh anh lái buôn bạc đồng ? Anh thấy sự không sáng của thiên hạ chưa ?

- Đã đành thế, nhưng ngượng lắm, anh ạ.

- Ô, anh lại cứ bảo ngượng. Người ta ở đời, còn nhiều cái ngượng khác. Cái ngượng quy lụy, cái ngượng nhờ

vả, nhiều lắm.

Bốc lòng, Thọ nói xong mới biết cũng đã không tránh những chỗ cần tránh. Chàng sợ Chuyên tránh lòng. Chàng sợ phạm vào tự ái của Chuyên, nên nói thêm :

- Tôi không bao giờ quên ơn anh đã giúp tôi khi trước. Đời tôi có lẽ anh là người thứ nhất giúp tôi. Nên bây giờ, tôi thành thực mong anh nghĩ ra, bỏ hết những thành kiến, cố làm việc cho có tiền. Tôi cam đoan với anh, nếu anh bằng lòng làm việc, tôi sẽ tìm cách để anh có thể kiếm được mỗi tháng trăm bạc ngay. Tôi vẫn biết, anh bây giờ làm như tôi thì khó chịu và ngượng ngập thật đấy. Nhưng cố lên, rồi quen đi. Khi đã quen rồi, không ngượng ngập nữa. Làm đi anh ạ. Làm cho ra tiền mà tiêu, tội gì ! Anh cứ nghe tôi, tôi bỏ vốn cho anh. Hãy cứ làm tạm, kiếm ngày vài đồng, rồi khi nào có cái vốn, ta lại xoay buôn khác. Biết đâu một ngày kia, tôi với anh chả có một xưởng chế-tạo «búp bê», tích tiểu thành đại, anh còn lạ gì.

Chuyên vẫn lắc đầu, chàng cười ngượng nghịu :

- Khó lắm, tôi không làm được đâu. Nhỡ một cái, gặp các bạn bè quen thuộc thì chết ! Họ cho là mình nghèo khổ rồi mới xoay đi bán rạo.

- Ô, anh cần gì họ, họ có giúp ích gì cho sự sống của chúng ta ? Khi chúng ta xét điều gì đúng thì làm, chứ cứ trông ở sự phán đoán thiên hạ, có lẽ việc gì cũng trái cả. Cái thiên hạ nông-nổi có nghĩa gì !

Không muốn để Thọ nói nữa, Chuyên bèn khát với một câu hện băng quơ :

- Được, anh cứ để tôi nghĩ. Biết đâu tôi sẽ đổi ý kiến.

Chuyên vừa về nhà, bà Ký đã gọi tới tập :

- Gớm, cậu đi đâu mà lâu thế, đợi sốt cả ruột !

Rồi mắng yêu :

- Cứ đi đâu là mất cả ngày cả buổi, chả bảo ai cả. Có việc cần, tìm cậu đến là khổ !

Sự đon đả của mẹ làm cho Chuyên biết đã có một cái gì đáng mừng xảy ra.

- Gì thế hở mẹ ?

- Cậu có về mà đi làm thì đi. Bà Thuận Thái vừa sang mạch mẹ, bà có ông em mới mở hiệu cao-lâu, muốn tìm một người quản lý.

- Ở đâu hở mẹ ?

- Đâu ở hàng Bông. Bà Thuận-Thái bảo lúc nào cậu về thì sang bà ấy bảo.

Hai chữ quản lý, làm Chuyên choáng váng. Chàng chạy vội sang bà Thuận Thái :

- Lạy bà ạ.

- Không dám, cậu. Thế nào, bà đã bảo gì cậu chưa ?

- Thưa bà, mẹ tôi bảo bà muốn giúp tôi một việc.

- Phải, cậu nó là em tôi, mới mở một hiệu cao lâu, muốn tìm một người quản lý.

Như người cố nèo được cho sang chuyển đồ cuối, Chuyên mừng rỡ :

- Bà làm ơn giới thiệu tôi, tôi có thể làm được.

- Cậu nó bảo tôi xem ai là người đứng đắn cẩn thận, mượn cho cậu nó một người.

- Vâng, bà cứ cho tôi lại gặp ông chủ.

- Không cần, cậu ạ. Để tôi nói công việc cho cậu nghe. Cậu liệu làm được, cứ lên thẳng trên hiệu, bằng không thì thôi. Đi lại mất thì giờ của cậu.

- Tôi ở nhà chứ có làm gì đâu mà sợ mất thì giờ.

- Cậu không phải lên, vì cậu nó đã dặn tôi cách thức cả rồi.

Mở hộp thuốc lá, bà mời Chuyên, rồi tách bạch :

- Đây này, cậu nó bảo cái nghề cao-lâu, kẻ ăn người làm chúng nó hay tắt mắt. Cần phải có một người quán xuyến trông nom. Chân ấy gọi là chân quản-lý.

Chuyên nhanh nhẩu :

- Vâng, chính thế đấy ạ. Tôi vẫn đi ăn luôn, tôi biết. Hầu sáng chúng nó là chúa hay gian tham. Không có người thạo việc trông nom, hỏng ngay.

- Phải, cho nên cậu nó phải đặt chức quản lý là thế. Cậu nó bảo mở mang theo lối «mô-đéc», không lùì sùi như các nơi khác. Ông quản lý phải ăn mặc lịch sự.

Chuyên nghĩ đến chỗ áo của chàng đã bán mòn hết, còn gì mà lịch sự. Nhưng chàng lại tự nhủ : «Cần gì, làm là may ngay cũng được»

- Vâng, đúng thế !

Cậu nó có chí làm ăn to, cải cách theo lối «tân thời». Không cho hầu sáng tính tiền khi khách ăn xong. Vì nhiều khi khách ăn một vài bận quen rồi, cho chúng nó năm ba hào, chúng nó tính gian đi một vài đồng, ai biết

đó là đâu.

- Vâng, chính thế !

Nên cậu nó bảo phải mượn quản lý tính tiền, rồi biên giấy cho hầu-sáng đem ra «kết».

Chuyên chán phè, chàng hiểu cái chân quản lý bà Thuận-Thái xin cho chàng rồi. Quản-lý gì đâu ! Cái tên ấy, người ta đặt ra để gọi cho nó có vẻ, thể thôi. Nói nôm là anh hầu-sáng tân thời, đúng hơn, hầu sáng theo kiểu tối tân của tiệm ăn lối mới. Ô, thế thì chàng chịu! Chẳng ra gì, trước kia cũng đã có lúc ăn chơi, bè bạn nhiều. Bây giờ giờ mặt ra đây, đợi người ta ăn xong, rút cái bút chì ở mái tai ra, loay hoay tính, rồi lại dẫn xác đến bàn khác, chỉ vào từng đĩa, từng bát... Ôi ! chết đói ngay cũng chịu, anh em cũ cùng sở họ vào ăn, họ trông thấy thì chỉ có độn thổ, biến, chết.

Chuyên chán ngán, lắc đầu :

- Thừa bà, tôi không chắc có kham nổi chân ấy không.

Tròn xoe mắt, bà Thuận-Thái nhìn Chuyên như nhìn con gà ba chân :

- Sao, sao, sao cậu lại bảo không kham được ? Mỗi tháng cậu nó giả mười hai đồng cơ mà. Mười hai đồng

com nuôi cơ mà.

Chuyên đành phải thú thật :

- Trước kia tôi đi làm, quen biết nhiều, bây giờ làm thế, anh em người ta cười cho.

- Ô, sao người ta lại cười là thế nào ?

- Tôi tưởng giá ngồi kết, hay chỉ trông nom sổ sách, phân phát công việc, thay quyền chủ.

Bà Thuận-Thái giơ tay lên gờ, kêu âm :

- Cậu này rõ lẩn thẩn ! Làm gì có ăn thì thôi lại còn vẽ. Com đã không mất, com cao-lâu lại ngon lành, tha hồ muốn ăn gì thì ăn. Mỗi tháng để ra mười hai đồng, lại còn muốn gì nữa !

- Thôi, cảm ơn bà, tôi chịu không thể kham nổi.

Lúc sang bà Thuận-Thái. Chuyên vội bao nhiêu thì lúc về, chàng chậm chạp bấy nhiêu. Chàng lo cái khoản mẹ chàng sẽ hỏi. Rồi không khéo, bà Ký lại nói lời thôi cũng nên.

Quả như chàng đoán khi ngỏ với mẹ sự thể, bà Ký nổi tam bành lục tặc :

- Nào, thế cậu định ở nhà ăn hại tôi suốt đời có phải không ? Cậu định giết tôi có phải không ? À, ra cậu không còn định biết thương ai ! Không còn biết nể ai. Cậu có biết con mẹ hàng gạo hôm nọ nó bảo gì tôi không? Nó bảo không có tiền giả thì khâu mồm vào. Đã nhục chưa, đã khốn nạn chưa, đã ê chề chưa ! Lại còn sĩ-diện, không làm thì làm giờì à ! Thân phận đã kiếm không nên, đào không ra, lại còn làm bộ làm tịch ! Tôi bảo thật cho cậu biết, chuyện này không đi làm, cậu đừng vác mặt về đây ăn cơm của tôi nữa. Cậu đừng bêu xấu bêu hổ tôi. Tôi đã nhục nhã về bố con cậu nhiều rồi. Tôi đã chết cay chết đắng, chịu khó chịu cực nhiều rồi.

Chuyên chịu những sỉ vả của mẹ với hàm răng nghiền chặt. Đã hơn một năm nay, từ ngày nghỉ việc, ít khi chàng được thanh thoi. Phi chuyện nợ thì chuyện kia. Hoi, một tí, bà «Ký» day nghiền chàng. Đi thì chớ, về đến nhà, chàng cứ dầy cả mặt. Nhất cử này bà Kỳ nói riết lắm. Nhiều bận có khách đến chơi, nhất lại khách đàn bà, mẹ chàng cũng cứ mang sỏi móc, vuốt mặt không kịp.

- Cái thể con không kham được, mợ bảo làm thế nào?

- Không kham được thì treo miệng lên, sao làm thì không biết làm, lại biết ăn ?

- Mợ không nuôi con nữa thì thôi, mợ mắng con thì con chịu, chứ làm những việc bệ rạc, con không thể làm được.

Bà Ký cười một cái cười lạnh băng :

- Hừ, hừ, hay chữa. Tính chẳng có lại có tướng. Bắt chuột chẳng hay, hay la bếp !

Rồi đổi sang giọng mỉa mai, bà Ký chĩa vào tận mặt con :

- Ra con tôi định làm đô-độc quận công cơ đấy. Nào tôi biết đâu. Biết đâu ông con thất nghiệp của tôi lại góm thế !

Rồi bà lại vẩy tay vào mặt một cách chế riễu :

- Thôi, chưa làm được chức quận công, đô đốc thì cứ làm tạm cái chân... nhà đo cũng được.

Máu ở cổ họng Chuyên gần muốn phòi ra. Chàng tởm mặt mũi, không thể đứng được nữa, Chuyên ngã phịch xuống ghế. Nhưng sự đời có những gấp khúc không thể lường. Giữa lúc bị mỉa mai, một tai-nạn nữa lại đến để «thêm thắt» vào làm cho chàng cơ cực hơn. Thằng bé con nhà thợ giặt cầm quyển sổ, tiến thẳng vào. Nó ném quyển sổ vào lòng Chuyên :

- Cậu giả tiền thầy tôi đi !

Bà Ký bữu môi :

- Đấy, đã biết thân chưa ! Đã hết đô đốc quận công chưa ?

Chuyên hất quyền sổ xuống đất :

- Về bảo thầy mày, lúc khác !

Thằng bé cúi nhặt quyền sổ, làu nhàu :

- Thầy tôi bảo thầy tôi không cho cậu chịu nữa đâu !
Cậu để lâu lắm rồi.

Chuyên quắc mắt :

- Về bảo thầy mày, tao chưa có thì giờ tính sổ !

Thằng bé chẳng kém, gân cổ :

- Ai xin cậu mà cậu bảo không có thì giờ ! Mấy tháng giờ, có vài hào chỉ lại còn không giả, lại còn rút sổ. Sổ thì có một trang chứ bao nhiêu mà phải tính.

Rồi nó đưa quyền sổ vào tận mặt Chuyên :

- Đây này, cậu xem, có hơn bốn hào chứ bao nhiêu mà phải tính. Cậu giả thầy tôi đi, thầy tôi không cho cậu

chịu đâu.

Chuyên quát âm :

- Ô hay ! Cái thằng này ! Ai chịu nhà mày. Tao đã bảo tao không có thì giờ.

Thằng bé bướng bỉnh :

- Cậu nợ, cậu không giả, cậu còn mày tao với ai ! Tôi xin cậu à !

Bà Ký sung sướng vì con bị thằng bé làm lòi thoi, nói mát con bằng cách bảo nó :

- Thôi, cậu ấy đi làm đi lụng gì mà có tiền. Cho cậu ấy chịu, rồi cậu ấy đi làm, cậu ấy khắc giả. Em đòi mãi cũng chả có đâu.

Thằng bé vẫn không thoi, nó cứ lải nhải :

- Có mấy hào chỉ, cậu không giả, thầy tôi bắt tôi đi nhiều lần lắm rồi. Lúc thì cậu đi vắng, lúc thì cậu khát. Cậu không có tiền, cậu đừng đưa có được không ?

Không chịu nổi, tức quá, Chuyên gầm lên. Rồi nắm lấy nó, chàng giúi đầu nó vào tường. Thế là việc bé xé ra to, nó chửi âm ỉ. Không tự chủ được nữa, chàng giơ thẳng tay tát trái cho nó một cái vào mặt. Thằng

bé không kịp đỡ, đổ máu mũi, chạy ra cửa chửi rầm. Chuyên đuổi, nó chạy miết.

Bà Ký nhân cơ hội ấy, té tát :

- Đã mát lòng hả dạ chưa, con ơi ! Biết không có tiền thì giết nhà có được không ? Chịu đựng của người ta làm gì, người ta réo róc cho.

Chuyên, mặt tím bầm, yên lặng. Một lát sau, có tiếng chửi ầm từ ngoài ngõ vang vào. Hai ba người cời trần, lực lưỡng, phăm phăm đi đến. Thắng bé con, máu ướm đầm áo, theo sau.

- Đâu, nó đâu ? Đứa nào đánh con ông, bảo ông. Ông giết cho nó một trận !

Những nhà bên cạnh đổ xô ra. Họ kéo sang cửa nhà bà Ký.

Thấy bọn họ ba bốn người định xông vào, bà Ký đứng chắn ở cửa :

- Có phải các anh định phá nhà tôi, có phải không ?

- Không ai thèm phá nhà, bà phải gọi cái thằng nó đánh con tôi ra đây.

- Các anh định giết con tôi phải không ?

- Không nói lời thôi. Nó đánh con tôi, tôi phải đánh cho nó bỏ m... nó.

Chuyên gầm lên như con hổ, chàng xông ra với một cái chày ở tay.

Những người xem kêu như cháy đòi, chạy loạn sạ.

Bỗng một tiếng quát ầm :

- Cái gì ?

Hai người đội cảnh sát hạ xe. Bà Ký bù lu bù loa phân trần. Bà chỉ mấy người thợ giặt :

- Thưa hai ông, mấy thằng này nó định phá nhà tôi !

- Thưa ông, nó đánh con tôi vỡ mặt vỡ mũi.

- Lên bóp !

Buổi chiều hôm xảy ra chuyện ẩu đả lại là buổi chiều thứ bảy. Và rủi hơn nữa, lại nhằm ngày lễ. Chuyên phải nằm ở sở Cẩm tối thứ bảy, cả ngày chủ nhật, tối chủ nhật, cả ngày thứ hai, tối thứ hai. Vội chi là ba đêm hai ngày.

Nhất nhật tại tù, trời ơi, từ bé đến giờ Chuyên mới phải một chuyên nhục nhã đến thế này ! Bị rút chung với hai

ba chục người trong «vi-ô-lông» nồng nặc những mùi chua của mồ hôi, mùi khai của nước giải, và mùi hăng đến vỡ mũi của «lô-bích-kê» ở chuồng tiêu «giội» sang.

Từ thuở làm người đến giờ, Chuyên mới biết thế nào là cơm cá mắm... Đêm nằm, rệp ở sàn đốt tường đến vỡ thịt. Ba đêm hai ngày, Chuyên tưởng như mình đã trải qua một thời kỳ vài năm. Ruột chàng lúc nào cũng như có lửa bốc ngùn ngụt. Chàng đợi, đợi mãi, đợi đến sáng thứ ba.

Sáng thứ ba đã đến.

Khi viên cảnh-sát cầm quyển sổ chiếu vào gọi tên : «Nguyễn-văn-Chuyên» thì chàng ra sau một tiếng :

- Tôi !

- Đánh nhau có phải không ?

- Vâng.

- Lên quan hỏi.

Sau khi nộp cho con sáu hào phạt, bà Ký bỏ mặc Chuyên, lên xe về thẳng. Chuyên hiểu mẹ giận chàng lắm.

Ở sở Cẩm ra, nếu quần áo không bị hôi hám, có lẽ chàng đã chẳng về nhà. Nhưng không thể đi đâu được với cái sơ-mi đen kịt ghét bám đầy cổ, với cái quần gần thành mùi đất thó, bất đắc dĩ, chàng phải về. Thấy mặt con, bà Ký lẳng lẳng đi vào trong nhà.

Một lát lâu, bà ra. Mặt bà tái ngắt, bà bảo bằng một thứ giọng cố ép lòng để khỏi phải phũ phàng :

- Thôi, cậu có đường có nẻo, cậu đi đâu thì đi ! Cậu bêu riếu tôi thế đủ rồi. Tôi xin cậu, tôi nhục nhã lắm rồi!

Chuyên cắn răng chịu những nhời xua đuổi của mẹ. Chàng lẳng lẳng đi thay quần áo rồi vào buồng đánh một giấc, bỏ cả bữa cơm chiều.

Không-khí gia-đình nặng lắm rồi. Chuyên nảy ra ý-kiến đi Saigon để kiếm việc làm. Chàng nhớ các bạn chàng vẫn khao :

Saigon nhiều đồn điền cao xu, tìm việc dễ hơn ở Bắc nhiều.

Saigon, chuyến này thử đi một chuyến xem sao ! May ra có cơ hội lập thân chẳng ?

Chàng biết lần này ngỏ ý với mẹ, bà Ký sẽ bằng lòng ngay. Nhưng còn cái khoản lộ phí. À, cũng phải có dăm

chục bạc mới nói chuyện bay nhảy được chứ. Đã đành trong ấy có người anh con cô con cậu ruột, ăn uống không lo rồi. Nhưng cũng phải có đồng ra đồng vào. Chẳng nhẽ đã ăn uống thì chớ, lại còn lấy tiền của người nữa hay sao ?

Chàng suy tính mãi, rồi quyết định vùng vẫy một phen. Bắt đầu thực hành cuộc «viễn du» bằng cách đặt lên «thảm» vấn đề lộ-phí. Ít ra cũng có năm chục. Năm chục lúc này hỏi ai, đào đâu ra ? Chàng xoát lại một lượt các đồ-đặc. Không còn thứ gì có thể phát mại lấy món tiền to như thế.

Tính, tính mãi, chỉ còn một cách bán cái tủ áo nữa thôi. Từ ngày thất-nghiệp, chàng đã bán la liệt, bán không từ một thứ gì. Bán, bán nhiều lắm, nhưng chưa «hỏi tội» đến các đồ gỗ là những thứ công kênh không giấu ai được.

Song, túng thì phải tính, cho hàng xóm láng giềng cười, mặc họ. Và họ còn lạ gì tình cảnh mình.

Định tâm rồi, Chuyên nói với mẹ :

- Con ở ngoài này mãi cũng chẳng có công việc đâu. Mẹ cho con vào Saigon con tìm việc, may ra có cơ hội. Ở ngoài này, nằm nhà mãi phiền mẹ ra.

Bà Ký không nghĩ ngợi, nói ngay :

- Trước kia cậu anh còn đi làm, tôi không muốn cho anh đi xa. Bây giờ cậu anh ở nhà rồi, anh muốn đi tôi cũng để cho anh tùy ý.

Rồi lòng người mẹ đến, dù là người mẹ xưa nay đã đầy-đọa con những lúc con thất nghiệp, bà Ký ngủi ngủi :

- Giá tôi làm ăn khá giả, tôi cũng chẳng để anh tha phương cầu thực. Nhà một mẹ một con. Nhưng anh biết đấy, tôi bói không ra, sà không thấy, giữ anh ở nhà để nhịn đói cả à ! Anh vào trong ấy, làm ăn khá liệu mà gửi tiền ra. Tình cảnh nhà, anh đã biết đấy.

Chuyên ngáp ngừng :

- Nhưng con muốn xin mợ một điều.

Bà Ký giật mình, ngược mắt đợi con nói.

- Con muốn xin mợ cho phép con...

- Cho phép gì anh ?

- Cho phép con bán cái tủ áo lấy tiền đi.

Bà Ký rún cổ, bà lắc đầu ra dáng đau xót :

- À, thế ra bây giờ anh không thiết gì đến nhà cửa, anh bỏ anh đi. Rồi anh lại tính cách bán hoài bán hủy. Có phải anh bảo của anh sắm ra thì anh bán ?

Chuyên nhăn nhó :

- Sao mợ lại nói thế ? Con bao giờ lại dám nghĩ quàng siên. Vì từ đây vào Sai-gon, phải có mấy chục mới vào được. Mợ bảo con không bán thì con trông vào đâu ?

Bà Ký thở dài :

- Nào có phải tôi giữ của anh đâu. Tôi không muốn các ông cả bà nhón mĩa may tôi là vong gia bại sản. Chứ của anh sắm ra thì bây giờ anh cần tiền, anh bán, tôi có dám nói gì anh đâu.

Bà Ký miệng nói thế, nhưng trông con mắt bà, Chuyên thấy ngay mẹ oán hận lắm. Chàng đành phải thôi :

- Vâng, mẹ đã không muốn, thôi con cũng xin nghe.

Ngăn được con rồi, bà mới trở lại lòng thương của người mẹ hiền. Bà nói giữa những cái lắc đầu buồn nản:

- Con liệu xem những bạn bè cũ của con ấy, trước kia người ta ăn của mình đấy, bây giờ bảo người ta chạy cho xuất tàu mà đi. Chứ mợ còn trông vào đâu được, bảo tiếc con.

Chuyên chán quá, chàng không ngờ mẹ mình lại có thể tầm thường quá đến thế. Chàng không ngờ mẹ chàng lại xui chàng đi «hành-khất» các bạn hữu. Thảm chưa! Người thuở xưa sợ con để nhục danh nhà, đã quyền sinh để con được tự do theo chí nguyện cũng chỉ là đàn bà thôi chứ gì, cũng là người mẹ chứ gì. Sự liêm sỉ đã phôi pha vì thời gian rồi hay sao ?

Là kẻ sống nhem-nhựa trong đời, mặc dầu Chuyên khổ về mẹ đã chỉ cho mình cách đến nhà bạn vay mượn, song chàng cũng đành thực hành «giáo huấn» của mẹ. Vì chàng cho cũng chỉ còn cách ấy. Chàng bèn đến chơi nhà một người trước kia đã cùng chàng «dầm dúi» trong công việc. Sự thông đồng này đã đem lại cho cai Tiến mấy nghìn đồng.

Cai Tiến thoáng thấy Chuyên, biết ngay «cậu ký» đã sa sút. Y lại biết vì có gì «cậu ký» đến tìm y. Mặc dầu biết, y vẫn niềm nở :

- Ông Ký độ này phần chán lắm thì phải.

Và giải bày :

- Ông có món nào, giúp tôi một tay không khốn đốn đến nơi rồi.

Rồi y kể ra một số những tai nạn của y. Trong mỗi tai nạn, y đặt một món tiền. Sáu bảy tai-nạn tưởng tượng của y, y bắt chúng chi phí mất vài nghìn đồng.

- Thằng cháu Phi mất đi, mất mấy trăm bạc đóc tờ.

- Mẹ cháu băng huyết, ốm về quê hơn một năm, phải bán tám sào ruộng cánh đồng Xứ.

- Cụ tôi lên lão mời thập bát dĩ thượng, cũng mất ngót sáu trăm.

- Cái kiện cây xâm canh, đi lại tốn hơn ba trăm.

- Tôi họ một giao, phải tiêm và ép phổi mất bốn năm trăm bạc.

- Nào tôi muốn vẽ vờ làm gì, nhưng bác tôi và các ông chú cứ bắt phải khao. Ông tính nhất xã tam thôn, từ con giai mười tám đến ông già sáu mươi vác miệng đến ăn nhà mình thì còn gì là tiền.

Nghĩa là y kê khai các phí khoản để cho hết số tiền y thông lưng với chàng, kiếm được hai năm về trước. Đến cuối cùng thở dài, than thở :

- Của thiên giả địa, tôi rõ thật cũng đen. Giá không ốm đau, khao khoán, có lẽ cũng chưa hết. Chẳng trách các cụ bảo «của trong nhà đội nón ra đi» là thế.

Đã thôi đâu, y còn lắp thêm tảng đá nữa vào cửa hang:

- Tôi cũng định hôm nào rồi, lại đặng ông, xem ông có «tìm tòi» được cái gì, cho anh em kiểm chác với.

Chuyên hiểu ngay y sợ mình tần-phiên. Chàng vội nói để cho y rõ, chàng không muốn vay mượn gì đâu :

- Lâu ngày nhớ ông, lại chơi, thế thôi.

Rồi đà đặn một lúc, chàng cáo từ. Cai Tiến nhất-định giữ chàng lại. Vốn không có chủ định, Chuyên chỉ sống theo cái đà lăn của đời, chàng lại tưởng Cai Tiến vô tình kể lẽ tình cảnh thế thôi, bèn ở lại.

Thấy y tiếp đãi hậu hĩ, nghĩa là mâm rượu đủ cả gà quế, cá mủ, giò chả, Chuyên lại trở lại với ý-tưởng vay y xuất tàu. Ý-tưởng ấy, chàng liền thực hành ngay sau những lời ba-hoa của Cai Tiến.

Tửu nhập ngôn xuất :

- Tôi muốn nói với bác câu chuyện, có được không ?

Cai Tiến tuy ngà ngà, xong cũng còn đủ sáng suốt, chột dạ :

- Ông cứ nói.

Đã đến chỗ không thể lùi, Chuyên thu hết can đảm, thứ can đảm phi thường của kẻ đi vay bị chẹn họng :

- Chả dẫu gì ông, từ ngày xảy ra chuyện lôi thôi ở sở, tôi về đến giờ cũng chưa tìm được việc làm. Thành thử dành dụm được đồng nào tiêu pha mất cả. Ở ngoài này mãi cũng thế, tôi định vào Saigon tìm việc. Ngặt vì cái số tiền lộ-phí chưa đào đâu ra. Tôi nghĩ anh em cũng chỉ có mình ông là thân và đang có công việc. Vậy ông làm ơn giúp tôi dăm chục tôi đi cho được việc.

Cai Tiến chưa kịp trả lời, chàng bèn làm cái công việc của Tào Tháo ở Hoa-Dung tiêu-lộ :

- Ngày xưa, anh em mình làm ăn cũng chẳng có điều tiếng gì. Nếu tôi không gan, lão chủ dọa dẫm, đã khai ra, ông và tôi, anh em mình đều lôi thôi cả. Chuyện ấy ông được vài nghìn, tôi cũng được non thế. Nhưng tôi chẳng may phải thôi, nên tiêu hết đi.

Cai Tiến khà khà mấy tiếng, bóp trán làm bộ nghĩ ngợi, rồi thở dài :

- Chỗ anh em, không mấy khi ông hỏi, nếu tôi bảo không có, chắc ông cũng chẳng tin.

Y bò lại phía tủ chè, mở lấy cái ví, ném ra trước mặt Chuyên :

- Ông cứ mở ra xem, thật quả tôi chỉ có chục bạc. Mai lại phải giả tiền nhà.

Tất nhiên Chuyên không thể làm theo lời yêu cầu của y. Y bèn mở tung ví, ném ra một nút các giấy má. Y còn thọc cả vào ngăn trong, giờ cái ví lên :

- Đây, ông xem, «bô» ơi là «bô» !

Rồi y xếp từng tờ giấy vừa ném tung. Đến tờ giấy gấp tư, y kính cẩn mở, rồi lôi ra hai tờ giấy năm đồng. Y ném tênh hênh trước mặt Chuyên :

- Nào có dám giấu tri-kỷ đâu !

Kèm theo chuỗi cười nòng nặc hơi men. Chuyên gật đầu :

- Tôi hiểu rồi, ông lúc này cũng không phong-lưu lắm.

Y ngân ngay mặt :

- Đây ông xem, cả cửa nhà đây ! Sáng mai mà không đem giả nó sớm, nó cho con nó sang be thì phải biết.

Nhưng không biết vì thương hại bạn gấp khúc hay làm bộ «anh hùng», y chắc lười một cái, rồi cầm tờ giấy năm đồng chìa thẳng vào mặt Chuyên :

- Đã liều, liều nhân thể này. Mai đến sở xoay, chiều về giả nó cũng chưa chết ai, ông cầm lấy năm đồng tiêu tạm.

Cử chỉ sỗ sàng của y làm cho Chuyên ngượng. Mặc dầu rất cần, chàng cũng phải từ chối :

- Thôi, ông để giả người ta, để tôi xoay chỗ khác.

Y phồng má, há hốc mồm, gân mặt :

- «Tăng-phú» ! Tôi chưa giả sáng mai, nó cũng chẳng ăn được thịt tôi cơ mà. Ông cứ cầm lấy tiêu tạm. Mai tôi lên sở tôi xoay, may ra cũng được.

Rồi y cười khì khì, vỗ đùi :

- Máy khi tri-kỷ hỏi, chẳng có nhiều chứ lại không đãi tri kỷ được cuộc xe à ?

Câu «đãi» như mũi kim nhói vào thịt Chuyên, chàng nhăn mặt :

- Thôi, cảm ơn ông, phiền ông thế không tiện.

Y lại nài :

- Thì ông cứ tiêu, mặc tôi, mai tôi xoay được mà.

Thấy Chuyên không nhận, y bỏ thỏm vào túi sơ-mi Chuyên.

Đi đến nhà Dầu, Chuyên bị một anh áo cánh lụa, răng vàng, lẻo đẻo theo sau, nói nhỏ :

- Có sông dưới kia, ông xuống chơi giải trí (?)

Không đáp, Chuyên cứ đi. Anh mời khách lái nhải :

- May ra phát, ông ạ. Đánh chắc nghiêm lắm, cẩn thận lắm !

Chuyên vẫn không đáp. Y lại nói :

- May ra phát, ông ạ.

Nếu lòng người phức tạp thì khoa học cũng đã tìm ra những mảnh khở tâm lý để lọt vào. Tên mời khách đã mở trong đầu Chuyên một lối để tìm tiền. Câu «May ra phát» bắt Chuyên nghĩ đến những canh bạc đỏ. À, biết đâu, biết đâu gây vông phá nhà gạch. Năm đồng bạc trong túi chàng lại chả đem được mười thằng bạn nó về. Dừng lại, Chuyên hỏi :

- Ở đâu ?

Y nhanh nhẩu chỉ về phía sông :

- Dưới bè kia, cẩn thận lắm, ông ạ. Các «me sừ» ấy trên phố vẫn xuống chơi đây mà.

Rồi y nhăn nhó :

- Phất một canh xem sao, ông ạ.

Và không hiểu căn cứ vào đâu, trâng tráo, chỉ tay lên trời :

- Hôm nay thế nào «me-sừ» cũng phất. Moa «ga-lăng-ti» với «me-sừ» như thế. Phất lên, cho moa châu «tom chát» nhé.

Bùi tai, Chuyên theo y xuống sông. Con đường từ đây đến bè đã dẹt cho chàng bao nhiêu mộng. Ồ, biết đâu lại chẳng phất, biết đâu loáng một cái, được dăm ba chục. Tên mời khách dẫn Chuyên đến một cái bè, chỉ :

- Đang đánh đây, «me xừ» «xông» đi !

Người ta bảo cò bạc đãi tay mới, đúng thật. Sáu tiếng «ba bay» liền, Chuyên trúng cả. Chàng liền nghĩ đến anh chàng vừa mời mình. Có lẽ thần «Đổ - Bác» thương tình chàng, nhập vào nó để cho của chẳng ? Chẳng thế sao có trùng sáu tiếng liền.

Chàng đếm lại tiền. Mười chín đồng và mấy hào lẻ. Bỗng mất tay trái chàng máy liền mấy cái. Đúng, đúng,

đúng rồi, thần Đồ Bác thương chàng thật rồi. À, ra con người ta lúc cùng biển, «thần-minh» cũng phải thương. Cho nên khi tên xóc cái đập đập quân bài vào cái bát, kêu :

- Lẻ thừa năm đồng !

Chuyên vẫy ngay. Hai người bên cạnh ngoảnh nhìn tận mặt chàng.

- Tôi đắt !

Tên hồ-ly cầm bát để trước mặt chàng :

- Ông Phán mở đi.

Rồi chìa tay đợi bắt cái bát. Chuyên ném tờ giấy năm đồng để cược, nắm bát mở bật lên. Tên hồ lý reo :

- Sấp ba !

Thần Đồ Bác nuốt bóng của Chuyên tờ giấy năm đồng. Sau một giờ đồng hồ đánh chác, hết mặt này sang mặt kia, Chuyên đã hết nhẫn.

Chàng ra về với ba hào chỉ của tên hồ lý đưa tiền xe. Chàng lại thất thủ đi lên. Tên mời khách đang chọn mía của cô hàng, thoáng thấy chàng đi lên, quay mặt đi. Nó đã nhận thấy chàng thất bại rồi. Nghề của nó đã

cho nó có con mắt riêng, biết ngay khách chơi được hay thua. Qua mặt nó, chàng lăm lăm như giận dữ. Nó đềchàng đi quá mấy bước, mới bảo cô hàng mía :

- Tay kia vừa ở sòng lên đây, chắc cụ cậu *tháy*.

Cô hàng mía ngơ ngác :

- Bác bảo gì ?

Nó chợt hiểu đã dùng tiếng nhà nghề nói với người khác làng nó, làng xóc đĩa, bèn cắt nghĩa :

- *Tháy* là thua.

Rồi cười nhe răng vàng :

- Chắc cụ cậu thua.

Cô hàng mía cười tí :

- Sao bác biết người ta thua ?

- Thua chứ lại không thể nào được. Không thì cứ chặt đầu đảng này.

- Nhưng sao bác biết mới được chứ ?

- Cứ trông hai tay anh nào vung vẩy ít là thua. À, được bác thì phải biết, trong xa chỉ thấy những chân tay

là chân tay.

Cô hàng mía đập vào tay nó, ngắt nghẻo :

- Khéo khi, tinh thể !

Cô ta nhìn theo Chuyên, rồi gật đầu :

- Ủ nhỉ, trông ông kia đi không thấy vung vẩy thật.

Nó cười đắc chí :

- Đẳng này đã nghiệm trăm lần rồi, chẳng bao giờ sai cả.

Chuyên chán nản vô cùng. Chàng bước một cách nặng nề. Chàng định rẽ vào chợ Gạo tắm một cái đã, rồi muốn ra sao thì ra, đi đâu thì đi. Vừa bước lên khỏi thềm thì trông thấy Thọ ở trong đi ra, tay cầm chiếc khăn mặt.

- Anh cũng ra đây lắm à ?

- Phải.

- Thế tắm đi, tôi về trước, tắm xong lại chơi tôi. Anh nhọc à, trông buồn thui !

- Thôi, tôi chả tắm nữa. Lại chơi anh một tí, rồi tôi về.

Bà Mùi đang chọn nẫu của một người nhà quê gánh đến, thấy chàng, niềm nở :

- Kìa ông Xếp, sao lâu không thấy đến chơi ? Ông vào chơi với cháu trong kia tôi đỡ tay một tí.

- Vâng, bà cứ mua ạ.

Vừa bóc thuốc lá mời Chuyên, Thọ vừa hỏi :

- Anh đã tìm được việc chưa ?

- Chưa, anh ạ.

- Anh đi đâu về lại rồi vào nhà tắm ! Định đi tắm à ?

- Không, có định lắm đâu. Nhân tiện qua thì tắm một cái cho mát mẻ. Tôi vừa ở sông về.

- Anh ở sông về ?

- Phải.

- Anh cũng đánh bạc à ?

- Tôi không đánh bao giờ. Lần này là lần thứ nhất tôi vào sông bạc.

Châm diêm cho chàng, Thọ chậm rãi :

- Đánh bạc làm quái gì, anh. Được chỉ tiêu nhằm, thua thiệt vào lưng ngay.

Chuyên chắc lưỡi :

- Tôi có định đánh đâu, bắt đắc dĩ...

- Sao lại bắt đắc dĩ ?

Chuyên im bật không nói. Thọ hiểu cái im bật ấy có nghĩa gì :

- Ấy, hôm nọ ông chú tôi ở nhà quê ra chơi, ở tàu Nam lên, đi qua nhà Dầu bị chúng nó mời, ông chú tôi bùì tai xuống đánh, mất ngay hai chục. Quân chúng nó góm lăm, anh đừng có đại mắc vào tay chúng nó, bịp cả đấy !

Bà Mùi mua xong, vào với Chuyên. Bà rót nước mời Chuyên :

- Ông Xếp độ này chắc phát tài lắm ?

- Vâng, đa tạ bà, cũng đủ tiêu ạ.

- Bà Ký cháu độ này có được khỏe mạnh không ạ ?

- Đa tạ bà, mợ tôi khỏe mạnh ạ.

Thọ nhìn Chuyên, rồi cười bảo mẹ :

- Để ạ, anh Chuyên vừa thua xóc đĩa đấy, Bà Mùi giật bắn. Bà không ngờ con bà lại dám gọi «ông Xếp» bằng anh. Nhưng bà lại ngờ tai bà nghênh ngang :

- Ông xếp cũng biết đánh xóc đĩa cơ à ?

- Vâng, tôi buồn, đánh tiêu-khiển.

Thọ gật gù :

- Ấy, hôm nọ chú tôi cũng buồn như anh, mất ngóm hai chục bạc. Anh buồn, sao không lại đây đánh cờ với tôi ? Hay rủ tôi đi xem đá bóng, xem «si-nê» có được không ? Buồn mà đánh bạc có khi mất nghiệp !

Bà Mùi đưa mắt sang con. Không thấy con khác ý, bà bèn ra hiệu cho Thọ ra ngoài, hỏi :

- Chết, sao con lại gọi ông Xếp bằng anh ?

Thọ cười :

- Thừa đề, hôm nọ con gọi anh ấy bằng ông, anh ấy bảo cứ coi nhau như anh em.

- Chết, ông Xếp giận chết !

Thọ níu tay mẹ, lắc đầu :

- Anh ấy đã bảo con đừng gọi bằng ông, lại còn giận gì.

Bà Mùi gật gù, đưa tay lên tuốt cái trứng ở tóc con, khẽ bảo :

- Con mời ông Xếp ở lại xơi cơm nhé.

- Vâng ạ.

- Nhân thể có mấy con mực chú con cho hôm nay.

Thọ sung sướng, nhẩy cồm :

- Phải đây, để ạ. Con xin để mấy con nướng ăn.

Thọ trở vào, thấy Chuyên ngả lưng vào trường-kỷ, bèn lấy gói đưa cho Chuyên :

- Anh mệt, nằm nghỉ đi.

- Cảm ơn anh, tôi ngồi chơi với anh một lát, lại phải đi bây giờ đây mà.

Thọ ấn cái gói vào tay Chuyên :

- Không anh ở đây xơi cơm. Để tôi bảo có mấy con mực của chú tôi cho, nướng anh nhắm rượu.

- Thôi, anh nói hộ với bà, tôi xin phép đi ra ngoài có chút việc.

Thọ nhất định không nghe :

- Kìa anh, để tôi đã thành tâm mời anh. Anh đi, để tôi mắng tôi.

Sự vô vậ của bà Mùi, của Thọ làm Chuyên có can-đảm ngổ thực tình cảnh với Thọ :

- Anh ạ, tôi chán đời lắm rồi. Anh, tôi mới nói thật, tôi khổ-sở lắm ! Khổ-sở cả vật chất lẫn tinh thần. Anh tính, khi tôi đi làm, kiếm được đồng nào là tu-bỏ vào gia-đình và giúp đỡ bè bạn. Đến bây giờ, mới nghỉ việc có hơn một năm, tôi đã nhìn thấy tất cả những đơn bạc của loài người. Tôi buồn lắm, anh ạ. Nói giấu gì anh, ban nãy tôi đến nhà Cai Tiến là cái thằng tôi giúp nó làm nên bạc nghìn. Tôi định hỏi nó vài chục, lấy tiền vào Saigon tìm việc. Anh có biết y đối với tôi thế nào không ? Hừ, y kẻ chặn họng, nào tai này nạn khác. Rồi y đưa cho tôi năm đồng. Giá y đừng «đóng kịch» thì y cho tôi một đồng, tôi cũng bằng lòng. Chán quá, những lúc cùng bĩ, tôi mới thấy ở đời ít người tốt lắm.

Thọ ngắt lời chàng, sau một cái nhếch mép :

- Ô, chúng ta phải lường hiểu trước những thất-thố của đời. Và cho là sự dĩ nhiên. Nếu chúng ta trách đời, ấy là chúng ta làm một việc thừa. Muốn cho đời khỏi đơn bạc đối với mình, hãy nỗ lực làm việc. Tôi cho cách ấy mầu-nhiệm nhất. Nếu ai cũng làm việc cả, đời không có những chữ «thị phú khinh bần, nhân tâm bất cổ».

Chuyên ngạc nhiên về chỗ Thọ hùng-biện, chàng gật gù :

- Anh nói cũng có lý. Anh học được ở đâu những điều ấy ?

Thọ khiêm tốn :

- Tôi học được ở trong những phút làm việc của đời tôi. Tôi cho người ta muốn hiểu sâu sự đời, phải làm việc. Lý nhẽ của kẻ làm việc tìm được mới là những lý nhẽ áp dụng được trong đời. Muốn thâm-hiểu cuộc đời, trước hết hãy sống cho phải. Mà cái phải nhất là dùng đời mình. Cứ dùng đời mình cho ráo-riết khắc tìm thấy lẽ cuộc đời.

Rồi hạ giọng :

- Cuộc đời có cái lẽ của nó đấy anh ạ. Sai lẽ là đời khôn đốn ngay đấy. Tôi cho cái lẽ của anh và của tôi

bây giờ là trước hết sống bật ra khỏi những thành kiến nó làm u-trệ tinh thần, nó đóng chặt mình vào những tình thế phần uất. Nào, anh đang cần gì nào ? Cần tiền ư ? Cái lẽ của sự cần ấy là làm bật ra tiền. Dò đúng cái lẽ làm bật ra tiền, ta mới thực hành nó.

- Thế anh bảo cứ cần tiền thì phải làm bật ra bằng bất cứ cách gì ?

- Nhưng không phải làm bật ra bằng những hành động mờ ám.

- Anh nói thì đúng thật, nhưng tôi thấy khó thực hành lắm.

- Anh cho khó, vì anh không chịu dứt ra khỏi những thành-kiến ác bại. Tôi xin anh tin rằng tôi đã sống những ý-tưởng của tôi về cuộc đời. Tôi đã tìm thấy nó giữa những tủ nhục của số phận. Anh ạ, hồi để tôi đưa tôi lại nhờ anh xin việc hộ, tôi phải nói thật với anh, tôi rất xấu hổ khi bà nhà ta khuyên tôi không nên gian tham, không nên thế này, thế khác. Lại đến lúc được việc rồi, tôi thấy ngay lương tôi không đủ nuôi mình, nuôi mẹ. Thế là tôi tỉnh ngộ, tôi biết tôi phải làm gì. Anh bảo một cậu Ký, dù sao cũng là ăn trắng mặc trơn, đập sụi thành-kiến, vụt biến thành anh bán hàng rong, nếu tôi không có chút cảm ngộ, tôi làm thế nào được. Tôi cũng

có tai để nghe, mắt để thấy như mọi người chứ. Tôi có phải là hòn đá đầu. Ấy thế mà tôi bỏ cái bút chì ở mái tai, lăn xả vác cặp hàng. Tôi phơi thân ra ngã ba, ngã bảy, tôi cắm đầu cắm cổ làm. Làm, làm, làm ! Tôi chỉ biết có thế. Làm để cung phụng thỏa thuê cho người mẹ thân yêu, làm để tránh cảnh túng thiếu của hiện tại và nghèo nàn về mai hậu. Tôi tuy không kiếm được nghìn vạn, nhưng tôi đã mở cho để tôi một cửa hàng, dù là nhỏ. Và làm hài lòng mẹ già tôi về một chỗ, một chỗ.

- Tôi mong một ngày kia, anh sẽ tìm ra cái lẽ cần áp dụng ngay vào cuộc đời hiện tại của anh.

Chuyên dăm chiêu :

- Mỗi người một tính, anh ạ. Tôi thì tôi không thể vác con búp bê mời chào ai được. Tôi xấu hổ lắm. Với anh, tôi phải thú thật thế.

Gạt tàn thuốc lá hai ba bận, Thọ nhìn bạn một cái nhìn ý nghĩa :

- Cũng có lẽ.

Rồi hỏi luôn :

- Có phải anh cần tiền, tôi sẽ đưa để anh đi. Anh đừng băn khoăn.

- Vâng, anh làm ơn giúp tôi, sau này làm ăn khá giả, tôi sẽ xin gửi ra giả anh.

- Ô, anh nói làm gì điều ấy ! Anh vào trong ấy, nếu không có việc, lại muốn ra, anh cứ viết thư về cho tôi.

Có tiền lộ phí rồi, Chuyên về thu xếp sửa soạn ngày đi. Bà Ký thấy con sắp sửa xa cửa xa nhà, cũng ngậm ngùi :

- Con tìm được việc làm, đánh ngay thư ra cho cậu mợ yên tâm nhé !

- Vâng.

Phần Thứ Tư

Hôm nay là ngày hệ trọng nhất của Chuyên, hệ trọng ở chỗ lìa bỏ quê cha đất tổ tìm vào Nam kỳ sinh sống.

Bà Ký làm một bữa cơm thịnh soạn. Có những mâm cơm bày cái cảnh túng thiếu của chủ nhân trong những món ăn «gọi là có». Trứng ư, một đĩa trứng to lắm, nhưng mỏng tang, mỏng hơn cái bánh đa khoai. Bát canh thịt nạc rau cải, vài miếng thịt lèo tèo chìm xuống dưới làn «nước biếc». Đĩa thịt bò sào đậu đũa, kích thước đậu đũa với diện tích miếng thịt không làm nổi cái tính trừ. À, những miếng thịt bò ấy phải thừa thớt sống cái đời thừa thớt của chúng trong cái «rừng» đậu đũa đã hần rồi.

Đã lâu lắm, bà Ký không làm những món kể trên. Nhà bao nhiêu miệng ăn, giữ vững được hai bữa cho no bụng cũng đã bỏ hơi tai. Nói gì đến no lại no một cách «xa xỉ».

Đã lâu lắm, từ ngày danh từ «cậu xếp» biến, thịt bò băm nhét vào cà chua, canh giò sống nấu chua, cái nước bằng nhau biến theo. Đã lâu lắm, trứng mới lại có dịp trở lại nhà bà.

Một người trong gia đình ra đi có phải chơi ! Cho rằng ra đi vì nghèo, vì không có việc làm thì cũng là ra đi chứ gì. Lòng bịn rịn nhớ nhung, hẳn cũng không kém.

Bà Ký mắt đỏ hoe :

- Có công việc, đánh ngay thư về cho cậu mợ con nhé!

- Vâng.

- Con vào trong ấy đừng có đua đòi ăn chơi. Đánh đu với tình thế nào được. Họ tiền rừng bạc bể.

- Vâng.

Người cha có lẽ bình nhật thương con nhiều quá, nên lúc chia-ly chỉ lặng thinh. Ông Ký nhấp hết ly rượu cuối cùng, mím môi, nhắm mắt. Rượu cay hay lòng cay ?

- Anh cứ vào trước đi, chưa biết chừng tôi cũng vào sau, xem có việc gì tôi còn làm được.

Con mắt ông nặng một u-hoài. Ý chừng ông nghĩ đến từ nay ông sẽ tiêu thụ thay con những nhời «xa xôi» của vợ. Bao giờ chả thế, vài ba người chịu một câu nói nó vẫn dễ chịu hơn. Vì ai cũng có cảm-tưởng không phải mình. Chứ lại trần trần ra, còn «đổ vấy» cho ai được

mà chả ngượng. Có phải ông Ký nói câu ấy vì ông cảm thấy rồi đây ở cái nhà này, chỉ mình ông, mình ông đối đầu với những câu bóng gió :

- Miệng ăn núi lở. Người ăn thì có, người làm thì không...

Bà Ký tỏ ý không bằng lòng, ném cho ông một cái nhìn trách móc :

- Bố con ông đi cả, để mình mẹ con tôi ở nhà à ! Nữ nhân nan hóa (?), tôi chịu thôi.

Đôi môi ông Ký vẫn mím chặt. Ông thở dài :

- Không đi, ở đây rồi cũng phải tính cách làm ăn buôn bán chứ. Ngồi ăn mãi được à ?

Thì đã bảo bà Ký là người không biết thối lợ mà. Bà nói ngay :

- Phải đấy, cậu không lo liệu thế nào, rồi đến nhăn răng cả ra với nhau.

Có những người thích mặc những màu rất gắt : đỏ lòm, xanh lơ, vàng ôi, thì cũng có những cái miệng bất chấp ngôn từ. Nói được đúng ý là nói. Còn chữ nặng nhẹ, ồ, những cái ấy nghĩa gì nào ! Cứ chém to bung rù là được. Đã có lần Mỹ can mẹ :

- Gớm, mợ cứ nói thế, con thấy thế nào ấy. Việc gì mợ phải nói quá.

Bà Ký, những lần ấy chỉ cười nhạt và lý-luận một cách rất đanh thép :

- Cô không phải chạy gạo, cô cần gì !

Mỹ định đưa anh ra ga. Chuyên nhất định không nghe:

- Em ở nhà xem mợ có sai bảo gì không. Đi làm gì mất thì giờ. Đi cũng đến thế thôi.

Phút chia tay sở dĩ có ở trần-gian là vì giờ đã sinh ra đàn bà. Phút ấy, đàn bà sống nhiều hơn chúng ta, phát biểu nhiều hơn chúng ta. Mỹ bỏ thêm cái khăn tay của nàng vào làn mây cho anh, sụt sùi.

Bà Ký «sống» ngay ý tưởng của bà, và «phát biểu» liền bằng một cái lườm :

- Rõ khéo cô, đi làm đi ăn chứ đi đâu mà khóc ! Không đi mà kiếm ăn, ở nhà chịu chết đói à ? Rõ thật, chỉ được cái hão !

Nguồn nước mắt tắt ngay, Mỹ cụt hứng, tiu nghỉu. Bà Ký giọng khỗ, đập vào tay con :

- À này cậu, đi làm có tiền nhớ tìm mua cho tôi một cây lĩnh nhé. Lĩnh Sai-gon bền mặt lắm, không hay vỡ.

* * *

Chuyên cân nhắc mãi, không biết có nên đánh dây thép không ? Máy hào chỉ lúc này có phải thương. Có lẽ chẳng nên tự nhiên lù lù đến. Đành, lúc tiêu vẫn phải tiêu. Báo trước bằng dây thép cho anh chị ấy ra ga đón, cho con cháu Nga nó sướng.

Thế là chàng bỏ ra năm hào chỉ chi-phí vào việc báo tin chàng đến cho ông Phán Mai. Ở nơi xa xôi, gặp người của người nhà, vui thật, sướng thật. Rồi lại lúu túu, mất cả làm ăn. Con Nga thấy chú nó, phải biết, lại cười khanh khách ngay. Chị Mai lại gỡ không hết chuyện. Anh Mai lại chiều nào cũng «si-nê», hết rạp nọ đến rạp kia. Gớm, giao nghỉ phép về, năm kia thì phải, hồi ấy Chuyên đang «hái» ra tiền, vợ chồng anh chị ấy đi đâu một bước cũng bắt chú đi. Hơi con Nga khóc là ra chú bé. Ngờ ngợ một thứ hàng là chú Chuyên đoán hộ anh xem có đất không nào ? Người chị dâu ấy thế mà tử tế với họ nhà chồng quá. Hễ ra ngoài về là mua bánh đậu, mua cơm để ông bà và chú xoi. Và âu-yếm Mỹ một cách lạ. Dạy cả uốn tóc, dạy cả đánh phấn hồng, dạy cả tô sáp môi. Và lúc hết phép, cả hai vợ chồng đều ân cần, gớm, ân cần lạ lùng :

- Hồi nào chú xin nghỉ được một tháng, vào chơi với tôi nhé ! Saigon, hòn ngọc Viễn-Đông đấy. Vào, rồi tôi đưa đi xem sở Thú, đưa đi xem Đại-Thế-giới.Ồ, đẹp thì phải biết ! Rồi tôi làm mối con gái Saigon cho. Liệu chú xin nghỉ một tháng được không ?

Chuyên đặt va li, làn mây xong, giải tờ nhật-trình xuống ghế, ngồi xuống. Thọ ở đâu đi đến, tay xách cái bồ con :

- Tôi đây, anh !

- Kìa anh, anh đi hôm nay à ?

- Phải, anh lại đăng tôi phải không ? Chắc mợ tôi bảo chứ gì ?

- Không, tôi không lại.

- Sao anh biết tôi đi hôm nay ?

- Tôi biết đâu.

- Sao anh lại ra đây ?

Thọ nhìn lên phía trên, ngoái xuống phía dưới :

- Tôi xếp hàng cho mấy người anh em họ bán chuyến tàu này.

- Hàng gì ?

- Các thứ kẹo tây và lơ của tôi.

- ???

- Thôi, anh đi cho được may mắn, tôi phải tìm họ.

Sau cái bắt tay, Thọ phăng phăng rẽ người đi thẳng.

Tàu chạy đến Thường Tín thì đỗ lại, đợi tàu tránh. Một thanh niên vện âu phục, mặt mũi sáng sủa, lanh lẹn đến đặt va-li, rồi rao rất tự nhiên :

- Đây là thứ lơ mới chế của sở Vạn Thọ...

Chuyên vội quay mặt đi, chàng ngượng thay cho thanh-niên. Đến khi thanh niên rao xong, đưa lơ cho từng hành-khách xong, đưa đến chàng. Chàng xua tay :

- Tôi không mua

- Ngài cứ xem cho biết.

- Tôi không xem.

Thanh niên thản nhiên đưa cho bà bên cạnh.

Khi thanh niên đi rồi, Chuyên thở phào. Chàng thấy đỡ bút rút. Bà bên cạnh đưa cho chàng xem gói lơ vừa

mua :

- Rẻ lắm ông ạ lại tốt nữa. Tôi đã mua mấy lần, tôi biết. Cái nhà ông này bán hàng giỏi đáo để !

Chuyên xem xong đưa giả, lẳng lặng. Bà ta hỏi :

- Sao ông không mua một gói, có hào chỉ chứ bao nhiêu ? Lơ này tiện hơn lơ bột nhiều.

- Tôi không dùng đến.

Bà ta lại hỏi luôn :

- Ông đi đến đâu ?

- Tôi vào Saigon.

- Ông vào chơi ?

Chuyên lấy làm lạ sao bà ta lại hỏi liên miên, bèn đáp xuôi :

- Vâng.

Bỗng bà ta chép miệng :

- Tôi có thằng cháu vào trong ấy từ năm ngoái đến bây giờ vẫn chưa tìm được việc. Giá không có người làng tôi họ buôn bán trong ấy, thường cháu chết đói.

Lại một cây cong nửa cho con chim đã bị thương nhiều lần, chứ không phải một. Đói, chết đói, tiền, nhân răng, ôi ! Sao ở đâu người ta cũng nói đến những tiếng ấy thế ? Phiền quá, hay ho gì mà bất cứ chỗ nào cũng kêu ca ? Đứng về phương diện lịch sử, bà ta hẳn đã chẳng ý-tứ chút nào. Nhưng hỡi ơi ! Cái đói, cái rét, há chẳng phải là những đe dọa kinh khiếp treo trên mạng chúng ta là gì ? Một điều trọng đại như thế, người ta không nhắc đến sao được. Từ lúc mặt trời mọc đến khi mặt trời lặn, nghĩa là từ bình minh đến hoàng hôn, loài người chẳng thể bỏ qua hai bữa. Thế thì sao loài người lại chẳng sợ no, chẳng kinh hãi nó, chẳng nhắc nhở nó luôn ? Miếng ăn chả đã cai trị loài người cay-nghiệt hơn những chế độ hà khắc sao ? Khi nào moi dạ dày ném đi, con người vẫn cười nói được, à, lúc ấy có bất kêu đói rét cũng chẳng ai kêu. Câu «hữu thân hữu khổ» chỗ này có lẽ đúng lắm. Người ta vẫn bảo cái khổ tinh-thần cắn rút bằng trăm cái khổ vật chất. Với những linh hồn thượng-đẳng, đành rồi. Những quần chúng lúc nhúc này cảm xúc đòi theo mực của dầu gạo, chiều dài tấm vải. Gạo cho no vải cho ấm, đấy lẽ sống của quần chúng đấy. Nhà hành đạo Zésus đã thâm hiểu quần chúng. Ngài hóa ngay ra bao nhiêu bánh và cá để yên lòng họ. À, ngài phải là duy-tâm chứ ! Nhưng ngài vẫn không chối luật định của dạ dày. Dạ dày có là những lo âu, than vãn

đều có cả. Cát nó đi, câu thiên-đường hạ giới không có nữa. Vì là thiên đường thiên đường rồi.

Bà bên cạnh không thấy chàng bắt chuyện, cười bảo :

- Ông chắc vào Nam tìm việc ?

Đã toan không nói, nhưng không nói, bà ta sẽ hỏi mãi, Chuyên đành đáp để cắt liên-lạc :

- Không, tôi vào làm trong ấy.

Nói thế, Chuyên cốt ý làm cho bà ta hiểu chàng vào làm chứ không phải vào tìm việc như con bà mà sợ chết đói.

Bao nhiêu tiếng đồng hồ ngồi trên tàu Chuyên chỉ thấy độc có một thú : hàng quà. Và chỉ thấy hành khách trong toa, lúc nào cũng ăn. Ăn sáng, ăn trưa, ăn tối. Và tên bồi búp-phê bang món ăn qua lại trước mắt bao nhiêu lần. Ăn, ăn, ăn, ở đâu cũng ăn, lúc nào cũng ăn. Chàng tự nhủ : Ra người ta sống chỉ để ăn, chỉ lúc ăn mới sống thật, chỉ lúc ăn thì bao nhiêu giác quan mới bừng mở. Miếng ăn ơi ! Siêng xích của mày có lẽ to hơn giây lỉn giữ tàu ở bến. Chẳng thế, sao loài người chỉ vương vịu vì mày, nhục nhã vì mày, trôi nổi vì mày. Và một ngày kia, tội-lỗi cũng vì mày. Mày hủy được cả tình cốt nhục, hủy cả đến sự âu yếm của mẫu tử, cắt đứt

bao nhiêu thơ mộng của đời.

Đôi vợ chồng đang yêu nhau đắm thắm đầy, chỉ một tháng lương hụt, nghĩa là kém miếng ăn chứ gì, hừ, va chạm ngay, sích mịch ngay. Lại cả đến những cái hôn cháy da, những cái nhìn lọt thỏm vào hồn, những thứ thiêng-liêng ấy rung ngay khi giờ phút của miếng ăn thúc bách.

Ăn, ăn, ăn, ở đâu cũng ăn, ai ai cũng ăn. Thì hẳn ở đâu cũng nhắc, và ai ai cũng nhắc. Miếng ăn là trời đấy, cổ nhân chẳng đã bảo coi miếng ăn như trời là gì. Nhưng trời ở cái nghĩa này : Mây chạy đi đâu, trốn đi đâu, mây ngừng lên chẳng thấy giời, giời chụp đầu mây. Cái lẽ hóa sinh của muôn loài dễ cũng ở miếng ăn mà ra. Muôn loài có thay đổi gì, thay hình đổi lột gì, nếu không có sức tiếp dẫn của chất khác, sự pha trộn của chất khác : Một chất đến với một chất để hủy-phá nguyên-hình, đấy cũng là miếng ăn chứ ?

Miếng ăn, nguồn sống trần gian. Miếng ăn tắt là nguồn sống tắt. Bầu thủy tinh không có một phao dầu, phao dầu không có ống múng, ống múng không có bắc, bắc không có lửa.Ồ, cái nọ không ăn cái kia, thì này tắt, tắt, tắt ! Trần hoàn là cả một con số không !

Chuyên đặt va li xuống sân ga, nhìn ngược nhìn xuôi. Chàng kiểng chân, ngó bên này, ngó bên kia. Quái, anh chị Mai của chàng không thấy ra ga đón. Hay dây thép không đến ? Hay không còn ở Amiral Courbet ? Hay chưa ra kịp ? Hay đứng đón ngoài cửa ga ? Hay con Nga nó làm sao, không ai đi được vì phải túc chực ? Hay, hay, hay... bao nhiêu là hay... để rồi chàng phải đành vác va li ra vậy. Đợi đến hết người là cùng chứ còn đợi đến bao giờ ? Có nhà dây thép ngay ở sân ga đâu bảo đánh cái nữa, rồi đứng đợi.

Ra khỏi cửa ga, chàng níu một người hỏi thăm phố. Người ấy chỉ về phía xa :

- Thầy goa kia, ghẹo đây, đó, nơi có xe hơi... ¹

Tiếng nói lú lú làm cho chàng chẳng hiểu gì cả. Chàng đành gọi một cái xe. Kê ra thì chàng tiếc lắm, và đã hơi hối-hận về sự hoang-phí của mình : Nhất hoang-phí trong lúc treo neo. Song chàng nghĩ ngay :

- À, đi cái xe cái pháo cho nó sang, bệu rạch đến không tiện. Thế nào anh chị Mai, cháu Nga chẳng đợi mình ở cửa. Con Nga nó trông thấy chú, nó lại nhảy cẫng lên. Anh Mai lại xách va li vào nhà. Chị Mai lại cầm hộ

1 Thầy đi qua phía kia, rẽ đấy, chỗ xe hơi đỗ là con đường thầy hỏi đấy

làn mây. Bao nhiêu bộ mặt hơn hở, bao nhiêu bàn tay sắp sửa giơ ra với mình bây giờ...

Xe đỗ, chàng ngẩng nhìn số nhà, rồi mạnh bạo bước vào gõ cửa. Con sen chạy ra : Ông ở Bắc vào phải không?

- Phải.

- Ông là ông Chuyên ?

- Phải.

Lúc bấy giờ nó mới mở to cửa, mời chàng vào.

- Ông bà và chị Nga đâu ?

- Ông bà tôi ra phố mua giày cho cô Nga. Ông bà tôi dặn ông cứ ở nhà, rồi ông bà tôi về.

-Ồ, thăm nào, rõ anh chị ấy phiền phức thật ! Có thằng em vào chơi mà cũng phải sắm sửa giày dép cho con để lúc cùng đi xem «Sở Thú» Nga diện cho đẹp chẳng ? Rõ thật vế, giá chàng không vào; có lẽ Nga không có giày đi ? Anh chị ấy cử kiểu cách thế nó mất thân đi.

Đến lúc con sen múc nước cho chàng rửa mặt thì thôi, chàng sượng tuyệt rồi ! Anh chị chàng quả đã quý

chàng quá ! Ai đâu lại mua sẵn bánh Cadum thế này để nhà cho mình rửa. Con sen vừa bóc hẳn hoi. Ừ, mà quý chàng cũng phải. Hồi anh chị Phán ra Bắc, chàng chả đã khoản đãi cực kỳ trọng-hậu là gì. Hơn ba trăm bạc bỗng để dành, tiêu hết nhẵn. Tôi nào chẳng Cải-lương đồng ấu, trưa nào chẳng tìm sắm, bánh bao.

Rõ thật phiền, rồi anh chị ấy lại thù tạc rầy rà quá ! Nhưng thôi, cũng ăn chơi đất Sài-goòng một cái cho biết mùi, đã làm sao ! Mỗi lúc chạy vào đây được hẳn. Mỗi lúc được gặp anh chị ấy hẳn.

Chuyên ngồi vắt vẻo ở «sa lông», đợi vợ chồng Mai về. Thuốc lá ở hộp, chàng tự tiện lấy hút, thở khói phì phèo rất đặc chí. Anh chị Mai tử tế này. Anh chị Mai vui tính này. Anh chị Mai lại giàu này, lại sang này. Nhà cửa lịch sự thế này nào. Ồ, cái tranh tàu cô nàng Chiêu-quân kia mới dài làm sao ! Cái tủ chứa ăn vào cái sập, bộ sa lông tàu, mới ra dáng nhà quan làm sao. Lại kèn nói nữa kìa. Phải biết, chiều đến cơm nước xong, bé cháu Nga lên lòng để nghe những bài Vọng-cổ tuyệt trần của cô Năm Sadec thì sướng đến tiêu-hồn.

Chàng nghĩ đến đây, bỗng tiếc sao ngày năm ngoài chàng không vào ở đây với anh chị Phán mà hưởng cuộc đời có được không. Nhất khi trông thấy cái tủ áo, chàng nhẹ hẳn đoạn trường. Trong cái tủ áo kia, ít ra

cũng phải có dăm bộ quần áo thừa mà điều này mới hả hê chứ ! anh Mai khổ người thì cũng na-ná chàng, chàng mặc chắc là vừa lắm. Đến khi trông thấy sáu đôi giày bày thành hàng trên cái bục gỗ nữa thì thôi hết, khoái cảm lên đến tận độ ! Những sáu đôi giày đi gì hết. Trong số những sáu đôi ấy, thế nào anh Mai chẳng bảo chàng vớt đôi giày tã của chàng đi, lấy một đôi nào ưng ý nhất mà diện có được không ?

Chả thiếu gì cả, anh em giàu có cũng có điều sướng thật ! Giàu có mà lại dễ tính, lại quý người nữa thì thôi, tha hồ cây «sâm canh», tha hồ vọc tay vào két.

Điều làm chàng mừng nhất là chân Mai cũng số chân chàng. Ba mươi tám cả đây mà. Nhà của Mai sang thế này thiếu gì bè bạn. Chỉ ở đây dăm tháng là Mai giới-thiện quen khỏi ngay. Việc tìm dễ như bỡn.

Chàng lại giận mình một lần nữa, sao có anh em giàu có tử tế thế, trong lúc ba đào lại chẳng mò vào. Ở Hanoi cho mẹ giày vò, cho bạn bè khinh bỉ, cho thằng thợ giặt nó sai con nó sang xỉ vả đòi tiền, cho gây thành chuyện để phải nằm bóp mấy ngày đêm. Rõ thật đúng như các cụ vẫn bảo u-mê ám chướng là thế. Giá ngay từ độ ấy vào bég đây có phải tránh được bao nhiêu cảnh náo lòng ?

Bống chàng vỗ đùi đen đét, chặc lưỡi hàng thôi dài. Ngu, ngu quá, ngu ơì là ngu. Lại còn vấn đề mấy chục bạc vào đây nữa. Sao không viết ngay thư cho anh chị Mai, có phải anh chị Mai gửi tấp ra, có phải đã vào từ bao giờ rồi không ? Việc gì phải lại Cai Tiến, việc gì phải hòng phát sọc đĩa, việc gì phải đến nhà Thọ để nó nói như ông trạng ấy ?

Rõ thật quần, rõ thật lú lập, mỗ vàng đầy, anh em ruột thít đấy, chẳng nhờ lại nhờ người dung nước lã. Giọt máu đào hơn ao nước lã, à ra cổ nhân nói đúng thật, cổ nhân dạy chẳng câu nào thừa. Chỉ có mình nhân bản khí đoản (!) lúc «bô» công việc bị mẹ mắng lập mạt cả trí đi cho nên đường quang không đi đâm quàng vào bụi rậm. À, ra lúc vận chưa đạt thì không còn biết chỗ nào nên đến, chỗ nào nên xin.

Thôi, từ nay giở đi rồng gặp mây, cá gặp nước, cái áo sơ-mi đang mặc đây chỉ chốc nữa thì ném cho thằng bép. Anh Mai thiếu gì những cái đẹp bằng trăm, mới tinh bảo bắt mình mặc. Anh Mai nào lại để cho mình đeo mãi cái thứ áo sồn cổ, sồn tay này.

Giời đất ơì là trời đất ! Sao các ngài không khai tâm mở trí cho từ năm ngoái có được không, để cứ lêu bêu ở cái đất Hanoi cho thiên hạ họ nói bóng nói gió, họ rề bịu.

Phen này anh Mai cậy cục xin việc cho, nhờ anh Mai mua cho cái xe đạp giả dần, may mặc thật sang, tết về Bắc chơi cho thiên-hạ biết thằng Chuyên này chẳng phải đụt đầu. Chẳng qua lúc thời vận chưa đến thì chịu đẩy thôi.

Dăm ba năm nữa biết đâu lại chẳng có cửa nhà lịch sự, sang trọng như anh Mai. Và chắc chắn thế nào chị Mai chẳng «mời chài» cho một cô con gái ông hội đồng, hội điếc nào. Lúc bấy giờ phải biết, rể Ông hội đồng hàng trăm mẫu ruộng, về đất Bắc «vinh quy bái tổ». Ăn oán giả hết, giả hết, giả không sót người nào cho mà xem. Và mời một bữa tiệc ở Phong Lưu đại tửu lâu, đãi tất cả các anh em cũ ở sở cho họ biết thằng này ra ngoài không chết đâu. Còn làm nên muôn tứ đỉnh chung là khác.

Và cô vợ Saigon nhỏ nhỏ, búi tóc, đeo kiềng vàng, xinh bằng trăm các cô ngoài Bắc, chiều chiều ở «ô ten» tây khoác tay với chàng về chơi ông bà Ký.

Trời ơi là trời ! Người ta sông có khúc, người có lúc mà cái «lúc» của chàng thì chàng thấy nó đến tận gáy rồi. Chỉ việc đưa tay về đằng sau khều lấy nó thôi.

Rồi phen này thiên hạ hãy mở to mắt ra xem «me sừ» Chuyên, tể tử ông hội-đồng X... quy cố hương.

Rồi phen này thiên hạ hãy để dành lấy một hào chỉ mua lấy tờ báo xem mục Hỉ-Tín :

Ông Nguyễn văn-Chuyên kết duyên cùng ái nữ ông hội đồng Phạm-Phú Quý, «đại» điền chủ, Rạch-giá.

Rồi phen này, thiên hạ đợi xem ông Nguyễn-văn-Chuyên làm phép cưới ở tòa «độc lý». Có đủ mặt thân hào hàng tỉnh đến dự, các báo chụp ảnh đăng tên.

Vợ đẹp, con khôn, nhà cao, cửa rộng, «bít tắt tàu, ô đầu, giầy cườm» phải biết, phải biết, những ai xưa kia đã đầy đọa Tô-Tàn đừng có cúi đầu, chấp tay, hãy ngẩng lên xem cho biết mặt này là ai ?

* * *

Một giờ sau, vợ chồng Mai về. Có lẽ người ta mừng quá nên lúc gặp không ôm chầm ngay lấy nhau, quay tít mấy vòng như lúc tưởng-tượng trước khi thấy mặt.

Mai đưa tay bắt, thản nhiên :

- Chú vừa vào chuyến tàu ban nãy ?

- Vâng, em vừa mới đến đây. Sớm tìm nhà khó khăn quá. Hỏi ai cũng lắc đầu.

Sự thực không như Chuyên nói.

Chàng đã tổ lên để cho có chuyện.

Vợ Mai cầm cái va-li của chàng ở trên bàn «sa lông» đặt ra cạnh cái tủ :

- Chú đi tàu chắc mệt lắm nhỉ ?

- Vâng, tàu đông lắm chị ạ.

- Ấy, hôm qua nhận được dây thép, mừng quá. Giá không phải đi ăn cơm khách chiều nay, cũng ra đón chú đây.

- Anh đi mua giày cho cháu Nga ?

- Không, ai bảo chú ?

- Con sen.

- Không, mua cho nhà tôi đấy chứ.

- À !

- Đi tàu mấy ngày, chắc ngứa ngáy làm đấy nhỉ, tắm nhé ?

Đấy, biết ngay mà ! Anh Mai sẵn sóc chàng từng li từng tí mà. Tắm, tất nhiên phải thay quần áo, chắc anh Mai lại đưa bộ pyjama.

Bồi Mai gọi thằng bếp :

- Lấy nước chú tắm mày !

Đã mát lòng hả dạ chưa ! Thật bỏ với những ngày «gian-truân» ở Hanoi.

Chuyên làm bộ mệt, vỗ trán :

- Anh để tí nữa em tắm, nghỉ cho đỡ mệt đã.

- Chú uống tí đá lạnh cho đỡ mệt.

Vợ Mai mở «te môt» lấy cục đá bỏ vào cốc, rót vào đấy một chút nước lã đưa cho Chuyên,

- Chú uống đi.

Chuyên chưa uống vội, chàng đặt cốc xuống bàn. Hai chữ «đá lạnh» chị Mai mời chàng lạ tai quá. Dễ thường một thứ nước khoa học thượng hạng của ngoại quốc có tính cách bổ phổi, giết vi trùng lao chắc ? Sao cách pha lại giản dị thế này ? Gớm những nhà sang họ dùng những thứ nước giải khát lạ thật.

- Kìa, anh không xơi à ?

- Tôi vừa uống ngoài chợ.

Chuyên ngạc nhiên, sao anh Mai của chàng lại uống ở chợ. Đầu đường xó chợ, phương ngôn đã nói. Anh Mai của chàng đeo cái đồng hồ tay bóng nhoáng, tròn xoe thế kia lại ra chợ uống nước là cái gì ?

Chàng bèn hỏi lại :

- Anh vừa uống à ?

- Tôi uống ngoài chợ.

Ý chừng thấy câu hỏi lộ trong con mắt Chuyên, Mai cắt nghĩa :

- Trong này người ta hay uống nước ở chợ Bến thành chứ không như ngoài ta.

Chuyên gật gù :

- Hừ, lạ nhỉ !

Rồi cầm cốc đánh một hơi. Lạ chưa, chẳng «mùi mẽ» gì cả. Y như nước lã. Lạ chưa, hay là nước lã ?

Vợ Mai đưa bộ pyjama cho chồng. Mai cầm, đưa cho Chuyên. Chàng giơ tay kính cẩn đỡ. Nhưng không thấy Mai buông tay. Mai vẫn giữ, Mai chỉ những «ray-uya» :

- Đồ chú biết hàng này bao nhiêu một bộ nào ?

- Mười lăm đồng.

Mai cười :

- Không, ba mươi hai đồng. Nếu là hạng xoàng đã chả đưa cho chú...

Chuyên cười sung sướng.

Mai tiếp luôn :

- Để xem chú có sành không, chú đoán có đúng không

Nói xong, Mai cười hì hì, đi về phía giường thay.

Chuyên tung hứng. Chàng tưởng Mai đưa cho chàng. Thực ra, khi người ta bị «tẽn», người ta cũng bẽ thật đấy, nhưng Chuyên không giống người ta. Chàng sáng lắm. Chàng tìm ngay thấy cái lý Mai không đưa cho chàng. Phải rồi, vì cái va-li của chàng đầy mà. Chắc Mai tưởng chàng đem theo vài bộ quần áo ngủ chứ gì. Vì thế Mai không đưa chứ gì. Chàng với Mai thì đến hàng trăm cũng chẳng tiếc, nữa là bộ pyjama.

Bữa cơm trưa hôm sau cũng không có gì tỏ ra có khách quý đến nhà. Cái này mới lạ chứ, đành rằng không nhiều thức ăn lên, không thêm dăm ba món hầm rán, đến vẻ mặt của anh chị Mai cũng chẳng có vẻ gì là đãi khách cả. Ô hay ! sao bữa cơm lại đượm một vẻ

«chết chóc» thế này ? Ai nấy cứ gấp, ai nấy cứ và, ai nấy cứ húp. Chẳng ai nói với ai câu nào. Nhất chị Mai, trông uể-oải lắm.

À, thôi lại phải rồi. Có thể mà cũng phải nghĩ. Rõ thật lòi thoi. Hôm qua anh chị ấy đi dự tiệc, uống rượu «sâm banh» nhiều, hút xì-gà nhiều, nói chuyện với các quan khách nhiều thì hôm nay phải mệt chứ, không mệt có là đá, có là sắt.

Chuyên muốn hỏi xem hôm qua anh chị dự tiệc ở nhà bạn hay ở «ô-ten», các quan khách có những vị nào. Nhưng thấy anh chị Mai mệt, hình như rức đầu hay sao nên mặt mũi cau có, lại thôi không dám hỏi.

Ăn cơm xong, có đĩa lê táo để ở «búp phê» cũng chẳng thấy chị Mai bỏ ra để tráng miệng. Quái, hay là chưa chín ?...

Một hôm, hai hôm, ba hôm. Không biết ngày thường anh chị Mai có vui vẻ không, chứ ba hôm nay anh chị ấy mệt mệt thế nào ấy, chẳng nói chuyện, chẳng cười đùa như khi ra Hanoi với mình.

Lại phải rồi, tiệc tùng to thế, sơn hào hải vị thiếu gì, ăn một hôm thì anh ách đến ba bốn hôm chứ.

Một tuần lễ qua, qua trong không khí lạnh đậm. Sở Thú, anh chị Mai cũng chẳng đưa đi xem. Đại-Thế-giới cũng chẳng thấy anh chị Mai đả động đến. Dĩ chi cái khoản «si-nê», «cải lương» cũng không thấy anh chị Mai đưa đi xem. Ngày hai bữa, anh chị Mai chỉ bảo vèn vèn được có một câu thụt lủn :

- Lại ăn cơm, chú.

Và một hôm, chàng ra phố mãi xem chợ, về chậm có mấy phút, anh chị Mai đã ăn trước mất rồi. Đến lúc về, chị Mai hỏi :

- Chú ăn cơm chưa ?

Tất nhiên chàng phải đáp chưa ăn. Chị Mai nhăn mặt:

- Lần sau, chú ăn cơm rồi đi đâu hãy đi, không nhớ bữa.

Chuyên choáng hồn. Kia, sao chị Mai yêu quý của chàng lại có thể bảo chàng thế ? Chàng đến vỡ đầu mất. Lại có thể thế được à ?

À, không phải, tí nữa nghi oan cho chị. Các bạn chàng trước chẳng đã bảo người miền Nam ngay thẳng, ăn nói không thối lợ như ngoài ta, không có những sự lầy lòng lầy bề vô-ích là gì.

Phải, đúng rồi, thằng xe hôm nọ chàng đi, lúc giả lại tiền chẳng đã «sửng cồ» với chàng là gì. Xứ nóng, người thật thà, không có những thừa gửi lời thôi, không như ai bề ngoài thơn thớt nói cười, bề trong nham hiểm giết người không gươm. Chàng tự nhủ :

- Ấy thế mà lại dễ ăn ở, không phải giữ ý giữ tứ lời thôi.

Chuyên tắm xong, vô ý để bánh xà- phòng thơm trong đĩa sũng nước. Vợ Mai gọi con sen, tát nó đôm đốp :

- Mày mù à, mày định hại tao có phải không ? Bánh xà-phòng mấy hào chỉ của người ta, ngâm thế còn gì !

Chuyên tưởng chị Mai chàng không biết chàng vừa tắm, bèn lên nhời :

- Em tắm, em để quên đây mà.

Ma quỷ ời là ma quỷ, khốn nạn ời là khốn nạn ! Mai nghe chàng nói, chẳng nề nang, đốp ngay :

- Từ giờ chú có tắm xong thì đem xà phòng vào cho tôi, để thế bỏ hết. Chú không đem được thì sai chúng nó đem. Mỗi thứ một tồn...

Nhà đã phát-hỏa rồi, cháy rồi, chuột nhón chuột con ra mặt cả rồi. Hừ, thế này còn giờ đất nào nữa, có bánh

xà phòng thơm mà chị Mai nữ nói chàng thể. Thế này ra họ khinh mình thật.

Chuyên đã «thực-thà» cho đến lúc không thể «thực-thà» được nữa. Chẳng những chị Mai khinh chàng, chị Mai còn đỏi khéo chàng nữa. Luôn luôn chị Mai hỏi :

- Thế nào, chú đã tìm được việc chưa ?

Rồi lại chếp miệng :

- Trong này công việc không dễ như ngoài ấy đâu. Cử nhân, Tú tài cũng nằm nhà đấy chú ạ. Chú có ở chơi vài hôm nữa rồi ra thì ra chứ. Ở đây cơm đờ canh chờ đến bao giờ.

Nuốt nước mắt, Chuyên nghẹn ngào :

- Em muốn nhờ anh xem có quen biết ai, xin hộ em một việc.

Chị Mai cười khẩy :

- Anh thì quen ai, đi làm việc nhà nước chỉ quen những các ông ấy trong sở. Chả nhẽ lại xin cho chú vào Dây-Thép à ? Thà bảo chú đỗ đạt, hèn ra cũng có cái bằng Thành chung thì mới nói chuyện chứ.

Rồi cũng chẳng cần giữ kẽ, chị Mai bảo thẳng ngay :

- Đừng đợi anh xin việc cho, vô ích. Tôi bảo thật đấy. Chồng vòng mắt thì giờ.

Điều đúng chưa, tưởng vào đây nhờ ông anh đùm bọc tìm công kiếm việc cho, ai ngờ bà chị xưa như xưa tà thế này. Hừ, đời đen bạc thật !

Buổi chiều, chàng đến tận sở đón anh Mai. Chàng nghĩ bụng đàn bà ai chả thế, thấy ăn nhờ ở đậu sợ tốn kém vội rũ ra. Thôi chả trách, dù sao chị Mai cũng chỉ là đàn bà. Đi đón anh Mai, giục anh xin việc hộ còn hơn. Anh Mai hẳn còn «hiếu» chàng hơn.

Mai ở sở ra, đang đi với mấy người bạn. Chàng tiến đến. Mai vẫn cứ nói chuyện như thường, chẳng giới thiệu chàng với các bạn. Đến chỗ các bạn Mai rẽ mỗi người một nơi, Mai mới quay hỏi chàng :

- Chú đi đâu ?

Chuyên, mặt râu râu :

- Em đi đón anh, nhờ anh...

Mai lắc đầu :

- Tôi đã hỏi một vài nơi, nhưng họ bảo phải có bằng đánh máy tốc-ký, hay ít ra cũng phải có diplôme. Chú thì làm gì ra những thứ ấy.

- Anh giúp nơi khác cho em.

Mai nhúu lông mày, cau có :

- Chẳng nhẽ tôi lại xin cho chú chân bán hàng, hay loong-toong. Nó không tiện cho tôi. Bạn bè họ dị-nghị.

Trái đất còn đợi đến bao giờ mới xụp ? Các định-tinh, hành tinh, đến bao giờ mới choảng xuống đầu chàng ?

Chuyên run bắn, chàng chết lặng, đành nín không dám nói gì nữa.

Đi được một quãng, Mai gọi xe chèo lên rồi mới bảo :

- Tôi rúc đầu lắm phải về trước, chú về sau vậy.

Ba bánh xe «si-lô» chạy, Chuyên tưởng chừng nó cuốn theo ruột chàng. Chàng nhìn hút, thở dài nảo nuốt, như ngày nào bị bắt bỏ bóp.

Đã hết cho đâu, khi Chuyên về đến nhà, chị Mai bảo chàng :

- Chú có đi ăn cơm thì ăn, anh rức đầu uống sữa, tôi tây kiêng cơm hôm nay.

Người ta đã làm đủ thứ để đuổi chàng ra khỏi nhà. Anh Mai, chị Mai của chàng đã đặt vào tay chàng một tàu lá chuối. Nhà chỉ có con Nga là không thay đổi gì cả. Hồi nó ra Bắc, nó bi-bô «chú chú» «cháu cháu» với chàng thế nào thì bây giờ nó vẫn thích chơi với chàng như trước. Nhưng nó là trẻ con, nghĩa là nó phải theo ý muốn của cậu mợ nó. Mà cậu mợ nó muốn gì ? Cậu mợ nó muốn rằng nó không được bắt chú Chuyên bé, không được vùi chú Chuyên. Nghĩa là cậu mợ nó bắt nó «tây chay» chú Chuyên.

Nhà này, nếu có một người thương chàng, thường chuyện trò với chàng là thằng nhỏ. Vì nó cũng cùng số phận với chàng. Từ ngày con sen ở Bắc vào thể chân, nó bị cho «ra rìa» và hết tháng này cút. Chị Mai hôm nọ chả đã bảo :

- Con sen này, bà bạn tôi đem nó vào ở cho tôi. Mỗi năm có mười tám đồng. Nó làm ăn sạch sẽ đáo để. Cái thằng ôn con kia, làm ăn đã bản thủ lại đòi những bốn đồng ruồi một tháng.

Những lúc anh Mai đi làm, chị Mai ra chợ, Chuyên thường than thở với nó nỗi «ấm lạnh» của «người đời».

Người đời đây, chàng muốn ám chỉ vợ chồng Mai.

- Cậu không biết, hôm nọ mợ ấy còn bảo con trông nom nhà cửa, không có nhớ cậu «thó» mất cái gì thì con tù. Và một lần nải chuối trong trạn chuột gặm mất một quả, con bẻ vứt đi. Mợ ấy chưa hỏi con, mợ ấy đã nghi cho cậu ăn vụng. Con bảo chả có nhẽ cậu lại thế. Mợ ấy bữu môi bảo con : «Mày biết đâu, hôm nọ tao bắt gặp cậu ấy ăn vụng hai miếng đường đấy». Thế cậu có ăn vụng không ?

Chuyên tức nỏ ruột, chàng không ngờ họ lại đều giả đến thế. Họ lại nghi cho chàng những điều khôn nạn thế. Chàng phải cắt nghĩa cho thẳng nhỏ, không nó khinh chàng đi :

- Không, ai lại ăn mày thế. Hôm nọ anh đi mua «hủ tiếu» về cho tôi. Nhiều ớt quá, tôi bị cay bỏng lưỡi. Ăn xong bèn mở «búp phê» lấy miếng đường, có một miếng thôi, ngâm cho đỡ cay.

- Ô, thế mà mợ ấy lại bảo những hai miếng. Cậu về Bắc đi, ở làm gì, mợ ấy không tốt đâu. Hôm nọ tới giặt cái sơ-mi cho cậu, mợ ấy bảo cứ dùng nước, không phải sát xà phòng.

Chuyên như bị át-sít giội cháy thịt.

- Mợ ấy còn lè lưỡi bảo bản, từ giờ có giặt thì giặt riêng ra.

* * *

Vút ! vút ! vút !

Roi đời quật vào mặt, vào lưng, vào khắp mình mẩy, nẩy từng miếng thịt. Chuyên vút tỉnh.

À, ra bây giờ «thịt nát máu rơi» rồi, chàng mới nhận ra câu danh ngôn đánh thép của một danh nhân :

«Sống phải theo luật định. Mà không tự buộc mà vào luật định thì đời sẽ quật vào mặt mày, bắt mày phải theo».

Hỡi ơi ! Thành kiến cá nhân, thành kiến xã hội là những dây xích phải chặt nó vung ra. Không chặt xích, đời sẽ bị chôn chết trong nhục nhã, trong oan trái.

Lúc này, Chuyên mới thấy thấm thía những nhời Thọ nói với chàng : «Phải dò đúng cái lẽ cần của cuộc sống hiện tại mới tránh được đau thương, vật chất cũng như tinh thần».

Thôi, không còn do dự nữa, chuyến này về Bắc, chàng sẽ đi bán hàng với Thọ, chàng sẽ xoay hướng cuộc đời.

Chàng tìm ra cái có nó khiến chàng trải bao tủi-nhục : Tiền. Thì sao chàng lại không như Thọ, làm cho ra tiền có được không ?

Lúc này hơn lúc nào hết, câu «Không có nghề hạ tiện, chỉ có người hạ tiện» thâm nhập não tủy chàng. Chàng mở bừng đôi mắt quàng đen vì bẽ bàng, nhục nhã, nhìn như cắn đồng tử vào các người qua đường :

Tất cả mọi người làm việc.

Tất cả mọi người làm việc. Những bàn chân đạp trên xe, những bàn tay mang xách, những cái vai gánh. Đàn ông, đàn bà, ông già, trẻ con, tất cả nỗ-lực làm việc. Chàng nhìn họ bằng tất cả thèm muốn. Chàng muốn chạy ra níu họ lại, hét âm lên :

- Các người đã tránh được ô nhục. Các người xứng đáng là người. Các người hắt được những bàn tay sần sùi của đói rét trên đầu các người. Các người đạp được ngạo nghễ của số phận, rủi ro của định mệnh. Các người không có xích thành kiến nó đóng chết các người vào mọi nhục nhã.

Thốt nhiên Chuyên cười một nụ cười của kẻ đã cảm ngộ, của phút mù quáng được khai thông, của kẻ chọc thủng lưới thoát chết :

- Ta sẽ về sống với Thọ. Ta sẽ làm công việc của Thọ. Ta sẽ lấy mồ hôi ta rửa hết các bất bình. Ta sẽ làm, mặc cho thiên-hạ nghĩ về ta thế nào thì nghĩ. Ta xé tan bức màn thành kiến che mắt ta, làm cho ta chết trong nghèo nàn, rừ tử trong sỉ nhục, hộc máu trong rề bủ của thế nhân.

Chỉ mấy ngày nữa thôi. Đời ta là của ta. Ánh sáng là của ta. Đường cái là của ta. Lửa là của ta. Bánh là của ta. Tay ta là của ta. Chân ta là của ta. Ta có quyền cười, ta có quyền đi, ta có quyền đứng, ta có quyền nhìn.

Ta giẫm lên thành kiến ác hại nó làm cho ta mấy trăm ngày sống cái đời con giun, con dế, sống cái đời cái rác, vỏ ốc.

Mẹ ta rồi thuộc về ta.

Em ta rồi thuộc về ta.

Cha ta rồi thuộc về ta.

Ta thuộc về ta.

Hỡi xích thành kiến ! Từ phút này, máu ta đã làm chảy mảy, biến ra nước. Mảy bị tan «xác» bởi hai bàn tay nhể nhại mồ hôi của ta.

Đất có thể hiểu lầm trời, núi non có thể oán hận nhau, ta thì không, rồi không ai có thể đầy-dọa ta. Ta là trời của ta. Ta là cứu thế của ta. Số phận của ta sẽ do ta định lấy. Ngày giờ của ta sẽ do ta dùng lấy.

Sức vóc của ta sẽ do ta giữ lấy, chặt cho tan cái xích thành kiến.

Ta là cứu thế của ta.